

Bundel – Adviescommissie Controle en Financiën van 4 november 2021

Agenda bijlagen

- Agenda advies-cie CF 4-11-2021.doc
- 1 Opening en mededelingen, vaststellen agenda
Behandelveorstel: Aangeven of u nog wijzigingen op de conceptagenda heeft en vaststellen agenda.
- 2 Vaststellen verslag van vorige bijeenkomst
Behandelveorstel: Aangeven of u vragen, opmerkingen of correcties heeft bij het conceptverslag. Wanneer u geen vragen of opmerkingen heeft, kunt u het verslag vaststellen en zal deze worden toegevoegd aan de volgende commissie VBF.
Adviescommissie CF 07-10-2021.docx
- 3 Ingekomen en verzonden stukken
Geen
- 4 Raadsvoorstel Regeling Risicovolle Projecten Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en Programma Werven
Behandelveorstel: Aangeven of u vanuit een a-politieke rol vragen en opmerkingen heeft het voorliggende raadsvoorstel (en bijbehorende stukken) voor wat betreft de opzet, vorm en indicatoren van de startdocumenten en voortgangsrapportage.
NB: dit raadsvoorstel wordt 18 november besproken in de cie VBF.
Dossier 2100 voorblad
Raadsvoorstel RRP startdocumenten Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en Werven.docx
Startdocument Regeling Risicovolle projecten Restauratie Domtoren.pdf
Startdocument Regeling Risicovolle projecten Programma Wervengebied.docx
Startdocument Regeling Risicovolle projecten Cultuurcluster Berlijnplein.docx
Raadsbrief Voortgangsrapportages Regeling Risicovolle Projecten.docx
RRP voortgangsrapportage Berlijnplein juli 2021.docx
RRP voortgangsrapportage Werven juli 2021.docx
RRP Voortgangsrapportage restauratie Domtoren augustus 2021.pdf
RRP voortgangsrapportage Utrecht Overvecht aardgasvrij augustus 2021.docx
RRP voortgangsrapportage NRU juli 2021.docx
STVV Afwegingskader ijkking en herijking (september 2021).docx
Brief Adviescommissie RRP Final.docx
- 5 Raadsbrief analyse verschillen begroting en realisatie (toezegging)
Behandelveorstel: Aangeven of u vanuit een a-politieke rol vragen en opmerkingen heeft bij de voorliggende raadsbrief.
Raadsbrief Meerjarige analyse gemeentelijke begroting en realisatie.docx.pdf
- 6 Vooruitblik jaarplan 2021/2022
•Behandelveorstel:
o Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd. Wordt ingestemd met deze onderwerpen voor de volgende vergadering?
oAanvullende wensen jaarplan 2022?
☐ Zomersessie
☐ Jaarplannen rekenkamer en concernaudit
Do. 9 december
20.00-21.30
Vergadering adviescommissie (90 minuten)
☐ Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten)
☐ Concept Boardletter van de accountant
& Concept Reactie van het college op de Boardletter
☐ 3e Technische Begrotingswijziging
☐ Onderwerpen/ aandachtspunten voor onderzoeken in jaarplannen auditteam, Rekenkamer, accountant en evt. adviescommissie.
☐ Uitkomsten evaluatie (zonder accountant, bij aanvang)
☐ Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten)
☐ Afsluiting (tijd: 5 minuten)
*****
NB: 5 minuten wissel pauze, zodat we het laatste deel van de vergadering gebruiken om een advies richting de commissies te formuleren dan wel met elkaar in gesprek te gaan over voorliggende onderwerpen. Voor afsluiting een korte rondvraag richting ambtelijke organisatie door de voorzitter.
Jaarplan adviescommissie C&F 2022.docx
- 7 Voorstel aanpak raadstoets 2021

Behandelveorstel: Toelichting door voorzitter op het voorliggende plan van aanpak. Kan dit plan worden vastgesteld?

Voorstel aanpak Raadstoets 2021.docx

8 Wvttk

Behandelveorstel: Dit agendapunt creëert de vrije ruimte voor het behandelen van onderwerpen die niet zijn aangemeld. U kunt naar eigen inschatting onderwerpen inbrengen.

9 Rondvraag en sluiting

AGENDA Adviescommissie Controle en Financiën

4 november van 20.00–21.30 uur (fysiek)

Agendapunt 1 t/m 6 worden behandeld in aanwezigheid van de (medewerkers van) de afdeling Concernmanagement Financiën, Inkoop en Juridische Zaken/Concern Control, de voorzitter/secretaris van de Rekenkamer en de accountant.

Agendapunt 7 t/m 9 worden behandeld in aanwezigheid van de accountant.

(2 min)

1. a. Opening en mededelingen.
b. Vaststellen agenda.

Behandelveorstel: Aangeven of u nog wijzigingen op de conceptagenda heeft en vaststellen agenda.

(3 min)

2. Vaststellen verslag van vorige bijeenkomst

Behandelveorstel: Aangeven of u vragen, opmerkingen of correcties heeft bij het conceptverslag. Wanneer u geen vragen of opmerkingen heeft, kunt u het verslag vaststellen en zal deze worden toegevoegd aan de volgende commissie VBF.

(5 min)

3. Ingekomen en verzonden stukken.

- *Geen*

~~*Behandelveorstel:* Aangeven of u deze stukken wenst te bespreken en anders TKN.~~

(20 min)

4. Raadsvoorstel Regeling Risicovolle projecten (startdocumenten)

Behandelveorstel: Aangeven of u vanuit een a-politieke rol vragen en opmerkingen heeft het voorliggende raadsvoorstel (en bijbehorende stukken) voor wat betreft de opzet, vorm en indicatoren van de startdocumenten en voortgangsrapportage.

NB: dit raadsvoorstel wordt 18 november besproken in de cie VBF.

NB: eerdere adviesbrief is toegevoegd aan de agenda.

(20 min)

5. Raadsbrief analyse verschillen begroting en realisatie (toezegging)

Behandelveorstel: Aangeven of u vanuit een a-politieke rol vragen en opmerkingen heeft bij de voorliggende raadsbrief.

(10 min)

6. Vooruitblik jaarplan 2021/2022

- *Behandelveorstel:*
  - Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd. Wordt ingestemd met deze onderwerpen voor de volgende vergadering?
  - Aanvullende wensen jaarplan 2022?
    - Zomersessie
    - Jaarplannen rekenkamer en concernaudit

Do. 9 december 20.00–21.30	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Concept Boardletter van de accountant & Concept Reactie van het college op de Boardletter – 3e Technische Begrotingswijziging – Onderwerpen/ aandachtspunten voor onderzoeken in jaarplannen auditteam, Rekenkamer, accountant en evt. adviescommissie. – Uitkomsten evaluatie (zonder accountant, bij aanvang) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (tijd: 5 minuten)

*****

NB: 5 minuten wissel pauze, zodat we het laatste deel van de vergadering gebruiken om een advies richting de commissies te formuleren dan wel met elkaar in gesprek te gaan over voorliggende onderwerpen. Voor afsluiting een korte rondvraag richting ambtelijke organisatie door de voorzitter.

(15 min)

7. Update raadstoets

Behandelveorstel: Toelichting door voorzitter op het voorliggende plan van aanpak. Kan dit plan worden vastgesteld?

(3 min)

8. Wvttk

Behandelveorstel: Dit agendapunt creëert de vrije ruimte voor het behandelen van onderwerpen die niet zijn aangemeld. U kunt naar eigen inschatting onderwerpen inbrengen.

(2 min)

9. Rondvraag en sluiting.

VERSLAG ADVIESCOMMISSIE CONTROLE EN FINANCIËN

23 september 2021 van 18.00–19.00 uur

Grote Trouwzaal, Stadhuis

Adviescommissie: Dimitri Gilissen (voorzitter), Janneke Admiraal, Has Bakker, David Bosch, Henk van Deún, Floor de Koning, Julia van Ophem, Ruurt Wiegant, Rick van der Zweth en Daniëlle Rijnders (raadsadviseur Control & Audit)

Overige deelnemers: Paul Venhoeven en Gerth Molenaar (Rekenkamer), Antoine van Vlodorp (manager concernaudit), Edwin Westphal (concernmanager financiën, inkoop en juridische zaken) en Niels Fritz (Deloitte)

Niet aanwezig: Cees Bos, Bert van Steeg en Tessa Sturkenboom (commissie) en Rein-Aart van Vugt (Deloitte)

1. a. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering. Er zijn geen mededelingen.

b. Vaststellen agenda

De agenda wordt vastgesteld zoals opgegeven.

2. Verslag vorige vergadering (23-09-2021)

Geen opmerkingen; het verslag wordt vastgesteld.

3. Ingekomen en verzonden stukken

Er is geen post die door de Adviescommissie behandeld moet worden.

4. Programmabegroting 2022 en tweede bestuursrapportage 2021

Er ligt een min of meer reguliere programmabegroting voor, stelt de heer Westphal. De meicirculaire is verwerkt. Uit de tweede bestuursrapportage blijkt dat de ambtelijke organisatie zo goed mogelijk tussentijds probeert bij te sturen.

De analyse van de accountant is nog niet met de ambtelijke organisatie gedeeld. De heer Fritz licht toe dat Deloitte enkele opvallende zaken in de begroting heeft aangegeven, en heeft vermeld wat opviel, in positieve dan wel negatieve zin. De belangrijkste opmerkingen betreffen de opvallend grote hoeveelheid tekst en het hoge ambitieniveau; de accountant vraagt zich af of dat wel haalbaar is. De impact van de coronamaatregelen is niet goed te volgen, vindt de accountant, welke meevallers en welke tegenvallers zijn er? Wat betekenen deze voor het totaalbeeld?

De heer Van Deún had in de begroting graag meer willen lezen over investeringen in maatschappelijk rendement. Er wordt afgesproken dat zowel de accountant als de ambtelijke organisatie hierop per e-mail terugkomen.

Het is de heer Bakker opgevallen dat de schuldquote in 2024 boven 100% zal uitkomen. Is dat een trendbreuk? Volgens de heer Westphal lag de netto schuldquote vorig jaar ook al boven 100%; het beeld is vergelijkbaar met dat van de G4. Bovendien wordt het afwegingsmoment (Voorjaarsnota) naar september verschoven; dit heeft effect op de omvang van de schuldquote.

Het is de Rekenkamer opgevallen dat er een positief verschil van € 29 miljoen is ten opzichte van de begroting. De heer Westphal licht toe dat de oorspronkelijke raming is bijgesteld naar aanleiding van de meicirculaire.

Vervolgens wordt afgesproken dat de ambtelijke organisatie de technische vragen vóór de commissievergadering van eind oktober a.s. beantwoordt, waaronder ook de vragen van de accountant. De heer Westphal acht dit haalbaar. Mevrouw Rijnders wijst erop dat raadsleden ook nog gelegenheid hebben om technische vragen te stellen tijdens de technische briefing op 12 oktober a.s.

5. Vooruitblik jaarplan 2021/2022

Zie het overzicht in de vergaderagenda. Er worden dit kalenderjaar nog twee vergaderingen gehouden, namelijk op 4 november en 9 december.

Op 4 november wordt de Regeling Risicovolle Projecten behandeld; Ook de businesscontrollers van de betreffende projecten zullen worden uitgenodigd door concern.

Eveneens op 4 november zal er aandacht worden besteed aan de raadstoets van ná de gemeenteraadsverkiezingen, de planning voor 2022 en de door de wethouder toegezegde analyse van de verschillen tussen begroting en realisatie. Hierover is een raadsbrief met bijlage toegezegd. Omdat de termijnen aan de krappe kant zijn, lukt het misschien niet om deze brief op tijd aan de Adviescommissie voor te leggen. Bespreking moet echter wel vóór 11 november plaatsvinden, want dan vindt het slotdebat plaats. De Adviescommissie verleent de voorzitter en de secretaris mandaat, voor het geval bespreking op 4 november a.s. niet mogelijk is.

Schorsing

De ambtenaren verlaten de vergadering.

6. Plan van aanpak accountantscontrole

Zie het conceptplan, bij vergaderstukken. De Adviescommissie stemt ermee in. De heer Fritz merkt op dat er bij de controle 2020 erg veel extra overleg nodig was, in het bijzonder over grondexploitaties. Deloitte neemt een deel van de daaraan verbonden meerkosten voor eigen rekening. Mevrouw De Koning stelt dat de accountant elk jaar meerkosten in rekening brengt; zij vraagt zich af of daar misschien aanvullende afspraken over moeten worden gemaakt bij aanbesteding. De heer Fritz geeft aan dat berekenen van meerkosten in principe niet nodig is omdat er bij aanvang goede afspraken zijn gemaakt. De kostenoverschrijding hing samen met

posten waarmee bij de aanbesteding geen rekening was gehouden, bijvoorbeeld de vele coronaregelingen.

7. Advies inzake programmabegroting 2022 en bijbehorend raadsvoorstel

Hierover zijn eerder al afspraken gemaakt.

8. Rondvraag en sluiting

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraagmogelijkheid. De voorzitter sluit de vergadering.

Adviescommissie Controle en Financiën

Dossiernummer 2100
Vertrouwelijk Nee
Vergaderdatum 4 november 2021
Agendapunt 4
Titel Raadsvoorstel Regeling Risicovolle Projecten
Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en
Programma Werven
Behandelend ambtenaar Agnes Scholte
Telefoon 0638080575
E-mail agnes.scholte@utrecht.nl
Datum collegebesluit
Thema Bestuur en ondersteuning
Portefeuillehouder Wethouder Klein
Beleidsveld Financiën
Raadsadviseur (lijst)

Geagendeerd	Vergaderdatum
Adviescommissie Controle en Financiën	4 november 2021
Gemeenteraad	23 december 2021

Voorgesteld besluit

Voorstel aan de gemeenteraad

Regeling Risicovolle projecten: startdocumenten Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en Programma Werven

Beleidsveld	Financiën
Organisatieonderdeel	Bedrijfsvoerings- en Strategienetwerk
Opsteller	Agnes Scholte
Kenmerk	9197610
Vergaderdatum Raad	volgt
Geheim	Geheime bijlagen

Het college van burgemeester en wethouders stelt de raad voor te besluiten:

1. De startdocumenten van de projecten Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en Programma Werven die vallen onder de Regeling Risicovolle Projecten (RRP) vast te stellen, waarin de door de raad reeds vastgestelde kaders gebundeld en op een meer uniforme wijze zijn weergegeven.

Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,

Geheimhouding

Het college heeft tijdelijke geheimhouding opgelegd op de bijlage 'Financiële bijlage bij hoofdstuk 3 Basisrapportage Cultuurcluster Berlijnplein' op grond van artikel 55 lid 1, artikel 86 lid 2 en artikel 25 lid 2 Gemeentewet om redenen genoemd in artikel 10 lid 2 sub b en g Wet Openbaarheid van bestuur (WOB) tot realisatie van het project of zoveel eerder als het college de raad in openbaarheid kan informeren. De raad wordt separaat gevraagd deze geheimhouding op grond van artikel 25 lid 3 Gemeentewet in de eerstvolgende raadsvergadering te bekrachtigen.

Openbaarmaking kan het gemeentelijke financiële belang in de toekomstige onderhandelingen met (markt)partijen schaden en kan leiden tot onevenredige bevoordeling van derden

Samenvatting

Op 17 juni 2021 heeft de gemeenteraad de Regeling Risicovolle Projecten vastgesteld. De regeling werkt de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad uit ten aanzien van risicovolle projecten. De startdocumenten structureren de kaderstelling en de informatievoorziening over de meest risicovolle projecten van de gemeente. Bij vaststelling van de Regeling heeft de raad besloten om voor de projecten een startdocument vast te stellen bij de tweede bestuursrapportage 2021, tenzij later in het jaar een projectbesluit wordt aangeboden. Dat betekent dat nu drie startdocumenten voorliggen en drie startdocumenten volgen later dit jaar, omdat voor deze projecten in het komend jaar een nieuw projectbesluit voorligt. Gelijktijdig zijn vijf voortgangsrapportages ter informatie bijgevoegd. De startdocumenten en voortgangsrapportages dragen er toe bij de dialoog over sturing, beheersing en bijsturing van deze projecten vorm te geven.

Met het startdocument stelt de raad niet de kaders zelf vast, maar de bundeling van reeds vastgestelde kaders voor betreffend project. Voor de overige drie van de zes RRP-projecten worden in de komende maanden nieuwe projectbesluiten aan de raad voorgelegd, waarna het startdocument, als bundeling van deze kaders, aan de raad zal worden aangeboden. Dit geldt voor de projecten Merwede, Overvecht Noord aardgasvrij en voor de NRU

Context

Aanleiding

Op 17 juni 2021 heeft de raad de regeling risicovolle projecten vastgesteld. Daarbij is tevens besloten om bij de tweede bestuursrapportage drie startdocumenten voor te leggen en voortgangsrapportages aan te bieden. De voortgangsrapportages zijn als bijlage toegevoegd aan dit raadsvoorstel.

Juridische context

In de Regeling Risicovolle Projecten is het startdocument benoemd als basisdocument voor de kaderstelling en controle van risicovolle projecten op hoofdlijnen (artikel 7).

In de Regeling is tevens vastgelegd dat het college de raad twee keer per jaar bij de bestuursrapportages informeert over voortgang, ontwikkelingen en afwijkingen (artikel 8).

Beoogd effect

De Regeling Risicovolle projecten beoogt de controlerende en kaderstellende rol van de raad ten aanzien van risicovolle projecten te versterken. Dit door tijdens het ontwerp en de uitvoering van een risicovol project risico's en gewijzigde omstandigheden ten aanzien van de kaders te kunnen signaleren, het verloop en de uitvoering van de projecten te monitoren en op basis daarvan de dialoog over sturing en beheersing ervan te voeren. Waar nodig leidt dit tot een voorstel voor bijsturing door een wijziging van de kaders van een risicovol project. Dat laatste is in dit voorstel niet aan de orde

Eerdere besluitvorming en informatievoorziening aan de raad

[17 juni 2021 Raadsbesluit Regeling Risicovolle Projecten](#)

Tijdens de raadsbehandeling van de Regeling Risicovolle Projecten is door het college toegezegd om naar aanleiding van de eerste besprekingen van de voortgangsrapportages in gezamenlijkheid met de raad te bezien of aanbieding van de voortgangsrapportages bij de bestuursrapportages voldoende bijdraagt aan het beoogde effect.

Beslispunten, Argumenten en Kanttekeningen/Risico's

Beslispunt	
1	De startdocumenten van de projecten Restauratie Domtoren, Cultuurcluster Berlijnplein en Programma Werven die vallen onder de Regeling Risicovolle Projecten (RRP) vast te stellen, waarin de door de raad reeds vastgestelde kaders gebundeld en op een meer uniforme wijze zijn weergegeven.
Argumenten	
1.1	De startdocumenten en voortgangsrapportages dragen er toe bij de dialoog over sturing,

	beheersing en bijsturing van deze projecten vorm te geven.
	Door het vaststellen van het startdocument per project stelt de raad voor deze drie RRP-projecten het referentiekader vast voor de voortgangsinformatie. In de voortgangsrapportages worden de stand van zaken en eventuele afwijkingen van de kaders -zoals gebundeld weergegeven in de startdocumenten- aan de raad voorgelegd
	Kanttekeningen/Risico's
1.1	De startdocumenten verschillen in omvang en (inhoudelijke) diepgang.
	De implementatie van de regeling en de nieuwe instrumenten vragen verder te ontwikkelen werkwijzen. De eerste ervaringen zullen worden meegenomen bij de volgende op te stellen startdocumenten.

Financiën

Aan de vaststelling van de startdocumenten en het kennisnemen van de voortgangsrapportages zijn geen financiële consequenties verbonden.

Wanneer voor een of mee van de projecten wordt voorgesteld tot wijziging van de kaders kan dit leiden tot financiële consequenties en worden deze in beeld gebracht bij de besluitvorming over bijstelling van deze kaders. Dat is in deze voortgangsrapportages niet aan de orde

Vervolg

Voor de overige drie van de zes RRP-projecten worden in de komende maanden nieuwe projectbesluiten aan de raad voorgelegd, waarna het startdocument, als bundeling van deze kaders, aan de raad zal worden aangeboden. Dit geldt voor de projecten Merwede, Overvecht Noord aardgasvrij en voor de NRU

De volgende voortgangsrapportages worden aangeboden bij de eerste bestuursrapportage 2022.

Participatie

Er heeft geen participatie plaatsgevonden over dit voorstel omdat het voorstel gaat over de werkwijze tussen raad en college.

Communicatie

Er is geen aanvullende communicatie voorzien.

Bijlagen

Bijlagen besluitvorming

- Startdocument Restauratie Domtoren
- Startdocument Programma Werven
- Startdocument Cultuurcluster Berlijnplein + GEHEIM Financiële bijlage bij hoofdstuk 3 Basisrapportage Cultuurcluster Berlijnplein

Bijlagen informatief

- Raadsbrief Voortgangsrapportages Regeling Risicovolle projecten
  - o Voortgangsrapportage Restauratie Domtoren
  - o Voortgangsrapportage Programma Werven
  - o Voortgangsrapportage Cultuurcluster Berlijnplein
  - o Voortgangsrapportage NRU + geheime bijlage NRU Budget en besteding t/m 30 juni 2021
  - o Voortgangsrapportage Overvecht noord aardgasvrij
  - o Afwegingskader ijking en herijking (september 2021)

Startdocument Realisatiefase

Project Restauratie Domtoren

Gemeente Utrecht | Vastgoed Organisatie Utrecht (VGU)
16 Juni 2021

Colofon

Titel document

Startdocument Realisatiefase Project Restauratie Domtoren

Versienummer

5.0 - DEFINITIEF

Versiedatum

16 juni 2021

Versiebeheer

Het beheer van dit document berust bij de projectleider van het project 'Restauratie Domtoren'.

In opdracht van

Bestuurlijk opdrachtgever: Eelco Eerenberg, wethouder Vastgoed

Ambtelijk opdrachtgever: Metta Streefkerk, hoofd VGU

Met dank aan

Nathalie Wink, gedelegeerd opdrachtgever VGU

Ralph Backer, projectleider restauratie VGU - Antea Group

Hans van Oort, senior projectmanager PMB

Lonneke Ceelie, medior strategisch adviseur PMB

Margot Kat, communicatieadviseur MCN

Basisgegevens project

Ontwikkelorganisatie:	Vastgoed Organisatie Utrecht (VGU)
Team:	Vastgoed
Portefeuille:	Erfgoed
Project:	Restauratie Domtoren
Projectnummer:	111.0127
Object:	Domtoren
Objectlocatie:	Domplein 21, Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Doelstelling	4
a.1. Doel en beoogd effect	
a.2. Context van het project	
a.3. Bijdrage aan publieke waarde	
a.4. Beoogd eindmoment	
2. Scope	6
b.1. Wat hoort wel en wat niet bij de uitvoering van het project	
b.2. Deelprojecten of fasering	
b.3. Plan van aanpak voor de realisatiefase	
3. Geld	8
c.1. Het beschikbare budget en de inzet ervan per fase, per jaar of per deelproject	
c.2. Onzekerheden in het budget, aan de kostenkant en aan de dekkingskant	
c.3. De raming, de geprognosticeerde eindstand per fase en de verwachte besteding per kostensoort worden op dezelfde manier per fase, deelproject of per jaar opgenomen.	
c.4. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt.	
4. Tijd	10
d.1. De planning, zo mogelijk beschreven in mijlpalen, van het project, waarbij expliciet wordt aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met vertragingsrisico's	
5. Kwaliteit	11
e.1. Wijze van borging van de kwaliteit van de uitvoering	
e.2. Eventuele verschillen daarin tussen de fasen of deelprojecten	
e.3. Toelichting, onderbouwing en duiding van projecten of activiteiten, zowel van interne als externe partijen, die van invloed zijn op dan wel de uitvoering raken van het project	
e.4. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt	
6. Risico's	13
f.1. Belangrijkste risico's	
f.2. Beheersmaatregelen en actiehouders	
f.3. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie	
7. Organisatie	15
g.1/g2. Besturing van het project (governance)	
g.3. Samenwerkingspartners, contractpartijen en -vormen, inclusief een overzicht van verdeling van de beslissingsmacht	
g.4. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt	
g.5. Regelingen die tussen de samenwerkingspartners zijn getroffen	
g.6. Afspraken over informatievoorziening aan de raad over (geheime) informatie die ressorteert bij samenwerkingspartners en derden, het project betreffende.	
8. Communicatie	24
h.1/h.2. Communicatie en participatie met inwoners en stakeholders	

Voor het restauratieproject is een definitief Startdocument opgesteld d.d. 7 juli 2020. In juni 2021 is de Regeling Risicovolle Projecten door de gemeenteraad bekrachtigd. In deze regeling is een Handreiking bijgevoegd met een inhoudsopgave iets gewijzigd ten opzichte van ons reeds opgesteld startdocument in 2020. Op basis van deze Handreiking is nu het bestaande Startdocument uit 2020 omgebouwd naar de structuur van de handreiking behorende bij de Regeling Risicovolle Projecten. Het onderliggend document is daar het resultaat van. Hieronder nog het Voorwoord behorende bij de versie van 2020.

Voorwoord

Dit document betreft het Startdocument Realisatiefase Project Restauratie Domtoren. We zijn al een tijdje onderweg met het project; inmiddels is de realisatiefase van start.

Voor de zomer in 2019 is door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op mijn verzoek een ‘gateway review’ uitgevoerd. Uit deze collegiale reflectie kwam onder andere de aanbeveling dat een integraal projectplan essentieel is om meer duidelijkheid te geven over de aanpak van het project en het sturingsmodel van de projectorganisatie.

Tegelijkertijd werkt de Bestuurs- en Concernstaf aan een ‘regeling risicovolle projecten’ waarin extra afspraken over de informatievoorziening bij risicovolle projecten worden gemaakt. De restauratie van de Domtoren staat op de lijst van risicovolle projecten. Tot slot vraagt de overgang van de voorbereidingsfase naar de realisatiefase (begin 2020) om een herijking van het project en met name het sturingsmodel.

Alle reden om dit moment aan te grijpen om een startdocument voor de realisatiefase te maken, daarin de aanbevelingen van de gateway review te verwerken en het project hiermee voor te bereiden op de regeling risicovolle projecten die binnenkort wordt vastgesteld.

Het periodiek bijstellen van dit document is noodzakelijk voor het goed functioneren van het project. Ik zie erop toe dat dit gebeurt.

Tot slot wil ik graag iedereen bedanken die zich inzet om dit project tot een succesvol einde te brengen.

Jurrien Brombacher
Hoofd UVO

Utrecht, februari 2020

1. Doelstelling

a. Doel en beoogd effect

Doelstelling

Het casco van de Domtoren restaureren waarbij de historische waarde van de Domtoren voor de toekomst voor de stad Utrecht burgers en bezoekers behouden blijft en de toren de komende 50 jaar gevrijwaard is van groot onderhoud en toegankelijk blijft voor bezoekers.

b. Context van het project

De Domtoren is hét icoon van Utrecht en bijna 700 jaar oud. Door velen wordt de Domtoren als middelpunt van Utrecht gezien en zelfs van Nederland. De cultuurhistorische waarde van de Domtoren voor de stad is evident. Ondanks dat dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd, blijft groot onderhoud ongeveer eens in de 40 tot 50 jaar nodig. De eerste restauratie is uitgevoerd tussen 1519 en 1525. In 1975 is de laatste grote restauratie afgerond. Nu 45 jaar later blijkt de onderhoudsstaat van de Domtoren 'matig' en is een restauratie noodzakelijk om de toren voor de komende 50 jaar weer te vrijwaren van groot onderhoud.

Aanleiding

Gemeente Utrecht is eigenaar van de Domtoren en heeft een wettelijke onderhoudsverplichting. Monumentenwacht inspecteert jaarlijks de staat van de Domtoren. In 2015 is de toren op verzoek van de gemeente uitgebreider geïnspecteerd. Uit deze inspectie bleek dat de bouwkundige staat van de toren 'redelijk' en de onderhoudsstaat 'matig' is. Daarom is restauratie op dit moment noodzakelijk.

Opgave

De Domtoren restaureren is een hele opgave. De uitdaging zit in het zoveel mogelijk behouden van het bouwhistorisch erfgoed en tegelijkertijd het uitvoeren van groot onderhoud om de toren voor de komende 50 jaar van groot onderhoud te vrijwaren. Daarnaast is de Dom van iedere Utrechter. De betrokkenheid van de stad is groot. De restauratie gaat velen aan het hart. Bij elke gebeurtenis is veel aandacht van de media, uit de stad, de politiek en soms zelfs heel het land. De impact is dan ook groot: de Dom is de komende 5 jaar minder zichtbaar door de aanwezigheid van de steiger. Gelukkig blijft de Domtoren tijdens de restauratie wel toegankelijk voor bezoekers. De ligging van de Domtoren in de binnenstad van Utrecht is een complicerende factor bij de uitvoering van de werkzaamheden. Het is een uitdaging om de overlast van de restauratiewerkzaamheden voor de directe omwonenden, ondernemers en organisaties zoveel mogelijk te beperken. De restauratieperiode biedt ook unieke kansen voor extra activiteiten om de cultuurhistorische waarde van de Domtoren onder de aandacht te brengen.

c. Bijdrage aan Publieke waarde

Door het casco van de Domtoren te restaureren blijft de historische waarde van de Domtoren voor de toekomst voor de stad Utrecht burgers en bezoekers behouden. Met daarbij de focus op het vrijwaren van de toren voor de komende 50 jaar van groot onderhoud blijft deze toegankelijk voor bezoekers.

d. Beoogd eindresultaat

Resultaat realisatiefase

Resultaat van de realisatiefase is dat de restauratie van het casco van de Domtoren volgens het restauratieplan is afgerond en de Domtoren daarmee voor de komende 50 jaar gevrijwaard is van groot onderhoud binnen de vastgestelde kaders (stichtingskostenbudget van € 37,2 miljoen en de verwachte planning eind 2024 gereed).

Jaarlijks planmatig onderhoud van de Domtoren blijft noodzakelijk.

Resultaat is dat eind 2024 de steiger kan worden afgebouwd en daarmee de Domtoren teruggegeven kan worden aan de stad Utrecht.

Resultaten ontwerpfase/voorbereidingsfase

De ontwerpfase/voorbereidingsfase is eind 2019 positief afgerond met als resultaat een gecontracteerde architect en aannemer, een gerealiseerde steiger, bouwplaats, bouwlift en bezoekerslift en een uitgewerkt en gedragen contractdossier met een restauratieplan en -bestek.

2. Scope

a. Wat hoort wel en wat niet bij de uitvoering van het project

Afbakening

De restauratie concentreert zich op het casco van de Domtoren en bestaat uit het aanbrengen en vervangen van voegwerk en het herstellen en vervangen van natuurstenen onderdelen, met name van de fijnere geornamenteerde natuurstenen onderdelen. Daarnaast zal er, vanwege het roesten van ijzerwerk en de schade die hierdoor veroorzaakt wordt aan het natuursteen, restauratie van ijzerwerk plaatsvinden. De conserveringstechniek van de natuursteen is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Het jaarlijks planmatig en dagelijks onderhoud van de Domtoren valt buiten de scope van het project, maar wordt wel in nauwe afstemming met het project uitgevoerd.

Randvoorwaarden

Belangrijke randvoorwaarden om de doelstelling te behalen zijn:

- Borging beschikbare kaders (raad heeft budget beschikbaar gesteld)
- Beschikbaarheid projectleden
- Samenwerking met betrokkenen
- Borging communicatie, omgevings- en raakvlakmanagement
- Bewaking van de kaders en scope
- Borging van dit startdocument in de gemeentelijke organisatie

b. Deelprojecten of fasering

Fasen

Het project bestaat uit verschillende fasen:

Begin 2020 is de realisatiefase van het project; de daadwerkelijke restauratiewerkzaamheden gestart. Op 14 februari 2020 is de start van de realisatie officieel ingeluid door de wethouder Vastgoed (Eelco Eerenberg).

Belangrijke mijlpalen in de realisatiefase zijn:

- restauratie lantaarn en torenspits (70-112 meter)
- restauratie tweede geleding (40 – 70 meter)
- restauratie eerste geleding (0 tot 40 meter)

Het afronden van de realisatiefase wordt geëvalueerd met betrokken partijen, voordat overgegaan wordt naar de laatste fase van het project: nazorg.

c. Plan van aanpak voor de realisatiefase

Primaire werkzaamheden

De primaire werkzaamheden voor de restauratie van de Domtoren worden uitgevoerd door aannemingsbedrijf Nico de Bont en architect Rothuizen. Deze partijen zijn in eerdere projectfasen via een aanbesteding gecontracteerd. De gemeente werkt in gecoördineerd verband (in een zogenaamd 'Bouwteam') samen met de aannemer en architect aan de uitvoering van de restauratie. In dit bouwteam zijn ook adviseur erfgoed van de gemeente vertegenwoordigd en adviseurs van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

De architect heeft een Restauratieteam ingesteld, waar inhoudelijke afstemming en voorbereiding plaatsvindt over verschillende restauratiekeuzes ter voorbereiding op het bouwteam.

Deelprojecten kernteam

Een kernteam van projectmedewerkers ondersteunt de projectleider. Dit team werkt aan de planvorming en uitvoering van communicatie, omgevingsmanagement, raakvlakmanagement en regulier beheer- en onderhoudswerkzaamheden. Dit levert een aantal deelprojecten op:

1. Aanvragen en verantwoorden van subsidies
2. Communicatie
3. Omgevingsmanagement
4. Onderhoud en storingsbezoekerslift
5. Raakvlakmanagement

3. Geld

a. Het beschikbare budget en de inzet daarvan per fase, per jaar of per deelproject

Begroting

Op basis van een stichtingskostenoverzicht (STIKO) is door de projectorganisatie een kredietaanvraag van €37,2 miljoen bij de gemeenteraad ingediend en goedgekeurd. Hieronder is het budget verdeeld over de deelfasen.

Fase	Budget
Initiatiefase	€ 0
Definitiefase	€ 390.000
Ontwerpfase	€ 220.000
Voorbereidingsfase	€ 2.300.000
Realisatie en nazorgfase	€ 34.250.000
Totaal	€ 37.200.000

Daarnaast zijn verschillende subsidies aangevraagd en verkregen:

- €8 miljoen uit het Fonds Erfgoedparels 2018 (Provincie Utrecht en het Rijk)*
- €404.000 uit de Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM) (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed).
- €797.894 uit het Restauratiefonds Extra Rijks Regeling
- € 590.000 uit het Fonds Erfgoedparels 2021 (Provincie Utrecht, beschikkingsbrief met exact bedrag volgt nog in Juli 2021)

* Alleen de € 8 miljoen uit het fonds Erfgoedparels 2018 maakt onderdeel uit van het budget en raadsvoorstel. De andere drie subsidies zijn extra verkregen inkomsten in de tijd na toekenning budget en maken geen onderdeel uit van de budgettoekenning.

b. Onzekerheden in het budget, aan de kostenkant en aan de dekkingskant

Bij de start van het project is een gedetailleerde budgetraming opgesteld, waarin uitgebreid rekening is gehouden met indexatie, uitvoeringsperiode, marktwerking en onvoorzien. Tevens is de bouwteam(voorbereidingsfase gebruikt in aanloop naar de uitvoering om maximaal beeld te krijgen van de (financiële) risico's . Voor de start van de restauratie is ook een financiële risicosessie gehouden om middels kans maal gevolg inzicht te krijgen in mogelijke financiële risico's in het project. Dit overzicht wordt gebruikt als toetsingskader voor verrekening meer- en minderwerk met de aannemer.

Zie voor meer informatie omtrent de financiële risico's paragraaf 6a.

c. De raming, de geprognosticeerde eindstand per fase en de verwachte besteding per kostensoort worden op dezelfde manier per fase, deelproject of per jaar opgenomen

Met het stichtingskostenoverzicht (STIKO) als onderlegger is het budget verdeeld over de deelfasen (zie ook paragraaf 3a). In de raming is ook rekening gehouden met een post onvoorzien/onzekerheden.

De projectleider verzorgt samen met de projectcontroller periodiek een budgetoverzicht inclusief werkelijk gemaakte kosten, nog te verwachten kosten en een geprognoseerde eindstand per fase. Dit wordt vergeleken met de (deel) budgetten. Het budgetoverzicht wordt vervolgens periodiek besproken in de stuurgroep en de raad wordt omtrent de financiële stand van zaken geïnformeerd in de voortgangsrapportages.

d. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt

Het opgestelde Stichtingskostenoverzicht (STIKO) is in 2018 tot stand gekomen na intensieve afstemming met gedelegeerd opdrachtgever, projectleider, architect, business control alsook getoetst door een extern adviesbureau.

De projectleider verzorgt samen met de projectcontroller periodiek een budgetoverzicht inclusief werkelijk gemaakte kosten, nog te verwachten kosten en een geprognoseerde eindstand per fase. Dit wordt vergeleken met de (deel) budgetten. Het budgetoverzicht wordt vervolgens periodiek besproken in de stuurgroep en de raad wordt omtrent de financiële stand van zaken geïnformeerd in de voortgangsrapportages.

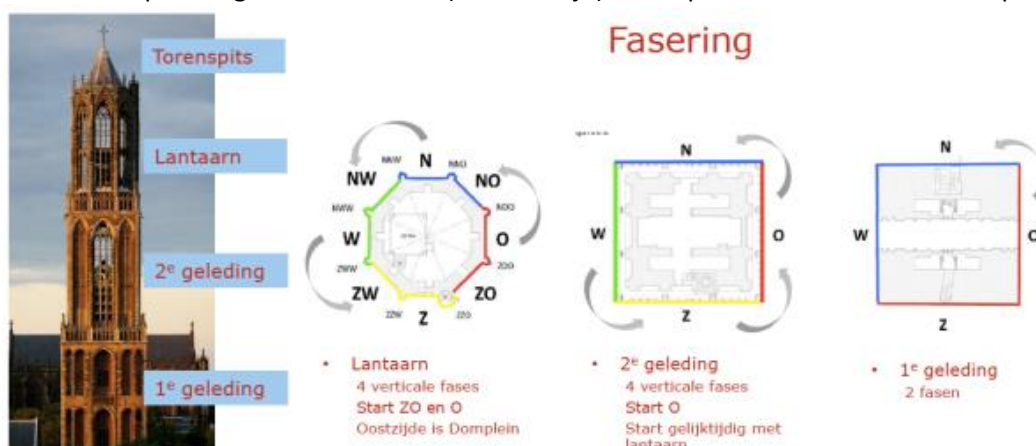
4. Tijd

a. De planning, zo mogelijk beschreven in mijlpalen, van het project, waarbij expliciet wordt aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met vertragsrisico's.

In november 2019 is de voorbereidingsfase van het project afgerond conform planning. Gemeente Utrecht en aannemingsbedrijf Nico de Bont B.V. ondertekenden een maand later, in december 2019, de restauratieopdracht. De realisatiefase van het project duurt volgens planning 5 jaar. Er is door de aannemer een uitvoeringsplanning opgesteld. Het werk is begonnen op 1 december 2019. De afronding van het werk staat gepland op eind 2024.

Het werk wordt gefaseerd uitgevoerd: in hoofdlijnen van boven naar beneden. In de planning is rekening gehouden met een start bij de minder complexe onderdelen en er is voldoende tijd ingeruimd voor complexe vraagstukken. Zo wordt een maximaal leereffect bereikt, zowel t.a.v. risico's als kwaliteit. De aannemer weet hierdoor beter wat hij kan verwachten bij het uitvoeren van volgende onderdelen van de restauratie.

De start van de uitvoering is bij de lantaarn (3^e geleding) en de 2^e geleding. De restauratie van de lantaarn is na circa 3 jaar gereed. Zie onderstaande figuren voor de fasering en huidige stand van zaken in de planning. Zoals zichtbaar (zie standlijn) verloopt de restauratie conform planning.

Planning restauratie Domtoren Utrecht																									
Nr.	Onderwerp	2020				2021				2022				2023				2024							
		kwartaal	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4			
1	DERDE GELEDING																								
1.1	Gevel Zuid Oost (ZO) en Oost (O)																								
1.2	Gevel Noord Oost (NO) en Noord (N)																								
1.3	Gevel Noord West (NW) en West (W)																								
1.4	Gevel Zuid West (ZW) en Zuid (Z)																								
1.5	Torenspits																								
2	TWEEDE GEDELING																								
2.1	Gevel West (W)																								
2.2	Gevel Zuid (Z)																								
2.3	Gevel Oost (O)																								
2.4	Gevel Noord (N)																								
3	EERSTE GELEDING																								
3.1	Gevel Zuid (Z)																								
3.4	Gevel West (W)																								
3.2	Gevel Oost (O)																								
3.3	Gevel Noord (N)																								
3.5	Restauratie gereed																								

Standlijn 10-06-2021

Standlijn 10-06-2021

5. Kwaliteit

a. Wijze van borging van de kwaliteit van de uitvoering

Kwaliteit

De kwaliteit van de restauratie wordt onder andere gewaarborgd door:

- **Het werken met een bouwteam en restauratieteam.**
Gemeente Utrecht werkt vanaf de ontwerpfase samen met architect Rothuizen en aannemer Nico de Bont om de juiste keuzes te maken t.a.v. het restauratieonderzoek, voorbereiding op de uitvoering en voor het opstellen van het restauratiebestek en -tekeningen. Op deze manier is de ervaring en deskundigheid van de aannemer op het gebied van uitvoering en de daarmee samenhangende kostentechnische aspecten al in een vroeg stadium van het project gebruikt. De kennis van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en afdeling Erfgoed van gemeente Utrecht is ook in het bouwteam en restauratieteam vertegenwoordigd. Op incidentele basis worden diverse experts geraadpleegd of betrokken bij de te maken keuzes (o.a. TNO, Dom Xanten, Dom Keulen en natuursteenspecialisten uit België).
- **Het opstellen van een restauratievisie.**
Architect Rothuizen heeft voor de uitvoeringswerkzaamheden een restauratievisie opgesteld als vertrekpunt voor het restauratieonderzoek. Deze visie is tot stand gekomen in samenwerking met onder andere de RCE en afdeling Erfgoed van gemeente Utrecht. Tevens is de (concept) visie gepresenteerd aan de monumentencommissie en blijven zij geïnformeerd over de voortgang hiervan.
- **Het uitvoeren van een proefrestauratie.**
Tijdens de ontwerpfase is een proefrestauratie uitgevoerd. Dit was nodig om de juiste keuzes te maken, ervaring met de werkzaamheden aan de Domtoren op te doen en zicht te krijgen op de kwaliteit van werken van de aannemer als uitgangspunt voor de restauratieopdracht. De uitkomsten van de proefrestauratie zijn breed gedragen in het bouwteam en verwerkt in het restauratiebestek.
- **Het werken met een directievoerder en toezichthouder.**
De directievoerder en toezichthouder zorgen dat de uitvoering van de werkzaamheden volgens het restauratiebestek en –tekeningen gebeurt. Zij rapporteren aan de projectleider. De directievoerder stemt namens gemeente Utrecht de werkzaamheden af tussen de architect, aannemer en andere adviseurs. De directievoerder bewaakt met name de voortgang op de kosten en uitvoeringsplanning, beoordeelt het meer- en minderwerk van de aannemer, signaleert tijdig eventuele knelpunten en adviseert gemeente Utrecht over afwijkingen. De toezichthouder houdt toezicht op de werkzaamheden van de aannemer op locatie.
- **Het regelmatig evalueren van de samenwerking.**
Voor de zomer in 2019 voerde het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een 'gateway review' uit in opdracht van hoofd UVO uitgevoerd. Naast deze externe toetsing wordt periodiek geëvalueerd met architect, aannemer en kernteam. Aansluitend aan de realisatiefase vindt een overdracht en evaluatie plaats in aanloop naar de nazorgfase.

b. Eventuele verschillen daarin tussen de fasen of deelprojecten

Het project bevindt zich heden in de realisatiefase. In de ontwerpfase is onder andere gewerkt met het op stellen van een restauratievisie in bouwteamverband en een proefrestauratie. Zie ook hoofdstuk 5.a.

c. Toelichting, onderbouwing en duiding van projecten of activiteiten, zowel van interne als externe partijen, die van invloed zijn op dan wel de uitvoering raken van het project

De Domtoren blijft tijdens de restauratie ook open voor publiek, dit hebben wij kunnen bo0rgen door intensieve afstemming in de bouwteam/voorbereidingsfase. Utrecht marketing exploiteert de toren. Er vindt derhalve intensief overleg en afstemming plaats met Utrecht Marketing omtrent de werkzaamheden. Tevens is mogelijk gemaakt de bespelingen van het carillon door de beiaardier doorgaan (door wijze van inpakken van het carillon).

Middels de vergunningaanvraag en opgestelde BLVC (Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie) plan is informatie voor derden en andersom geborgd.

Er zijn (voor zover nu bekend) geen andere projecten, die van invloed zijn op de restauratiewerkzaamheden

d. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt

Voor de zomer in 2019 is door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op verzoek van het Hoofd van UVO een 'gateway review' uitgevoerd. Uit deze collegiale reflectie kwam onder andere de aanbeveling dat een integraal projectplan essentieel is om meer duidelijkheid te geven over de aanpak van het project en het sturingsmodel van de projectorganisatie.

Tegelijkertijd werkt de Bestuurs- en Concernstaf aan een nu vastgestelde 'regeling risicovolle projecten' waarin extra afspraken over de informatievoorziening bij risicovolle projecten worden gemaakt. De restauratie van de Domtoren staat op de lijst van risicovolle projecten. Tot slot vroeg de overgang van de voorbereidingsfase naar de realisatiefase (begin 2020) om een herijking van het project en met name het sturingsmodel.

In dit startdocument zijn de aanbevelingen van de gateway review verwerkt (met name projectaanpak vastleggen in een startdocument voor governance) is ook rekening gehouden met de Regeling Risicovolle Projecten (onderliggend startdocument is conform handreiking RRP).

In juni 2021 is de Regeling Risicovolle Projecten door de gemeenteraad bekrachtigd ,waardoor het startdocument uit 2020 nu conform de structuur van de Regeling (handreiking startdocument RRP) is opgesteld in deze nieuwe definitieve versie.

6. Risico's

a. Belangrijkste risico's

De top vijf risico's uit de risicomatrix zijn:

Nr.	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Beheersmaatregelen	Soort	Actie houder
1	Schade aan carillon, luidklokken, wijzerplaten en uurwerk	Stoten met onderdelen tegen uurwerken e.d.	Schade aan uurwerken.	Startbespreking, toolboxmeeting, vaste ploegen, toezicht, wijze van inpakken van Carillon.	Technisch - Kwaliteit	Aannemer en toezichthouder
2	Schade / ongevallen door vallende voorwerpen	Vallende voorwerpen	Schade/ongeval	Veiligheidsmaatregelen (o.a. valschotten, en steigernetten, instructie en toezicht, BLVC plan, toolboxmeeting.	Veiligheid	Aannemer Gemeente (BLVC)
3	Losse onderdelen waaien weg op de steiger	Wind	Persoonlijk letsel/schade gebouw/openbare ruimte/omgeving	Veiligheidsmaatregelen (o.a. valschotten en steigernetten, instructie en toezicht, BLVC plan, toolboxmeeting. Opruimen steiger (windproof en opgeruimd).	Veiligheid	Aannemer Gemeente (BLVC)
4	Steiger bezwijkt	Niet correct gebouwd	Steiger bezwijkt	Bouwen volgens tekening en getoetst ontwerp, toezicht, eindcontrole constructeur.	Veiligheid	Aannemer Constructeur
5	Fouten in uitvoering restauratie door foutief handelen	Door planningsdruk gehaast werken	Fouten in uitvoering	Voldoende ruimte en flexibiliteit in planning, detailplanning, gedegen besluitvorming in bouwteam. Tijdig weten wat gemaakt moet worden.	Technisch -kwaliteit	Gemeente bouwteam en aannemer

De top vijf risico's uit de financiële risicomatrix zijn:

Nr.	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Beheersmaatregelen	Soort	Actie houder
1	Afwijkende hoeveelheden vervanging natuursteen verrekenposten (pas zichtbaar/definitief tijdens de restauratie)	Tijdens restauratie blijken hoeveelheden te vervangen natuursteen groter dan bedacht.	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien). Gedetailleerde inschatting van verrekenposten. Pro actief bijhouden van de stellen verrekenposten.	Financieel	Gemeente Aannemer
2	Uitloop in planning	Externe factoren (b.v. corona)	Uitloop in planning en meerwerk	Opnemen als financieel risico, Coronamaatregelen op de Bouw.	Financieel en tijd	Gemeente Aannemer
3	Extra inzet intern en/of extern benodigd	Door nieuwe inzichten extra inzet benodigd (bv aanvullende onderzoeken	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien) Intensieve ontwerpfase in bouwteamverband, proefrestauratie. Gelijk	Financieel en organisatie	Gemeente Bouwteam

				oplopen bouwhistorisch onderzoek.		
4	Extra benodigde veiligheidsmaatregelen (onvoorzien)	Tijdens restauratie blijkt extra beveiliging (inklimmen benodigd)	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien)	Financieel en veiligheid	Gemeente
5	Beschikbaarheid natuursteen (Portlandstone - Brexit)	Door Brexit	Beperkte of verlate levering natuursteen uit groeve Portland, keuze alternatief	Opnemen als financieel risico. Vooruitbestelling, intensief contact met groeve, inschakelen toetsing stenen in Engeland.	Financieel	Gemeente Utrecht Aannemer Architect

De mogelijke financiële gevolgen van bovenstaande risico's (kans maar gevolg) zijn passend in beschikbare post onvoorzien en taakstellend budget.

b. Beheersmaatregelen en actiehouders

In paragraaf 6a. zijn de beheersmaatregelen en actiehouders weergegeven in de risicomatrices.

c. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie

Voor het project is een risicomatrix opgesteld. Dit dynamische document is tot stand gekomen met het bouwteam en wordt periodiek (eens per kwartaal) geactualiseerd. Voor de start van de restauratie is ook een financiële risicosessie gehouden om middels kans maal gevolg inzicht te krijgen in mogelijke financiële risico's in het project. Dit overzicht wordt gebruikt als toetsingskader voor verrekening meer- en minderwerk met de aannemer.

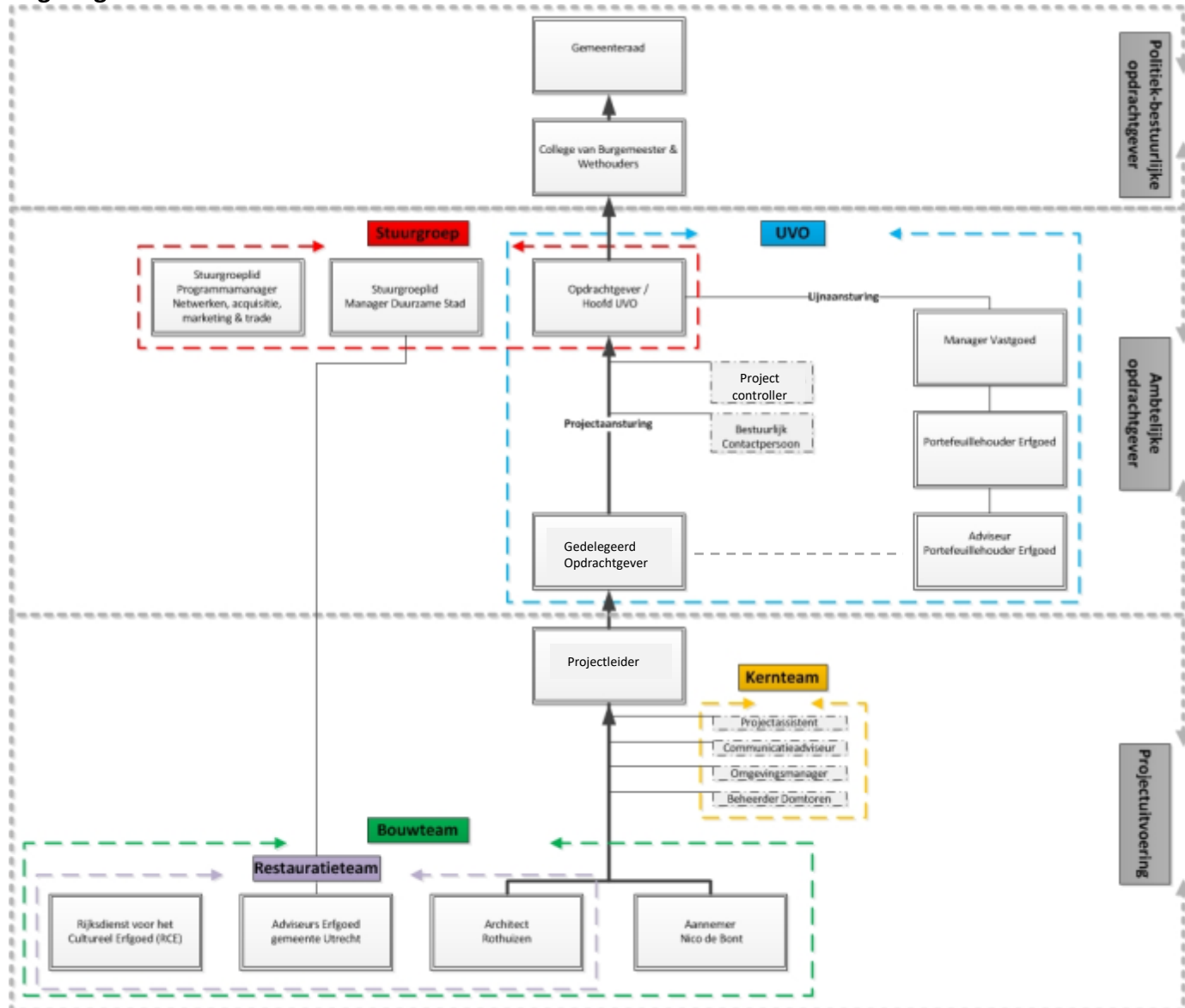
Beide risicomatrices worden besproken in stuurgroep verband (o.a. voor ook de strategische afwegingen). Alle geldende randvoorwaarden rondom het project zijn geborgd in het contractdossier (o.a. eisen aan de opdracht, BLVC plan etc.).

7. Organisatie

a. Besturing van het project (governance)

In deze paragraaf is het sturingsmodel (de 'governance') van het project uitgewerkt voor de realisatiefase. Per projectfase dient het sturingsmodel te worden bijgesteld. In het projectorganogram staan de verschillende organen en projectrollen. Per orgaan en rol zijn de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden benoemd. Ook is de projectaansturing t.o.v. de lijnaansturing binnen UVO (in 2021 VGU) verduidelijkt. De overleg-, besluitvormings- en verantwoordingsstructuur is aangescherpt voor de realisatiefase.

Organogram

Besluit- en verantwoordingsstructuur

De besluit- en verantwoordingprojectleiderslijn loopt van de projectleider via de gedelegeerd opdrachtgever naar de opdrachtgever en vervolgens (na afstemming met de stuurgroep) naar de wethouder en tot slot gemeenteraad.

De budgetbevoegdheid is als volgt vastgelegd:

- Projectleider: mandaat voor het nemen van beslissingen tot €10.000
- Gedelegeerd opdrachtgever: mandaat voor het nemen van beslissingen tot €50.000
- Opdrachtgever: mandaat voor het nemen van beslissingen vanaf €50.000

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Aan de hand van bovenstaand organogram wordt hieronder per orgaan en van de belangrijkste rollen van projectmedewerkers, de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden uiteengezet. Er is sprake van een tijdelijke projectorganisatie onder verantwoordelijkheid van het hoofd VGU (opdrachtgever), naast het lijnmanagement van VGU.

Gemeenteraad

- is verantwoordelijk voor: het stellen van kaders en controleren van het college voor de uitvoering van beleid.
- is bevoegd om: de benodigde financiële middelen ter beschikking te stellen (budgetrecht).
- heeft als taak: ter beschikking stellen van het budget voor het project en a.d.h.v. raadsbijeenkomsten, voortgangs- en verantwoordingsrapportages zich te informeren over en de uitvoering van het project te controleren.

College van B en W / Wethouder Vastgoed

- is verantwoordelijk voor: het uitvoeren van besluiten van de gemeenteraad en uitvoeren van wet- en regelgeving.
- is bevoegd om: het dagelijks bestuur (wethouder Vastgoed t.a.v. portefeuille vastgoed) te voeren.
- heeft als taak: de belangen t.a.v. de portefeuille vastgoed, erfgoed en economische zaken af te wegen in de uitvoering van het project, daar waar het politiek-bestuurlijke domein wordt geraakt. Verantwoording af te leggen aan de gemeenteraad over de uitvoering van het project.
- wordt in 2021 ingevuld door wethouder Vastgoed.

Stuurgroep

- is verantwoordelijk voor: het afwegen van de belangen t.a.v. vastgoed, erfgoed en economische zaken alvorens besluiten voor te leggen aan de wethouder Vastgoed.
- is bevoegd om: gevraagd en ongevraagd advies te geven aan de opdrachtgever (VGU) en de verschillende wethouders t.a.v. de uitvoering van het project.
- heeft als taak: het op strategisch niveau vervullen van een klankbord voor de opdrachtgever (VGU), het signaleren van conflicterende belangen en het afwegen van de belangen t.a.v. vastgoed, erfgoed en economische zaken, gevraagd en ongevraagd advies te geven aan de opdrachtgever (VGU) en aan de verschillende betrokken wethouders over de uitvoering van het project, besluiten voor te leggen aan in eerste instantie de wethouder Vastgoed en daarnaast andere betrokken wethouders.
- wordt in 2021 ingevuld door: Manager (namens het Hoofd) Vastgoedorganisatie Utrecht en vertegenwoordigers van Erfgoed) en Economische zaken).

Hoofd VGU / Opdrachtgever

- is verantwoordelijk voor: het (op ambtelijk niveau uitvoering geven aan) het eigendom en de verhuur van de Domtoren, het beheer en onderhoud van de Domtoren en daarmee het aansturen van het project.
- is bevoegd om: gedelegeerd opdrachtgever en projectleider te selecteren, projectplan vast te stellen en te wijzigen, besluiten te nemen over de uitvoering van het project (bijv. t.a.v. tijd, geld, scope) met een budgetbevoegdheid vanaf €50.000.

- heeft als taak: het contracteren van gedelegeerd opdrachtgever en projectleider, het afbakenen van de verantwoordelijkheden van het lijnmanagement t.o.v. het project, het informeren van de stuurgroep, het besluiten voorleggen aan en informeren van de wethouder, het aangaan/ondertekenen van overeenkomsten/contracten, het scheppen van draagvlak, het meedenken met de projectleider en kernteam, het bewaken van de voortgang van het project, het beschikbaar stellen en bewaken van het budget, het bewaken van de kwaliteit. Daarnaast is de opdrachtgever voorzitter van de stuurgroep en voorzitter van het Top Driedriehoek overleg.
- wordt in 2021 ingevuld door: Hoofd Vastgoedorganisatie Utrecht/ vervanging door Manager Vastgoed

Gedelegeerd opdrachtgever

- is verantwoordelijk voor: de (dagelijkse) aansturing van het project
- is bevoegd om: besluiten te nemen over de uitvoering van het project (bijv. t.a.v. tijd, geld, scope) met een budgetbevoegdheid tot €50.000.
- heeft als taak: te fungeren als eerste aanspreekpunt voor de projectleider en als eerste aanspreekpunt voor de opdrachtgever, het i.s.m. projectleider voorbereiden van de stuurgroep, het is projectleider voorbereiden van besluiten en informeren van de wethouder, het scheppen van draagvlak, het meedenken met de projectleider en kernteam, het bewaken van de voortgang van het project, het beschikbaar stellen en bewaken van het budget, het bewaken van de kwaliteit.
- wordt in 2021 ingevuld door: assetmanager vastgoedorganisatie Utrecht

Lijnmanagement VGU

- is verantwoordelijk voor: het uitvoeren van het contractmanagement t.a.v. Utrecht Marketing en Stichting Utrechts EigenDom.
- is bevoegd om: overeenkomsten/contracten af te sluiten.
- heeft als taak: overeenkomsten/contracten af te sluiten en de contractrelatie te onderhouden met Utrecht Marketing en Stichting Utrechts EigenDom. Het gaat hier om de huurovereenkomst inclusief restauratieallonge en liftovereenkomst met Utrecht Marketing en de overeenkomst t.a.v. afdracht financiële middelen naar de gemeente met de Stichting Utrechts EigenDom.
- wordt in 2021 ingevuld door: manager Vastgoedorganisatie Utrecht, portefeuillemanager Erfgoed en assetmanager Vastgoed

Projectleider

- is verantwoordelijk voor: het realiseren van het projectresultaat.
- is bevoegd om: besluiten te nemen over de uitvoering van het project met een budgetbevoegdheid tot €10.000.
- heeft als taak: projectbeheersing, opstellen van een projectplan, projectteam samenstellen en aansturen, aansturen van de aannemer en architect, vaststellen van benodigde middelen, beheersen van planning en budget, relatiemanagement, voortgang rapporteren aan de gedelegeerd opdrachtgever en opdrachtgever, aansturen en voorzitten van het bouwteam en kernteam, bewaken van de kwaliteit van de op te leveren producten, zorgen voor interne en externe communicatie, vormgeven en evalueren van de samenwerking, i.s.m. gedelegeerd opdrachtgever voorbereiden van de stuurgroep en van besluiten van de wethouder.
- wordt in 2021 ingevuld door: Projectleider Vastgoedorganisatie Utrecht.

Projectcontroller

- is verantwoordelijk voor: monitor voortgang van het project en bewaakt financiële kaders samen met de projectleider.
- heeft als taak: Monitoren en bewaken financiële kader project samen met projectleider. Escaleert , indien nodig, naar de Businesscontroller of de Concerncontroller.

- wordt in 2021 ingevuld door: Adviseur Businesscontrol Vastgoedorganisatie Utrecht.

Kernteam

- is verantwoordelijk voor: het ondersteunen en adviseren van de projectleider bij de uitvoering van de restauratie alsmede met eigen taken op het gebied van informatiebeheer, communicatie, omgevingsmanagement, raakvlakmanagement en regulier beheer en onderhoud Domtoren.
- is bevoegd om: geen formele bevoegdheid.
- heeft als taak: adviseren van en rapporteren aan de projectleider bij de uitvoering van taken op het gebied van informatiebeheer, communicatie, omgevingsmanagement, raakvlakmanagement en regulier beheer en onderhoud Domtoren. Opstellen en uitvoeren van deelprojectplannen op deze taakgebieden.
- wordt in 2021 ingevuld door: Projectleider, project assistent, beheerder, communicatieadviseur, omgevingsmanager en gedelegeerd opdrachtgever.

Bouwteam

- is verantwoordelijk voor: het afstemmen van het restauratieonderzoek, -visie en -plan van de architect en de restauratiewerkzaamheden van de aannemer.
- heeft als taak: het afstemmen van het restauratieonderzoek, -visie en -plan en de restauratiewerkzaamheden van de aannemer, adviseren van de projectleider t.a.v. restauratie- en uitvoeringskeuzes.
- wordt in 2021 ingevuld door: Projectleider, project assistent, beheerder, omgevingsmanager, architect, assistent architect, directievoerder, toezichthouder, adviseurs Erfgoed, projectleider en uitvoerder aannemer en adviseurs RCE.

Aannemer (Nico de Bont)

- is verantwoordelijk voor: het uitvoeren van de restauratiewerkzaamheden op basis van het restauratieplan.
- heeft als taak: het uitvoeren van de restauratiewerkzaamheden op basis van het restauratieplan, opstellen uitvoeringsplanning, opstellen en naleven BLVC-plan, voorbereiden en deelnemen aan bouwteamoverleg.
- wordt in 2021 ingevuld door: Projectleider en uitvoerder.

Restauratiearchitect (Architect Rothuizen)

- is verantwoordelijk voor: het opstellen van een restauratievisie en restauratieplan. Het adviseren van de projectleider t.a.v. de restauratiewerkzaamheden en te maken restauratiekeuzes.
- heeft als taak: het opstellen van een restauratievisie en restauratieplan, het voorbereiden in het restauratieteam en het vervolgens adviseren van de projectleider t.a.v. de restauratiewerkzaamheden en te maken restauratiekeuzes in het bouwteam.
- wordt in 2021 ingevuld door: Architect, assistent architect, directievoerder en toezichthouder.

Directievoerder (Architect Rothuizen)

- is verantwoordelijk voor: het bewaken van de uitvoering van de restauratiewerkzaamheden van de aannemer volgens het restauratieplan en de afstemming van werkzaamheden tussen de architect, aannemer en andere adviseurs namens de projectleider.
- heeft als taak: de voortgang op de kosten en uitvoeringsplanning te bewaken, het meer- en minderwerk van de aannemer te beoordelen, tijdig eventuele knelpunten te signaleren en de projectleider te adviseren over afwijkingen.
- wordt in 2021 ingevuld door: Directievoerder namens architect.

Restauratieteam

- is verantwoordelijk voor: het adviseren van de architect t.a.v. restauratiekeuzes en de restauratievisie.
- heeft als taak: het adviseren van de architect t.a.v. restauratiekeuzes, het voorbereiden van het bouwteamoverleg.
- wordt in 2020 ingevuld door: Architect, assistent architect, directievoerder, toezichthouder, adviseurs Erfgoed, projectleider en uitvoerder aannemer, onderaannemer steenhouwerij en adviseurs RCE.

Overlegstructuur

In onderstaand schema staan de belangrijkste overleggen op politiek-bestuurlijk, strategisch, tactisch en operationeel niveau. Met daarbij de bijbehorende frequentie per jaar en rolverdeling. Een aantal overleggen gebeurt vanuit het lijnmanagement met de externe stakeholders Utrecht Marketing en Stichting Utrechts EigenDom vanwege de aard van de (contract)relatie met deze partijen.

Overleg	Frequentie per jaar	Rolverdeling Voorzitter	Secretaris (verslaglegging)	Leden
Stafoverleg wethouder vastgoed	6x	Hoofd VGU	Managementassistent VGU	• Projectleider • Gedelegeerd opdrachtgever
Stuurgroep	4x	Hoofd VGU en/of Manager Vastgoed VGU	Projectondersteuner	• Gedelegeerd opdrachtgever • Projectleider • Stuurgroeplid Culturele Zaken • Stuurgroeplid Economie
Opdrachtgevers	12x	Hoofd VGU	-	• Projectleider • Gedelegeerd opdrachtgever
Bilateraal financiën	12x	Projectleider	-	• Project Controller
Bilateraal adviseurs erfgoed	6x	Projectleider	-	• Adviseur Erfgoed • Adviseur Erfgoed
Kernteam	52x	Projectleider	Projectondersteuner	• Beheerder Domtoren • Communicatieadviseur • Omgevingsmanager • Gedelegeerd opdrachtgever (<i>ad hoc</i>)
Restauratieteam	12x	Architect	Architect	• Adviseur Erfgoed • Adviseur Erfgoed • Aannemer projectleider • Aannemer uitvoerder • Steenhouwerij • RCE • RCE • RCE

				• Toezichthouder
Bouwteam	12x	Projectleider	Projectondersteuner	• Beheerder Domtoren • Omgevingsmanager • Aannemer projectleider • Aannemer uitvoerder • RCE • RCE • Architect • Architect assistent • Architect directievoerder • toezichthouder • Adviseur Erfgoed
ActiviteitenDomdriehoek	12x	Omgevingsmanager	-	• Beheerder Domtoren • Coördinator Domtoren Utrecht Marketing • Vertegenwoordiger Stichting Utrechts EigenDom
Communicatie extern	12x	Communicatieadviseur	-	• Coördinator Domtoren Utrecht Marketing • Communicatieadviseur Stichting Utrechts EigenDom

Overleggen onder verantwoordelijkheid van het lijnmanagement VGU

De volgende overleggen gebeurt vanuit het lijnmanagement van VGU met de externe stakeholders Utrecht Marketing en Stichting Utrechts eigenDom vanwege de aard van de (contract)relatie met deze partijen. Het gaat hier om overleg t.a.v. overeenkomsten tussen de gemeente Utrecht en deze partijen.

Overleg	Frequentie per jaar	Rolverdeling Voorzitter	Secretaris (verslaglegging)	Leden
Topoverleg Dondriehoek (strategisch lijnmanagement niveau)	2x	Hoofd VGU en/of Manager Vastgoed VGU	-	• Directeur Utrecht Marketing • Bestuursvoorzitter Stichting Utrechts EigenDom
Bezoekers(Lift) Huuroverleg GU en UM (tactisch lijnmanagement niveau)	4x	Assetmanager VGU	-	• Utrecht Marketing
Fundraisingoverleg GU en Stichting Utrechts EigenDom (tactisch lijnmanagement niveau)	4x	Assetmanager VGU	-	• Bestuursvoorzitter Stichting Utrechts EigenDom

b. Samenwerkingspartners, contractpartijen en -vormen, inclusief een overzicht van verdeling van de beslissingsmacht

Zie paragraaf 7a.

c. Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt

Zie paragraaf 7a.

d. Regelingen die tussen de samenwerkingspartners zijn getroffen

Voor het selecteren van de aannemer en architect (inclusief directie en toezicht) hebben Europese aanbestedingen plaats gevonden. Met de aannemer is eerst een bouwteamovereenkomst gesloten alvorens over te gaan tot een realisatieovereenkomst (conform de aanbestedingsprocedure).

e. Afspraken over informatievoorziening aan de raad over (geheime) informatie die ressorteert bij samenwerkingspartners en derden, het project betreffende.

In de informatievoorziening aan de raad wordt zorgvuldig omgegaan met de belangen van de samenwerkingspartners. Indien relevant worden zij vooraf geconsulteerd

8. Communicatie

a. Communicatie en participatie met inwoners en stakeholders

Omgevingsmanagement

De omgevingsmanager is verantwoordelijk voor het onderhouden van goede relaties met de directe omwonenden, ondernemers en andere partijen rondom de Domtoren. En fungeert als liaison tussen het project en de omgeving om de verschillende belangen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld om belangen t.a.v. leefbaarheid, bereikbaarheid en veiligheid.

In het BLVC-plan (Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie) staan de maatregelen beschreven die de aannemer in acht moet nemen om de overlast van de uitvoeringswerkzaamheden op de omgeving te beperken.

Omdat de Domtoren het icoon van de stad is en dus alles wat er met de toren gebeurt nauwlettend in de gaten wordt gehouden, is voor het project is de omgeving breder dan de directe omgeving: de hele stad Utrecht (burgers, bedrijven, belangenorganisaties etc.) is betrokken bij de restauratie van de Domtoren. En ook intern bij gemeente Utrecht is er veel belangstelling voor het project.

Samenwerking met de communicatieadviseur is evident; de omgeving moet passend geïnformeerd worden over de het project.

De bijzondere externe stakeholders zijn: Utrecht Marketing en Stichting Utrechts Eigendom.

Utrecht Marketing (UM)

UM verzorgt bezoekersrondleidingen en exploiteert hiervoor de bezoekerslift. UM is hiermee huurder van de Domtoren. Hun bezoekersactiviteiten worden direct geraakt door de restauratie van de Domtoren.

Stichting Utrechts EigenDom

Op 12 december 2017 is de Stichting Utrechts EigenDom opgericht. De stichting heeft als doelstelling:

- het behouden en versterken van het Rijksmonument de Domtoren
  - het werven van fondsen, financiële bijdragen, subsidies en gelden ten behoeve van de grootschalige restauratie van de Domtoren alsmede ten behoeve van het onderhoud en de instandhouding van de Domtoren nadat deze restauratie is voltooid
- en verder al hetgeen hiermee in de ruimste zin verband houdt, daartoe behoort en/of daartoe bevorderlijk kan zijn.

De stichting verwerft kortgezegd extra financiële middelen om activiteiten mogelijk te maken, die niet vanuit het project restauratie Domtoren gefinancierd en uitgevoerd kunnen worden (deze activiteiten vallen op dit moment buiten de scope van het project).

Raakvlakmanagement

Een aantal zaken raakt aan het project Restauratie Domtoren. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om projecten van andere afdelingen binnen gemeente Utrecht, maar ook activiteiten van derden. De raakvlakmanager zorgt voor een goede relatie en afstemming met de verschillende partijen.

Het gaat hierbij in ieder geval om:

- Afstemmen met Utrecht Marketing t.a.v. gebruik van de bezoekerslift en uitvoeren van bezoekersrondleidingen.
- Afstemmen met Stichting Utrechts EigenDom t.a.v. fondsenwerving en uitvoeren extra activiteiten rondom de restauratie.
- Afstemmen met Culturele Zaken t.a.v. kunstregeling.
- Afstemmen met Economische Zaken t.a.v. Trajectum Lumen.
- Afstemmen met gebiedsopgave Centrum t.a.v. projecten die worden uitgevoerd op het Domplein.
- Afstemmen met het Evenementenbureau t.a.v. evenementen die worden gehouden op het Domplein.

Communicatie

Omdat het restaureren van de Domtoren meer is dan het restaureren van zomaar een pand in Utrecht, vraagt dit project meer dan standaard communicatie inzet. Van de Domtoren wordt gehouden en die liefde is belangrijk om ook vanuit de gemeente zichtbaar maken tijdens de restauratie. Dat met aandacht en zorg en menselijkheid het icoon van de stad vijf jaar lang in de steigers staat. Hoewel de keuze van de middelen vrij standaard is, zijn stijl, keuze van beeld en taalgebruik dat zeker niet. Openheid in het vertellen van het verhaal van de restauratie, met daarbij steeds de menselijke kant laten zien is een belangrijk onderwerp voor communicatie.

Communicatie levert hiermee een bijdrage aan het te realiseren projectresultaat door het verzorgen van alle communicatie rondom het restauratieproject. De communicatieadviseur is aanspreekpunt op het gebied van communicatie voor alle betrokkenen (in- en extern).

Het opstellen en uitvoeren van het communicatieplan behoort tot de verantwoordelijkheid van de communicatieadviseur van het project. In het communicatieplan staat beschreven: doelgroepen, communicatiedoelstelling, -boodschap, -middelen, -planning.

Communicatiemiddelen die onder andere worden ingezet:

- Informatiebijeenkomsten en lezingen
- Wijkberichten
- Website: www.utrecht.nl/domtoren
- Twitter en Instagram: @TorensUtrecht
- DocU van RTV Utrecht (jaarlijkse tv-documentaire)

De inzet van social media is bijzonder in dit project, in vergelijking met andere gemeentelijke projecten. Er bestonden voor het project al een Twitter en Instagram account. De beheerder van de Domtoren beheert deze accounts sinds 2013. Nu ligt het grootste werk hiervoor bij de communicatieadviseur, maar de torenbeheerder schrijft en fotografeert nog steeds mee. De afgelopen jaren is het aantal volgers verdrievoudigd door het plezier van beiden te laten zien over ontdekkingen en uitzicht van de toren. Daar waar andere projecten bijvoorbeeld de 'Bouwapp' gebruiken, zijn deze twee kanalen de belangrijkste middelen van het project.

Daarnaast is een belangrijk communicatiemiddel bijna gereed. De Domtoren is volledig aan het zicht onttrokken door de steiger en de bouwschutting. Om de toeristen en stadbewoners toch te kunnen laten zien hoe de toren er uit ziet, is een bouwschutting ontworpen die museaal aandoet. In samenwerking met stadsconservator René de Kam en ontwerp bureau DeVrijer en VanDongen wordt voor vijf jaar de bouwschutting een openlucht tentoonstellingsplek. Met het verhaal van de Domtoren van bouw tot nu. De vormtaal van de toren komt terug in de vormgeving van de schutting. Zo 'halen we de toren tijdelijk naar beneden'.

Aandacht voor interne communicatie binnen de gemeente zal dit jaar meer zijn dan de afgelopen jaren. Nu valt er ook echt wat te zien, het project wordt concreet en kunnen ook de medewerkers van het project zichtbaar zijn.

Ook geven verschillende leden van het restauratieteam presentaties en lezingen. Waaronder de architect, maar ook de communicatieadviseur en de torenbeheerder hebben de afgelopen tijd al zo'n tiental presentaties gegeven. Dit zal ook de komende jaren gebeuren. Inzet tijdens Open Monumentendag in samenwerking met aannemer en Utrecht Marketing hoort bij deze activiteiten.

De relatie met de lokale pers is belangrijk. Op momenten dat er mijlpalen bereikt worden, maar ook als er mooie verhalen te vertellen zijn. Bijzondere ontdekkingen, maar ook tegenslagen mogen gedeeld worden. Persvragen worden behandeld door zowel de persvoorlichting en collegecommunicatie als de communicatieadviseur. De torenbeheerder is woordvoerder en zorgt voor afstemming met een van bovenstaande als hij vragen binnenkrijgt.

Informatie

Jaarlijks wordt de gemeenteraad geïnformeerd d.m.v. een voortgangsrapportage. Met name wijzigingen in planning, begroting en risico's worden gerapporteerd. Waar nodig wordt een raadsbijeenkomst georganiseerd.

Tijdens de Staf Vastgoed wordt wethouder Vastgoed geïnformeerd over de voortgang van het project. In de stuurgroep wordt afgewogen of het nodig is om ook andere betrokken wethouders te informeren en op welke manier. Het gaat dan om de portefeuillehouders erfgoed, wijk binnenstad en economische zaken.

De stuurgroep wordt elk kwartaal geïnformeerd en waar nodig incidenteel bijeen geroepen.

Bij het afsluiten van de realisatiefase (verwachting eind 2024) wordt een overgangsdokument opgesteld, voordat overgegaan wordt naar de projectfase van nazorg.

De project assistent is verantwoordelijk voor het informatiebeheer van het project. Het 'zaaksysteem' en 'MUIS' zijn de archiefwaardige systemen waarin documenten worden beheerd en bewaard. De systemen en 'Digiplaza' worden gebruikt als dagelijks werkarchief.

Startdocument Regeling Risicovolle projecten – Programma Wervengebied

Inleiding

Het [programmaplan wervengebied](#) is op 15 juli 2021 vastgesteld. Met het startdocument stelt de raad niet de kaders zelf vast, maar de bundeling van reeds vastgestelde kaders voor betreffend project.

a. Doelstelling

Doel en beoogd effect

De centrale opgave van het programma is een samenhangend en gezamenlijk herstel en behoud van het wervengebied.

Uit het programmaplan zijn de volgende vijf doelen te halen:

1. Herstel van schade aan Erfgoed
2. Voorkomen van schade aan Erfgoed
3. Beheren van het Wervengebied
4. Voorkomen van onveilige situaties
5. Het beter invullen van de burenplicht en de maatschappelijke zorgplicht

Beoogd effect

Bij afronding van het programma zijn de walmuren, kluismuren en de kelders hersteld, zijn maatregelen genomen om schade aan het erfgoed te voorkomen, is het beheer op orde en is de samenwerking verbeterd.

Bijdrage aan publieke waarde

Het wervengebied is een 900 jaar oud gebied, waarbij de werven een belangrijke functie vervullen voor de stad. Voor dit uniek gebied moet goed gezorgd worden zodat het voor de volgende generaties behouden blijft.

Dankzij de gedane onderzoeken is duidelijk geworden wat er moet gebeuren om de opgave van het programma te realiseren. Door een intensieve samenwerking met eigenaren en omdat de objecten zich in de openbare ruimte bevinden die bijdragen aan de identiteit van de stad Utrecht heeft het realiseren van de doelen direct een effect op de publieke waarde.

b. Scope

Het programma richt zich op het rijksmonument Stadsbinnengrachten en Werven met de middeleeuwse kelders in de nabijheid van de werven. Daarmee is het gebied groter dan alleen de werven aan de grachten. De focus ligt op het herstel en behoud van het middeleeuwse erfgoed aan de werven en alles dat daarop direct invloed heeft.

Wat weten we?*

Muren, kelders en bruggen:

- nog 0,9 km van de 4 km aan walmuren te doen
- nog 1,1 km van de 1,3 km aan kluismuren te doen
- tot nu toe 923 kelders bekend
- er zijn 25 toegangsbruggen

Maatregelen zwaar verkeer:

- 24x ANPR camera's
- 18x breedtebeperkingen

Continu:

- Onderzoek
- Onderhoud en beheer
- Handhaving

* Gegevens zoals bekend in april 2021

Dit wervengebied bestaat uit verschillende onderdelen. Het programma heeft als uitgangspunt een gezamenlijke, samenhangende en integrale aanpak van gevel tot gevel, waaronder de bruggen, wegen, ondergrondse infrastructuur, waterbeheer, wal- en kluisuren, watergevels, straat-, kluis- en werfkelders en bomen. Met andere woorden: het hele gebied wordt vanuit zijn totaliteit benaderd. Deze benadering is nodig omdat er veel samenhang is tussen de onderdelen.

De focus van het programma is het herstel en behoud van de werven als erfgoed. Aspecten die te maken hebben met de functie, het gebruik en beheer van het wervengebied die geen directe relatie hebben met het herstel en behoud van het erfgoed, maken geen onderdeel uit van de scope. Veel daarvan is onderdeel van het omgevingsvisie binnenstad, mobiliteitsplan of de programma's (sociale) veiligheid en het beheer van de openbare ruimte. Zo valt het weren van te zwaar verkeer dat schade toebrengt aan kelders binnen de scope, maar het weren van personenauto's, verkeersveiligheid en het opheffen van parkeerplaatsen juist niet.

Ondanks dat het geen onderdeel is van het programma wervengebied, fungeert de programmaorganisatie voor dagelijkse zaken wel als loket. Vragen van bewoners worden middels goede interne afstemming overdragen naar collega's van de gemeente. De aan te stellen wervenmeester gaat hier invulling aan geven.

Bij de behandeling van het programmaplan zijn d.m.v. moties de volgende onderdelen aan de scope toegevoegd:

1. Te onderzoeken hoe de integrale samenhang tussen alle verschillende (bestaande en toekomstige) functies die bij mobiliteitsbeleid en Omgevingsvisie Binnenstad horen samengaan met het herstel van wervengebied en het eventueel geschikt maken van erfgoed in Wervengebied voor gebruik van een bepaalde functie;
2. Om bij gemeentelijk eigendommen wel de functie en gebruik van erfgoed in Wervengebied mee te nemen in de scope van Programmaplan Wervengebied en hiermee rekening te houden met herstelwerkzaamheden van erfgoed in Wervengebied
3. Te onderzoeken welke spook- en weeskelders wél een nieuwe ruimte voor de stad kunnen zijn, hierbij ook de opties voor bestemmen en het geven van een functie te onderzoeken evenals de kosten en (maatschappelijke) baten.

Deelprojecten of fasering

Het programma gebruikt een afwegingskader om te programmeren. Hiermee wordt er geprogrammeerd op basis van urgentie, samenhang, het voorkomen van aantasting van erfgoed, continuïteit en efficiëntie, én de programmawaarden (veiligheid, erfgoed en gebruik). De verschillende deelprojecten zitten in verschillende fases. Op dit moment zitten deelprojecten in voorbereiding, uitvoering en overdracht. Voor specifiek informatie zie hoofdstuk tijd in het programmaplan (link in de inleiding).

Plan van aanpak voor de eerste fase met doorkijk voor het vervolg

Om de opgave behapbaar en beheersbaar te maken wordt ieder jaar een uitvoeringsprogramma gepresenteerd met een korte looptijd, waarbij de te verwachten kosten inzichtelijk worden gemaakt. De uitvoeringsplanhorizon in het programmaplan is 3 jaar. In 2022 wordt een vierjaren uitvoeringsplan gemaakt, dat jaarlijks wordt geactualiseerd en er zal worden aangesloten bij de bestaande systematiek van de meerjarenbegroting en de recent vastgestelde nota beheer openbare ruimte. In dat vierjaren uitvoeringsplan staat wat er de komende 4 jaar wordt uitgevoerd en wat dat kosten. Bij de actualisatie na een jaar wordt het plan weer met een extra jaar aangevuld..

c. Geld

Met de nieuwe scope worden de totale kosten voor de gemeente en (kelder)eigenaren voor de komende circa 30 jaar ingeschat op 450 tot 550 miljoen euro. De kosten zijn gebaseerd op de huidige inzichten. Het betreft een grove raming die op basis van de vierjarenuitvoeringsplannen steeds verder wordt verfijnd.

Het beschikbare budget en de inzet ervan per fase, per jaar of per deelproject

Het uitvoeringsprogramma 2021-2023 met onder meer maatregelen voor het herstel van muren, kelders, weren van zwaar verkeer en voorkomen van schade aan erfgoed, wordt geraamd op 48 miljoen euro. Hiervan is voor 38 miljoen dekking beschikbaar gesteld bij vaststelling van het programmaplan en is de resterende 9 miljoen vastgesteld in de VJN 2021.

Jaar	Budget
2021	€11.200
2022	€15.800
2023	€21.300

Voortgang, prognose, fasering worden continu integraal in de financiën bijgewerkt. Elk jaar wordt d.m.v. uitvoeringsplannen 4 jaar vooruitgekeken en worden de nieuwste inzichten in de prognose/fasering verwerkt.

Onzekerheden in het budget, aan de kostenkant en aan de dekkingskant

In 2021-2023 is ingeschat dat 48 miljoen nodig is, waarbij elk jaar aangegeven wordt wat resteert en in een opvolgend jaar gebruikt kan worden, dit wordt verwerkt in de jaarlijkse vierjaarprognose. Ook is het mogelijk in de jaarlijks op te stellen uitvoeringsplannen werk naar voren te halen indien er budget ruimte overblijft.

In de raming t/m 2050 is een eerste indicatieve inschatting van de kosten gemaakt met de onderdelen wal- en kluisuren (WKM) (circa 110 miljoen), kelders (circa 250 miljoen), overige onderdelen zoals toegangsbruggen (circa 40 miljoen) en extra beheer, onderhoud en handhaving (circa 100 miljoen). De kosten binnen die onderdelen zijn ruwweg bouwkosten, voorbereidings- en begeleidingskosten en een risicoreservering. Vanwege de doorlooptijd van dertig jaar kent de raming t/m 2050 een grote mate van onzekerheid. Daarnaast is een van de grootste risico's dat de gevolgen van werken in erfgoed bijna niet voorspeld kunnen worden. Achter elke steen kan een verrassing vandaan komen.

Voor de dekking van de kosten voor de uitvoering van het programmaplan wervengebied voor de periode van 2024 tot circa 2050 wordt een financiële strategie uitgewerkt. Deze wordt betrokken bij de Voorjaarsnota in 2022. Onderdeel daarvan is een structurele financiering van de uitvoering van het programma wervengebied. Hierin wordt tevens duidelijk welk deel te activeren is en welk deel ten laste van de exploitatie komt. De financiering van het programma wervengebied betreft een continu, doorlopend proces omdat de opgave van beheer, onderhoud, herstel altijd zal doorgaan.

Het programma brengt in kaart welke subsidiemogelijkheden er voor zowel de gemeente als de eigenaren zijn.

De raming, de geprognosticeerde eindstand per fase en de verwachte besteding per kostensoort worden op dezelfde manier per fase, deelproject of per jaar opgenomen.

Tabel 1: Kosten van het uitvoeringsprogramma 2021-2023 (x1000)

Onderdeel van het programma	2021	2022	2023	Totaal
Walmuren, kluisuren en kelders	€ 7.500	€ 10.500	€ 15.800	€ 33.800
Weren Zwaar Verkeer	€ 500	€ 900	€ 1.100	€ 2.400
Interventie & Onderzoek	€ 1.500	€ 1.600	€ 1.600	€ 4.700
Programma kosten	€ 1.300	€ 1.600	€ 1.600	€ 4.500
Aanvullend Beheer & Onderhoud	€ 400	€ 1.200	€ 1.200	€ 2.900
Totaal x 1000	€ 11.200	€ 15.800	€ 21.300	€ 48.300

Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt.

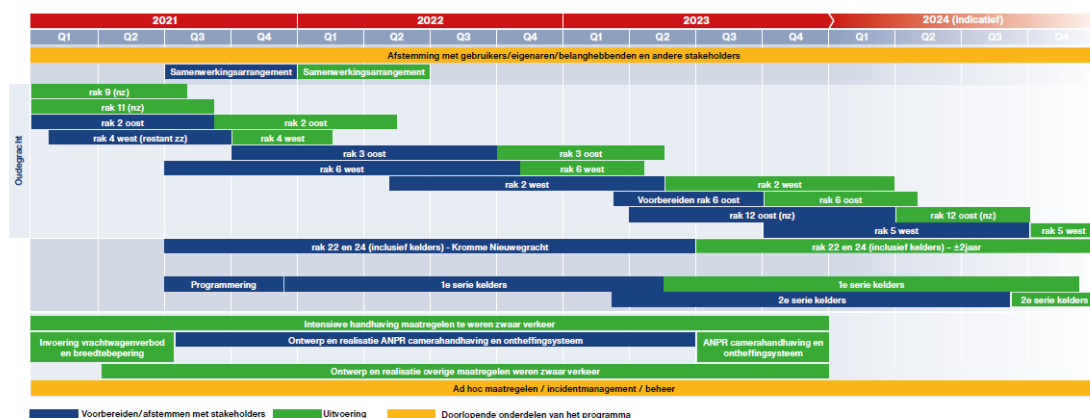
De raming is opgesteld door een senior kostendeskundige waarbij gebruik is gemaakt van de ervaringscijfers op de Oudegracht en van Rak21. Daarnaast is hebben de verschillende andere deelprojecten (zoals Weren te Zwaar Verkeer en het wervenkadaster) een opgave gedaan van de te verwachten kosten. De 48,3 miljoen is daarmee tot stand gekomen o.b.v. meer detail dan de raming t/m 2050. Per jaar wordt d.m.v. een prognose en verdere uitwerking de inzet per fase, per jaar en/of per deelproject aangescherpt.

De raming t/m 2050 is opgesteld door een externe kostendeskundige gespecialiseerd in het maken van raming vanaf de start en onderzoeksfase van complexe projecten. Daarnaast is er veel uitvoeringskennis gebruikt van het project wal en kluisuren en is een senior kostendeskundige van de uitvoering betrokken. Ook is informatie bij beheer opgehaald over het areaal en de beheerskosten. Voor de risicoreservering is gebruikt gemaakt van de standaard systematiek t.a.v. het ramen van uitvoeringsprojecten (SSK-systematiek CROW).

d. Tijd

De planning, zo mogelijk beschreven in mijlpalen, van het project, waarbij expliciet wordt aangegeven op welke wijze rekening is gehouden met vertragsrisico's

Planning voor de komende 3 jaar. Vanaf 2022 wordt elk jaar een doorkijk voor de komende 4 jaar gegeven.

Figuur 13: de planning zoals vastgesteld voor de komende drie jaar

Uitvoeringsmijlpalen

Walmuren Oude gracht

	Startdatum	Einddatum
Rak 9 Oost		Q3 2021
Rak 11 Oost		Q3 2021
Rak 2 Oost	Q4 2021 (start werkzaamheden)	Q4 2022*
Rak 4 West	Q4 2021 (start werkzaamheden)	Q1 2022
Rak 6 West	Q3 2021 (start voorbereiding)	Q2 2023
Rak 3 Oost	Q4 2021 (start voorbereiding)	Q2 2023
Rak 2 West	Q2 2022 (start voorbereiding)	> 2024 **
Rak 6 Oost	Q1 2023 (start voorbereiding)	> 2024 **
Rak 12 Oost (nz)	Q2 2023 (start voorbereiding)	> 2024 **
Rak 5 West	Q4 2023 (start voorbereiding)	> 2025 **

Kromme Nieuwegracht

Rak 22	Q3 2021 (start voorbereiding)	> 2025 **
Rak 24	Q3 2021 (start voorbereiding)	> 2025 **

Kelders

Choorstraat/lijnmarkt	Q3 2021 (start programmering kelders)	> 2024 **

Weren te zwaar verkeer

Intensieve handhaving	Juni 2021	continu
Vrachtwagen verboden en Fysieke breedtebeperkingen	Juli 2021	Q4 2021

Overige Mijlpalen

Eerste resultaten samenwerkingsarrangementen		Q2 2022

*) De einddatum van rak 2 oost is t.o.v. het programmaplan aangepast omdat abusievelijk een verkeerde grafische weergave van de einddatum van rak 2 oost in het programmaplan was opgenomen.

***) De einddatum is nog niet in de programmaplanning opgenomen omdat enerzijds gekeken wordt naar het uitvoeringsprogramma tot en met 2023 en anderzijds omdat de doorlooptijden zeer indicatief zijn en het verfijnen daarvan plaats zal vinden bij de op te stellen meerjarenplanning.

De planning wordt ook jaarlijks herzien in de vierjarenplanning. Eventuele vertraging van gemelde rakken wordt zo ver mogelijk en indien tijdig gesignaleerd opgevangen door het opstarten van een ander deelproject zodat altijd een balans gevonden kan worden in de uitvoering. Als de vertraging optreedt door onverwachte omstandigheden in een laat stadium dan schuift de uitvoering van dat rak door (en ook de uitvoeringskosten), maar worden de overige rakken zo ver mogelijk wel opgestart conform deze planning. Het is in gevallen mogelijk paret te werken.

e. Kwaliteit

Wijze van borging van de kwaliteit van de uitvoering

Daarnaast is er binnen het programma tegenspraak georganiseerd zodat er extra klankborden zijn. Vanwege het belang van tegenspraak is er al vanaf het begin ingezet op verschillende vormen van tegenspraak, bijvoorbeeld met de commissie van wijzen wervengebied.

Tegenspraak zal zich binnen het programma manifesteren als reviews (onafhankelijke toetsingen), het inschakelen van experts uit de markt voor onderzoeken, evaluaties/eindrapportages van de uitgevoerde deelprojecten wal- en kluisuren, en interne audits. Dit proces zal gespecificeerd worden in het programmabeheersing plan.

Toelichting, onderbouwing en duiding van projecten of activiteiten, zowel van interne als externe partijen, die van invloed zijn op dan wel de uitvoering raken van het project

Medio 2021 wordt gestart om op basis van het advies van de commissie van wijzen wervengebied samen met (kelder) eigenaren en beheerders een samenwerkingsarrangement te maken ten aanzien van de samenwerking en financiering van het herstel en behoud van het wervengebied. Dit gebeurt onder leiding van een onafhankelijke derde. Er worden afspraken gemaakt over de uitwerking en invulling van de wervenmeester voor het dagelijks beheer, de organisatie van gezamenlijk opdrachtgeverschap voor het herstel van kelders, de invulling van integraal herstel en behoud, de beheer verantwoordelijkheden en de zorgplicht, en de kostenverdeling voor het herstel van schade en het toekomstig beheer. Deze samenwerkingsafspraken wil de gemeente toepassen bij de uitvoering.

Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk worden gemaakt

Ruimte, Stadsbedrijven en VTH hebben zitting in de stuurgroep. Daarnaast heeft concern control een adviserende functie. Het advies van concern control wordt met de raad gedeeld via de VGR.

f. Risico's

Belangrijkste risico's en Beheersmaatregelen en actiehouders

Het programma voert actief risicomanagement uit waardoor risico's beheerst worden. Beheersing vindt met name plaats in de verschillende deelprojecten. De deelprojecten zijn daarbij de actiehouders.

- Er zijn onvoorziene zaken bij de werkzaamheden. Achter elke steen kan een verrassing zitten. Het wervengebied is eeuwen oud. Onderzoek waarbij schade aangericht moet worden om 'achter of in' een muur of fundering te kijken, is soms de enige manier om echt te weten wat de staat van de kelder of muur is en wat er gedaan moet worden. Dit is uiteraard geen wenselijke optie voor een programma dat juist gericht is op het beschermen van het erfgoed. Onvoorziene zaken zullen daarom altijd invloed hebben op de planning en kosten. Hiervoor bestaat de beheersmaatregel uit voldoende onderzoek, het in de programmering actief meenemen van geleerde lessen van de uitvoering, en acceptatie dat er zich soms verrassingen voordoen. De komende jaren is het "doen" van onderzoek expliciet opgenomen in het takenpakket door elk jaar 4 jaar vooruit te kijken, en die vooruitblik aan de raad te zenden, wordt laten zien dat actief geprogrammeerd wordt en dat lessen worden meegenomen.
- Er blijft een risico dat bij een gebrek aan draagvlak en door verschillende interpretaties van het programmaplan de samenwerking met stakeholders niet soepel verloopt. Goede samenwerking is cruciaal

maar niet vanzelfsprekend. Bij een gebrek aan draagvlak kan een meningsverschil ontstaan over het beleid, de rolverdeling en de 'beste' oplossing. Ook kan het voorkomen dat eigenaren de gemeente geen toestemming geven voor beheersmaatregelen bij een kelder die in slechte staat verkeert. Het programma zet daarom sterk in op het verbeteren van de samenwerking en het vertrouwen door het aantrekken van een Wervenmeester (zie programmaplan) en een strategisch omgevingsmanager. Samen stellen zij het komende half jaar samenwerkingarrangementen op, waarbij de voortgang daarop gerapporteerd wordt aan de raad. Ook wordt actief ingezet op participatie.

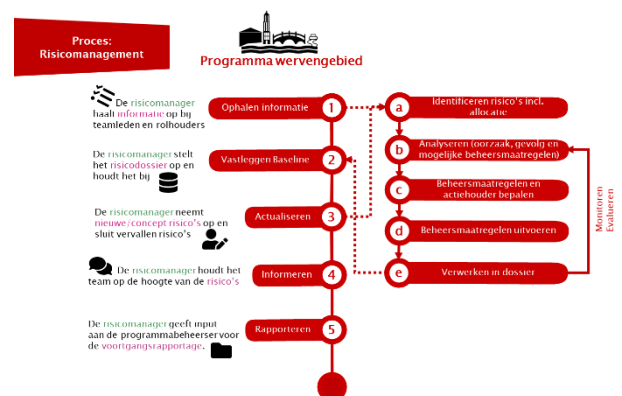
- Beschadiging van panden, muren en kelders tijdens het werk. Door werkzaamheden is het mogelijk dat er beschadigingen optreden op of naast de locatie waar gewerkt wordt. De schade zal dan herstelt moeten worden door gemeente. Voor aanvang van de uitvoer wordt daarom grondig onderzoek gedaan en worden beheersmaatregelen genomen. Het voorkomen van schade is echter nooit te garanderen. Daarbij kunnen aangrenzende constructies in slechtere staat blijken dan gedacht, waardoor ze extra kwetsbaar zijn. De specifieke beheersmaatregelen die hier zullen worden toegepast worden gespecificeerd per deelproject in een eigen plan van aanpak/deelprojectplan.
- Er vindt een calamiteit plaats los van de geprogrammeerde werkzaamheden, op een locatie waar het programma niet bezig is. Ondanks de reeds uitgevoerde inspecties, onderzoeken, programmering en het de komende jaren actief zoeken naar mogelijke knelpunten, is nooit voor de volle 100% uit te sluiten dat alsnog een deel van een kade, kelder, of brug verzakt of zelfs instort.
- Verwachtingen van stakeholders zijn hoger dan de doelstelling die bij het programma hoort. Het programma vraagt bestuurlijk gezien een lange adem (van decennia). Daarnaast verlangen stakeholders antwoorden die nu nog niet gegeven kunnen worden of verlangen zij maatregelen die niet tot de scope van het programma behoren. Als de verwachtingen te hoog zijn in vergelijking met de doelstelling, kan dit zorgen voor een gebrek aan vertrouwen. Het aantrekken van de wervenmeester om het vertrouwen te herstellen zal ook bijdragen aan het duidelijk(er) maken van verwachtingen. Ook kan de wervenmeester de juiste ingangen in de gemeente benutten om de vragen die buiten het programma vallen wel te beleggen. Daarnaast hoort hier ook bij het accepteren van dit risico. Het programma zal duidelijk maken welke taken en verantwoordelijkheden onder het programma vallen.
- Problemen rondom uitvoering en handhaving weren te zwaar verkeer. Er kan bijvoorbeeld bezwaar worden gemaakt tegen verkeersmaatregelen die in de toekomst worden genomen, zoals extra verboden of een andere route indeling. Door het betrekken van de bewoners en het goed informeren over de maatregelen wordt dit risico verkleint. Voor de camera gestuurde handhaving op basis van een kenteken en met automatische boetes is juiste toestemming en techniek nodig. Hiervoor wordt een projectleider aangetrokken met ervaring in het realiseren van dergelijke systemen. De specifieke beheersmaatregelen die hier kunnen worden toegepast, zijn gespecificeerd in het plan van aanpak van weren te zwaar verkeer.

Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie

Het team heeft een risicoproces opgesteld conform welke risicomanagement in het programma zal plaatsvinden. Dit proces is te zien in het onderstaande schema. Tegelijkertijd voeren de deelprojecten risicomanagement uit op een iets gedetailleerder proces.

Het ophalen van de risico's bij partners in de stad (gebruikers, belangengroepen en eigenaren), de andere onderdelen van de gemeente (BOR, VTH, Erfgoed, Bomen, FIJ-JZ) en de stuurgroep wordt de in Q3-4 2021 georganiseerd.

Binnen het programma worden al periodiek risico-inventarisaties gehouden. Deze worden gehouden op basis van gesprekken met diverse partijen en zijn gebaseerd op de risicodossiers en geleerde lessen van de uitvoering.

Weerstandsvermogen

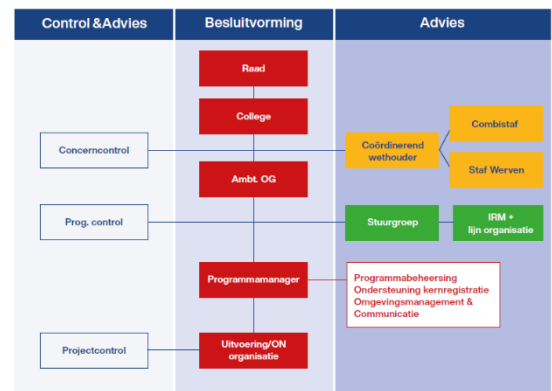
Op dit moment worden de risico's in de deelprojecten gekwantificeerd. De risico's op het 'algemene' programmaniveau zijn strategischer van aard. De beheersmaatregelen zijn veelal de activiteiten die het programma ontplooid om de doelen te halen. Het kwantificeren van het risico is bij strategische risico's lastig en de beheersingskosten van die risico's zijn de opgestelde en vastgestelde budgetten/ramingen. Eventuele risico's die niet binnen het programma vallen (exogeen) maar wel een grote impact kunnen hebben worden in overleg met concern, in het weerstandsvermogen gealloceerd.

g. Organisatie

Besturing van het project (governance)

De programmaorganisatie wordt een integrale gemeentelijke opdrachtgeversorganisatie die voor alle belanghebbenden in de stad een betrouwbare partner is voor het behoud van het wervengebied. Deze kan deelprojecten oppakken, realiseren en beheersen.

Ten aanzien van de besturing van de programmaorganisatie zijn er 3 lijnen (zie afbeelding): de uitvoering en besluitvormingslijn, de (onafhankelijke) controllijn, en de advieslijn.

Samenwerkingspartners, contractpartijen en -vormen, inclusief een overzicht van verdeling van de beslissingsmacht

De taken die onder leiding van de programmamanager worden uitgevoerd, zijn als volgt:

- Opdrachtgeverschap voor herstel van wervengebied en coördinatie van beheer
- Opdrachtgeverschap voor de uitvoeringsorganisatie, ofwel de projectteams herstel van muren/kelders en weren te zwaar verkeer, de wervenmeester, en het interventieteam
- Voor verbinding zorgen met eigenaren en beheerders en gebruikers
- Voor verbinding zorgen met een in de toekomst uit te werken vorm van extern en/of gezamenlijk opdrachtgeverschap voor het herstel van de kelders
- Portefeuille- en dienstoverstijgend werken, maar niet losgezongen van de lijnonderdelen
- Motor voor de ontwikkeling van vakgebied overstijgende samenwerking en probleemoplossing
- Verantwoordelijkheid nemen waar het moet, loslaten waar het kan
- Het gebruik van specifieke kennis en expertise (bijvoorbeeld juridisch, bij innovatief aanbesteden, subsidies, administratief, databeheer, procesinrichting)
- Omgevingsmanagement en communicatie
- Afleggen verantwoording aan ambtelijk opdrachtgever, college en de Raad

h. Communicatie

Communicatie en participatie met inwoners en stakeholders

Goed nabuurschap kan niet zonder een implementatie van waarden zoals openheid, transparantie, wendbaarheid en eigenaarschap. Als er belangentegenstellingen zijn, moeten deze worden overbrugd, en deze waarden kunnen hierbij helpen. Rollen moeten worden ingevuld, verantwoordelijkheden moeten worden genomen, en de gemeente dient haar zorgplicht uit te oefenen. De gemeente stelt een samenwerkingsarrangement voor om invulling te geven aan goed nabuurschap.

In het arrangement is ruimte voor verschillende maatregelen om de samenwerking te verbeteren. In dit kader is tijdens een participatiebijeenkomst door een van de aanwezigen aangegeven: "Ik geloof dat we nu zover zijn, in dit stadium, dat we elkaar nu allemaal als samenwerkingspartners gaan zien."

Belangrijk is dat de keldereigenaren hier een grote rol in hebben. Dit arrangement is dus niet iets van alleen de gemeente; alleen samen kunnen we het arrangement invullen.

Startdocument

Circulair Cultuurcluster Berlijnplein

Implementatie regeling risicvolle projecten

Datum: 23 juli 2021

Versie: definitief

Gemeente Utrecht

Utrecht.nl

Colofon

Uitgave

berlijnplein@utrecht.nl

Internet

www.utrecht.nl

Rapportage

Bas van Stratum (financieel manager PMB), Birgit Nouwens (assistent businesscontroller, VGU), Ilhan Tekir (controller CZ) Lars Wolfkamp (assetmanager, VGU a.i.), Isaac Nicolaas (planningsadviseur, PMB),

Informatie

Trudie Timmerman, projectmanager PMB

Versie

definitief

Inhoud

1	Doelstelling	5
1.1	Doel en beoogd effect	5
1.2	Context van het project	5
1.3	Bijdrage aan publieke waarde	6
1.4	Beoogd eindmoment	7
2	Scope	8
2.1	Wat hoort wel en wat niet bij de uitvoering van het project	8
2.2	Deelprojecten	8
2.3	De aanbesteding	9
3	Geld	11
3.1	Beschikbare budget en de inzet per fase, per jaar of per deelproject	11
3.2	Onzekerheden in het budget aan de kostenkant en de dekkingskant	11
4	Tijd	13
4.1	De mijlpalen in het project	13
5	Kwaliteit	15
5.1	Wijze van borging van de kwaliteit van de uitvoering	15
5.2	Eventuele verschillen daarin tussen de fasen of deelprojecten	15
5.3	Vormen van tegenspraak (audits, dwarskijksessies, reviews of second opinion)	16
5.4	Vastleggen en gebruiken van leerervaringen	17
6	Risico's en beheersmaatregelen	19
6.1	De belangrijkste risico's en beheersmaatregelen (zoals financieel, organisatorisch, technisch of juridisch) voor de korte en de langere termijn ;	19
6.2	Toelichting onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie	21
7	Organisatie	22
7.1	Besturing van het project (governance);	22
7.2	Samenwerkingspartners, contractpartijen en -vormen, inclusief een overzicht van de beslissingsmacht	25
7.3	Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk wordt gemaakt	25
7.4	Regelingen die tussen samenwerkingspartners zijn getroffen	25

7.5 Afspraken over informatievoorziening aan de raad over (geheime) informatie die ressorteert bij samenwerkingspartners, het project betreffende.	25

8. Communicatie

26

8.1 Communicatie met de inwoners en stakeholders	26

1 Doelstelling

1.1 Doel en beoogd effect

Het doel van het project is het realiseren van een culturele voorziening aan het Berlijnplein in Leidsche Rijn Centrum om daarmee Leidsche Rijn Centrum compleet te maken met een groeiend aanbod van culturele activiteiten voor wijk en stad in Leidsche Rijn Centrum, plekken voor makers en voor eigentijdse, grootstedelijke kunstvormen in flexibele toekomstbestendige gebouwen met een vernieuwende culturele uitstraling, passend bij de kwaliteit van Leidsche Rijn Centrum en vormgegeven rondom het centrale thema 'De Toekomst van de Stad'. In de uitwerking van de plannen wordt daarbij ook samenwerking gezocht met amateurkunstorganisaties, wijkbewoners en jongeren. Meer over de doelstelling, de ambities en het beoogd effect voor het Berlijnplein is te lezen in het [Ontwikkelplan Berlijnplein](#). (vastgesteld door de gemeenteraad dd. 20 mei 2021).

De beoogde effecten zijn

- Groeiend aanbod van culturele activiteiten in Leidsche Rijn Centrum voor publiek uit wijk, stad en land en meer worteling van de betrokken cultuurpartijen in Leidsche Rijn. Passende complementaire invulling voor Leidsche Rijn Centrum: een gebied met een vernieuwende culturele uitstraling met binnen- en buitenruimtes van hoge kwaliteit en met aandacht voor biodiversiteit, dat bijdraagt aan het voltooiën van dit nieuwe stadshart;
- vernieuwende samenwerkingsverbanden tussen partijen rondom maatschappelijke thema's gerelateerd aan 'de Toekomst van de Stad', die input leveren voor beleids- en kennisontwikkeling.
- een versnelling op gebied van circulair bouwen door realisatie van een duurzaam en energieneutraal cultuurcluster, dat input geeft voor volgende nota Kapitaalgoederen Vastgoed Utrecht
- innovatie, ontmoeting en kruisbestuiving voor en door makers vanuit verschillende disciplines, dankzij het realiseren van betaalbare fysieke ontwikkelruimte voor deze doelgroep.
- Pionieren in programma, publiekswerking en beheer in de periode 2021-2024 in de aanloop naar de permanente gebouwen.

1.2 Context van het project

Vorm volgt ambitie

Met het Ontwikkelkader Berlijnplein en de leidende principes (2019) ligt de leidraad voor de ontwikkeling van het gebied vast: de gemeente ontwikkelt de kavel aan het Berlijnplein stapsgewijs tot een plek met een divers cultureel programma voor een breed publiek rond het thema 'De Toekomst van de stad' in samenwerking met RAUM, DePlaatsmaker en een groot aantal andere partijen. Tegelijkertijd werd besloten om een investeringsbeslissing voor te bereiden voor de verbouwing van boerderij Hofstede ter Weide, om deze geschikt te maken voor bestendige huisvesting van kinderkunstlocatie de Vrijstaat. Na het vaststellen van de Programmabegroting 2020 is de verbouwing van de boerderij Hofstede ter Weide voorbereid en de uitvoering start in 2021.

De ambities voor de invulling van het cultuurcluster Berlijnplein zijn geconcretiseerd in het Ontwikkelplan Berlijnplein 'Cultuur bouwt aan de Toekomst van de Stad', de stichtingskostenraming voor de bijbehorende bebouwing en publieke ruimte. Op 20 mei 2021 stemde de gemeenteraad in met het [Ontwikkelplan en de bijbehorende businesscase](#).

Juridisch kader

De wet Markt en overheid schrijft voor dat de overheid bij uitvoering van ondernemingsactiviteiten de integrale kostprijs in rekening brengt. De wet voorziet in de mogelijkheid dat de gemeenteraad van

algemeen belang verklaart dat specifieke activiteiten worden aangeboden zonder dat de integrale kostprijs wordt gerekend.

De gemeenteraad heeft d.d. 20 november 2014 een zodanig Algemeen belang besluit genomen. Dit eerdere raadsbesluit voorziet voor dit cultureel project al voor een deel in een uitzondering op de regel van integrale kostprijs, namelijk waar het gaat om:

- verhuur t.b.v. sport, gezondheid, welzijn,
- verhuur aan bewoners(groepen), belangengroepen en maatschappelijke instellingen voor sociale, educatieve en culturele activiteiten.

Bovendien houdt punt 6 van het Algemeen belang besluit uit 2014 als uitzonderingsmogelijkheid in “Onrendabele top bij verhuur, verkoop of andere vervreemding vastgoed of grond (negatieve grondexploitatie)”. De gemeenteraad kan een project expliciet kwalificeren als een “extra investering in het algemeen belang bij een grote gebiedsontwikkeling waarbij de markt niet de wil of de mogelijkheid heeft om te investeren...”, en tevens sprake is van een onrendabele top bij verhuur van vastgoed.

Voor het realiseren van de ambities uit het Ontwikkelplan en de daarbij passende mix van partijen heeft de gemeenteraad op 20 mei 2021 een aanvullend besluit genomen, waarin zij heeft vastgelegd dat de verhuur plaatsvindt in het algemeen belang. De gemeente brengt een marktconforme huur in rekening, gebaseerd op een voorafgaande onafhankelijke taxatie. De concurrentieverhoudingen worden dus niet verstoord en er worden geen belangen van derden onevenredig geschaad ten opzichte van de met het besluit te dienen belangen.

Planologisch traject

In het vigerende bestemmingsplan heeft de Culturele kavel de bestemming Gemengd. Daarbinnen passen onder andere maatschappelijke voorzieningen, cultuur & ontspanning en bepaalde horecacategorieën. Voor inpassen van de functies creatieve bedrijvigheid en onderwijs zal alleen voor het desbetreffende deel van het bouwplan dat strijdig is met het bestemmingsplan een planologische wijziging worden aangevraagd. Hiervoor wordt een projectbesluit voorbereid, waarvan de procedure gecoördineerd wordt uitgevoerd met de omgevingsvergunningsprocedure.

Het ontwikkelplan past binnen de volgende kaders:

- Visie Leidsche Rijn Centrum ‘Het levende centrum’ (2004)
- Masterplan Leidsche Rijn Centrum (2006)
- Stedenbouwkundig Plan Leidsche Rijn Centrum Zuid (2009)
- Bestemmingsplan Leidsche Rijn Centrum Kern en Zuid (2013).
- Investeringsbeslissing parkeergarage Berlijnplein (2017)
- Cultuurnota 2021-2024, Kunst kleurt de stad (2019)

1.3 Bijdrage aan publieke waarde

De gebouw- en gebiedsontwikkeling van het Berlijnplein draagt bij aan de volgende publieke waarden:

1. Innovatie vanuit cultuur

Het project draagt bij aan de ontwikkeling van grootstedelijke eigentijdse kunstvormen, urban arts en jongerencultuur en vernieuwende samenwerkingsverbanden tussen partijen rondom maatschappelijke thema's gerelateerd aan 'de Toekomst van de Stad', die input leveren voor beleids- en kennisontwikkeling. Daarnaast biedt het project een vernieuwend en divers publieksprogramma voor bewoners en bezoekers.

2. Circulair

Met het project realiseert de gemeente Utrecht een versnelling op gebied van circulair bouwen door realisatie van een duurzaam en energieneutraal cultuurcluster, dat input geeft voor volgende nota Kapitaalgoederen Vastgoed Utrecht

De gebouwen op het Berlijnplein worden adaptief ontworpen zodat met eenvoudige ingrepen verschuiving van functies mogelijk is. Binnen de circulaire principes onderscheiden we circulair materiaalgebruik en circulair ontwerp. We dagen ontwerpers en bouwers bij de tender uit om met concrete en innovatieve voorstellen om de circulaire ambities waar te maken.

Voor het Berlijnplein wordt gebruikgemaakt van het S-lagen model. Dit is voor het Berlijnplein aangepast met een vijftal extra S-waarden. Hierover is meer te lezen in het [Ontwikkelplan Berlijnplein](#) (pagina 41) en de bijlage circulaire ambities Berlijnplein.

3. Samen

Samen maken we het Berlijnplein: betrokkenheid is het sleutelwoord. Het concept van het Berlijnplein is ontwikkeld door verschillende culturele partijen, gefacilieerd door de gemeente. Over de verschillende partijen die samenwerken op het Berlijnplein staat meer omschreven in het [Ontwikkelplan Berlijnplein](#) en de bijlage Samenwerking en co-creatie.

1.4 Beoogd eindmoment

Het project is afgerond als de bebouwing en de publieke ruimtes behorend bij de investeringsbeslissing zijn gerealiseerd, er afspraken zijn gemaakt over een passend publieksprogramma dat na oplevering wordt uitgevoerd en er afspraken zijn gemaakt over de invulling van de rol van de gemeente Utrecht in de exploitatiefase. Het beoogd eindmoment, de oplevering van fase 1 en de overdracht naar de beheerorganisatie, wordt verwacht in Q3 2025.

2 Scope

2.1 Wat hoort wel en wat niet bij de uitvoering van het project

Berlijnplein is een culturele nieuwbouwwontwikkeling van 9.200 m². In het cultuurcluster komen ruimtes voor publieksprogramma en werk- en ontwikkelplekken zoals een presentatie studio, dans- en theaterstudio's, ateliers, expositieruimte, horeca e.d.. De gebouwen en het terrein faciliteren creativiteit, innovatie en ontmoeting. Het cultuurcluster wordt circulair en energieneutraal gebouwd en geëxploiteerd, is flexibel in opzet, waardoor het kan meebewegen met de veranderende behoeftes. De gemeente zoekt een consortium voor het ontwerpen, realiseren en gedeeltelijk onderhouden van deze culturele nieuwbouwwontwikkeling incl. buitenruimten op basis van een twee-fasen contract. De gebouwen moeten een kwalitatief hoogwaardig en innovatief ontwerp krijgen met een herkenbare architectuur en publiek karakter. Belangrijk onderdeel van de opgave is de co-creatie met de huurders en eindgebruikers.

De ontwikkeling van de culturele kavel (F2) bestaat uit 2 gebiedsfases (zie onderstaand figuur).

Onderverdeling gebiedsfase 1 en gebiedsfase 2 van de Culturele kavel

De scope van het project betreft de gebiedsfase 1: het realiseren van ca. 9.200 m² BVO met specifieke functies en een bijbehorend publieksprogramma zoals vastgelegd in het Ontwikkelplan 'Cultuur bouwt aan de Toekomst van de Stad'. Het gebied dat in de afbeelding oranje is gekleurd, is zeker nodig voor de eerste fase, het gele gebied is voor 75% te benutten voor fase 1. De ontwikkeling van gebiedsfase 2 valt niet binnen de scope van het project. Binnen de scope van het project worden afspraken gemaakt over de invulling van de rol van de gemeente Utrecht na in gebruik name van het cultuurcluster. De exploitatieperiode van het cultuurcluster valt buiten de scope van het project.

Daarnaast is de projectorganisatie Berlijnplein (nauw) betrokken bij de renovatie van de boerderij Hofstede ter Weide (de Vrijstaat) en de invulling van de werfkelders onder de stadstuin van Leidsche Rijn Centrum. Beide opgaven zijn geen onderdeel van het raadsbesluit van 20 mei 2021 en vallen derhalve buiten de scope van deze rapportage. In de programmabegroting 2020 heeft de raad middelen beschikbaar gesteld voor de renovatie van de boerderij, als onderdeel van de ontwikkeling van de cultuuras in Leidsche Rijn Centrum, waar de Vrijstaat onderdeel van uit maakt. De werfkelders vallen binnen de grondexploitatie van Leidsche Rijn. Over beide opgaven zal de raad via reguliere rapportages worden geïnformeerd.

2.2 Deelprojecten

Het project Berlijnplein bestaat uit twee deelprojecten:

- I. Deelproject programma

II. Deelproject gebouw

In het deelproject programma wordt stapsgewijs toegewerkt naar een vernieuwend cultureel publieksprogramma rond de Toekomst van de Stad met daarbij passende partijen. Vanaf 2021 groeit het programma en het aantal betrokken jaarlijks door. Het deelproject programma kent de volgende stappen:

1. **Initiatief** (2021-2022) In deze fase start het gezamenlijk publieksprogramma van de coöperatie Berlijnplein en worden partijen geworven voor de invulling van de m2.
2. **Ontwikkeling** (2022-2023) Het publieksprogramma en het aantal partijen groeit, in de aanloop naar de realisatie van de permanente gebouwen.
3. **Vorbereiding** (2024-2025) een aangepast programma tijdens de bouw van het cultuurcluster en voorbereiding van het programma in het nieuwe cultuurcluster.

Het programma ontwikkelt zich geleidelijk, de gemeente monitort op basis van de ingediende jaarplannen en jaarbegrotingen.

Het deelproject gebouw doorloopt de volgende stappen:

1. **Aanbesteding** (2021-2022). In deze fase doorlopen we de aanbestedingsprocedure en selecteren we een consortium (aannemer en minimaal twee architectenbureaus). Het resultaat van deze fase is een gunningsbesluit op basis van een schetsontwerp.
2. **Ontwerp** (2022-2023). In deze fase werkt het consortium in co-creatie toe naar een Definitief Ontwerp (DO). Op basis van dit DO volgt een prijsaanbieding en een contract.
3. **Uitvoering** (2024-2025). In deze fase worden de verschillende gebouwen van Fase 1 gerealiseerd.

2.3 De aanbesteding

De aanpak voor de aanbesteding is beschreven in de [aanbestedingsstrategie \(pag. 124\)](#) die op 2 februari is vastgesteld in het college. Gezien de circulaire ambities in het project, de gewenste co-creatie en de beoogde invloed van huurders en gemeente in het ontwerpproces kiezen we ervoor om de markt intensief en langdurig te betrekken bij het project. We werken toe naar het afsluiten van een geïntegreerd contract met twee fasen (DNR/UAV) met een consortium dat verantwoordelijk is voor het ontwerp, de realisatie en het onderhoud. Op deze manier willen we komen tot een ontwerp, dat ook in onderhoud en exploitatie betaalbaar en maximaal circulair is.

De aanbesteding bestaat grofweg uit drie stappen: De aanbestedingsprocedure verloopt in 3 stappen

Aanbestedingsvorm Concurrentiegericht dialogoog (light) Berlijnplein

Overzicht van fasen tenderprocedure gebouw- en gebiedsontwikkeling Berlijnplein

De aanbesteding is in Q1 2021 gestart. In september 2021 start de gunningsfase, waarna begin 2022 de voorlopige gunning zal plaats vinden.

3 Geld

De geraamde kosten van het project zijn, conform de kaderbrief Vastgoed, gedekt door huurinkomsten en een structurele bijdrage vanuit gemeente Utrecht. In onderstaand schema is deze businesscase weergegeven.

De dekking (of inkomsten) van de structurele lasten is opgebouwd uit diverse inkomstenbronnen:

- De structurele bijdrage van de gemeente bedraagt 3,9 miljoen euro (prijspeil 2025);
- Huurinkomsten van de toekomstige gebruikers.

De uitgaven (of kosten) worden gevormd door de huisvestinglasten (kostprijsdekkende huur, KPD) en kosten voor de culturele programmering.

Zie verder bijlage 1 (geheim)

De onrendabele top is hoog: deels vanwege de lage huren, die de beoogde gebruikers wegens de aard van hun activiteiten en het daarbij behorende beperkte verdienvermogen kunnen betalen en deels vanwege de hogere investering, die circulair, adaptief en energieneutraal en architectonisch onderscheidend bouwen met zich meebrengt.

3.1 Beschikbare budget en de inzet per fase, per jaar of per deelproject

Met het Raadsbesluit van 20 mei 2021 is het uitvoeringskrediet beschikbaar bij VGU.

Alle kosten in de investeringsbegroting zijn geïndexeerd met 4 jaar naar de geplande opleverdatum medio 2025. Een onderverdeling van het beschikbare budget wordt nog verder uitgewerkt.

De voorbereidingskosten zijn gedekt uit het budget voor het Cultuurkavel vanuit Leidsche Rijn. De voorbereidingsfase is afgerond en financieel afgesloten. Uit de onderbesteding 2017 en 2018 is uit het budget Cultuur een bedrag van 2,75 miljoen toegevoegd aan de grondexploitatie Leidsche Rijn. Dit bedrag is conform de BBV richtlijnen, ingebracht in een vaste activareserve en vormt dekking voor de investering. Dit bedrag is dus niet afkomstig uit de grondexploitatie Leidsche Rijn Centrum.

3.2 Onzekerheden in het budget aan de kostenkant en de dekkingskant

Er is een risicoreservering opgenomen voor het BTW-risico (als gevolg van mogelijke hogere kapitaallasten en huur) in de structurele lasten. Dit risico wordt na een standpunt vanuit de belastingdienst duidelijk (naar verwachting eind 2021). *(zie voor bedragen bijlage 1, geheim)*

Circulaire businesscase

De ambitie voor het circulaire cultuurcluster Berlijnplein is om op het gebied van circulariteit verder te gaan dan alleen het implementeren van circulaire principes. We willen toewerken naar een circulaire businesscase waarbij ook rekening is gehouden met restwaarden en alternatieve verdienmodellen (lease, huur, pay-per-use). Het doel van het rekenen met restwaarden en alternatieve verdienmodellen is om naast aspecten van waarde-creatie, ook de focus te leggen op waarde-behoud en daarmee een bijdrage te leveren aan de circulaire economie.

In een circulaire businesscase worden de kosten en alle baten van het project gedurende de hele levenscyclus tegen elkaar afgewogen. Het uitgangspunt is dat producten en materialen een restwaarde hebben, die als baat wordt meegenomen in de businesscase. Dit kan een extra inkomst opleveren in de

toekomst (oftewel leiden tot lagere kapitaallasten). Dit in vergelijking tot een gebruikelijke businesscase waar baten voor een culturele voorziening alleen bestaan uit huurinkomsten.

NB. de businesscase is nog opgesteld op de traditionele manier. Er is dus nog geen opbrengst ingeboekt. We onderzoeken of een circulaire businesscase een positief effect kan hebben.

4 Tijd

4.1 De mijlpalen in het project

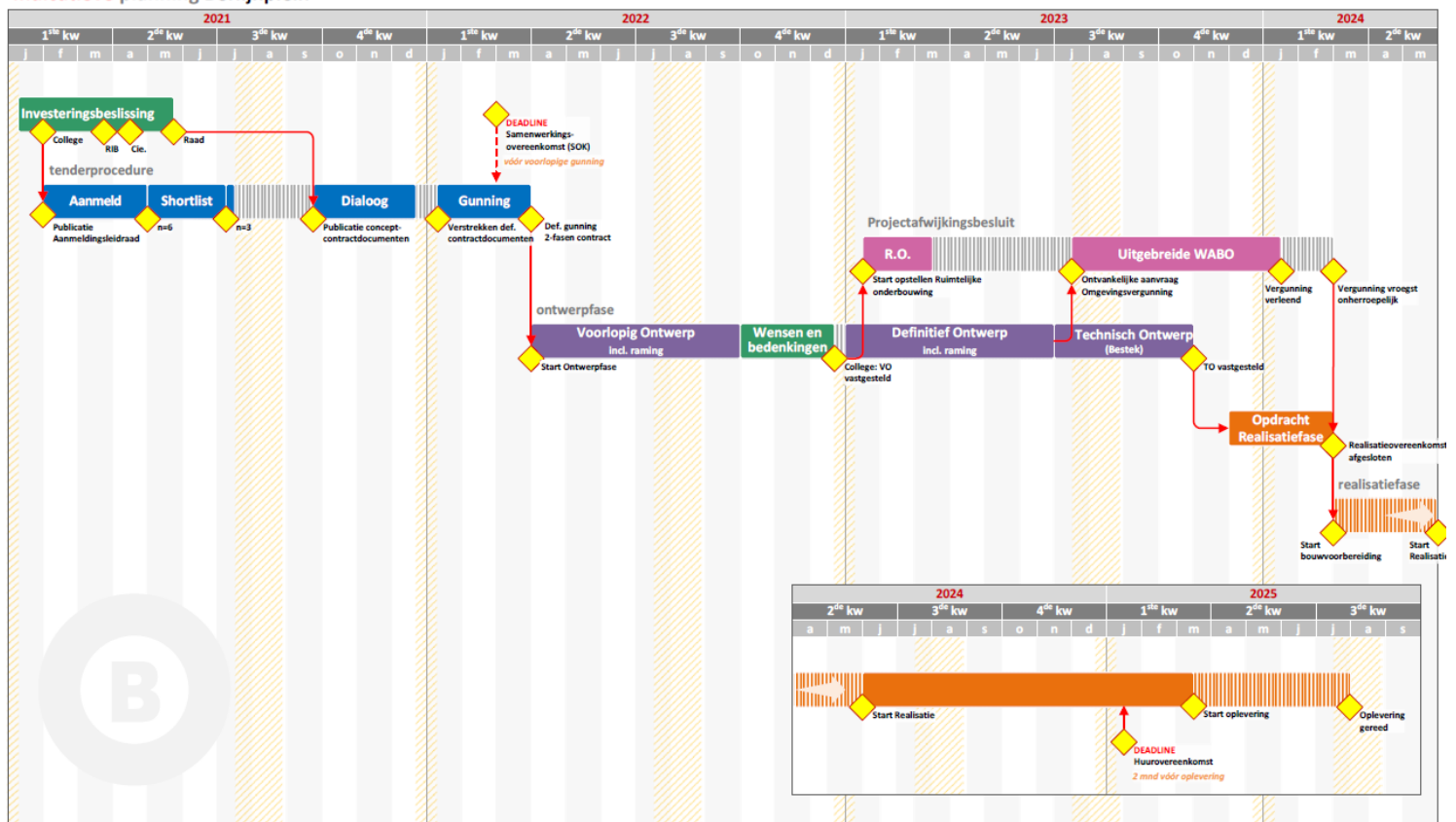
Voor het project worden verschillende versies van de planning opgesteld:

1. Detailplanning: voor intern gebruik (projectteam). Hier kan worden ingezoomd op onderdelen van de planning die op dat moment relevant zijn.
2. Relatieschema: geeft afhankelijkheden tussen mijlpalen weer.
3. Indicatieve Planning op hoofdlijnen: overzichtsplanning voor de hele projectscope; van nu t/m oplevering. Deze versie van de planning is gebaseerd op, en in overeenstemming met, bovenstaande planningen.

NB. de planning voor het gebouw zit hierin op het kritieke pad en is leidend. .

Indicatieve planning Berlijnplein

16 jun 2021

Indicatieve planning op hoofdlijnen, d.d. 17 juni 2021

Mijlpaal	Cfm. planning jul 20	Cfm planning aug 20	Actueel (jun 21)
Collegebesluit vrijgave Investeringsbeslissing	Okt 20	Nov 20	Feb 21
Raadsbesluit vaststelling Investeringsbeslissing	Dec 20	Feb 21	Mei 21
Publicatie Tender (start Aanmelding)	Nov 20	Nov 20	Feb 21

Definitieve gunning Ontwerp	Sep 21	Sep 21	Mrt 22
...planologisch traject mp 1 (n.t.b.)	..	..	..
...planologisch traject mp 2 (n.t.b.)	..	..	..
Vaststelling DO gebiedsfase 1	Sep 22	Sep 22	Jun 23
Definitieve gunning Uitvoering gebiedsfase1	Dec 22	Dec 22	Feb 24
Start uitvoering gebiedsfase 1	Mei 23	Mei 23	Mei 24
Oplevering eerste deel gebiedsfase 1	Mei 24	Mei 24	Mrt 25
Oplevering laatste deel gebiedsfase 1	Nov 24	Nov 24	Aug 25

De toezegging aan de raad dd. 20 mei 2021 is verwerkt in de planning. De wensen en bedenkingen van de raad worden betrokken bij de beoordeling van het Voorlopig Ontwerp, waarmee de raad de mogelijkheid heeft om het ontwerp op punten bij te sturen, binnen de kaders van het afgesloten contract met het consortium. Het consortium krijgt de gelegenheid om het ontwerp zo nodig aan te passen voor de vaststelling van het Definitieve Ontwerp (DO)..

5 Kwaliteit

5.1 Wijze van borging van de kwaliteit van de uitvoering

In het [amendement A25](#) heeft de raad op 20 mei de kwaliteitskaders voor het project verbijzonderd:

In het project Berlijnplein gelden in het bijzonder de onderstaande kwaliteitskaders. afwijking van de onderstaande kaders wordt te allen tijde voorkomen en is alleen mogelijk na instemming van de gemeenteraad.

- Het cultuurcluster Berlijnplein biedt een jaarrond en divers programma voor de wijk en voor de stad. Meer dan 50% van het budget blijft beschikbaar voor programma (en gaat niet in stenen zitten).
- Er wordt 9.200 m2 (bruto vloeroppervlak) en de bijbehorende terreininrichting gerealiseerd op basis van het Ontwikkelplan Berlijnplein.
- In het cultuurcluster Berlijnplein versterken creatieve bedrijvigheid, onderwijsinstellingen, culturele organisaties en makers elkaar. Er is blijvend ruimte voor culturele huisvesting voor niet-kapitaalkrachtige huurders. Waarbij niet significant (meer dan 10%) wordt afgeweken van het doel van 4.000 m2 bruto vloeroppervlak (bvo) voor culturele huisvesting voor niet-kapitaalkrachtige huurders.
- Het cultuurcluster wordt circulair en energieneutraal gebouwd en geëxploiteerd. Met als ondergrens de criteria in het document 'circulaire ambities Berlijnplein' van 12 november 2020, waaronder een maximale milieubelasting (schaduwkosten) per m2 BVO op gebouwniveau van € 0,80.

Contractbeheersing

Er is bewust gekozen een geïntegreerd contract met twee fasen (DNR/UAV). Om de circulaire ambities te bereiken is het wenselijk om het ontwerp, de realisatie en het onderhoud in één hand te houden en te kiezen voor een geïntegreerd contract. Vanwege de gewenste co-creatie en de beoogde invloed van huurders en gemeente in het ontwerpproces sluit een twee fasen contract beter aan dan de andere geïntegreerde contractvorm 'Design Build en Maintain'. Een geïntegreerd contract met ruimte voor co-creatie is alleen mogelijk met een zogenaamd 'tweefasencontract'. De term 'tweefasen contract' kan hier verwarrend zijn: het klinkt alsof het gaat om twee contracten, maar het is één contract waarbij het besluit aan het begin genomen wordt. Het 'go/no-go moment' waar aan wordt gerefereerd betreft een toetsmoment, waarbij wordt getoetst of het ontwerp en de prijsaanbieding aansluiten bij de vooraf overeengekomen kaders en contractvoorwaarden. Als dat niet het geval is, kan de opdrachtgever de overeenkomst ontbinden. Als dat wel het geval is, wordt overgegaan tot realisatie. Niet overgaan tot realisatie is aan (juridische) regels gebonden. In het deelproject gebouw is een contractmanager verantwoordelijk voor het beheersen van de afspraken die in het contract vastgelegd zijn.

5.2 Eventuele verschillen daarin tussen de fasen of deelprojecten

Aanbesteding gebouw en initiatief programma

Het doel van de aanbesteding is het selecteren van een consortium dat de culturele nieuwbouwontwikkeling op Berlijnplein gaat ontwerpen, realiseren en gedeeltelijk onderhouden. In het cultuurcluster komen ruimtes voor publieksprogramma en werk- en ontwikkelplekken zoals een presentatiestudio, dans- en theaterstudio's, ateliers, expositieruimte en horeca. De gebouwen en het terrein faciliteren creativiteit, innovatie en ontmoeting.

In deze periode ontwikkelt het culturele publieksprogramma zich en worden de Programma's van Eisen voor de verschillende ruimtes opgesteld.

Ontwerp gebouw en ontwikkeling programma

Het doel van de ontwerpfase is om met consortium, de gemeente en huurders gezamenlijk tot een ontwerp te komen dat gerealiseerd kan worden binnen budget en voldoet aan de doelstellingen. Het realisatiebudget wordt taakstellend meegegeven aan beide partijen. Dit is bedoeld om gezamenlijk commitment te krijgen. Gedurende de ontwerpfase worden de bekende besluitvormingsmomenten van VO (Voorlopig Ontwerp), DO (Definitief Ontwerp) en bestek gehanteerd. De ontwerpproducten worden daarin getoetst aan de doelstellingen, het budget en de toezeggingen uit de aanbesteding.

Het publieksprogramma ontwikkelt zich door, waarmee zowel thematische samenwerkingsprojecten als andere vormen van publieksrelatie ontstaan.

Ook sluiten nieuwe partijen aan, zowel hoofdhuurder(s) als eindgebruikers. De samenwerking ontwikkelt zich, de kennis en netwerken vergroten.

De gemeenteraad de gelegenheid om het ontwerp binnen de kaders van het afgesloten contract met het consortium op punten bij te sturen. De raad krijgt daartoe bij het toetsen van het Voorlopig Ontwerp de gelegenheid om haar wensen en bedenkingen mee aan het college. Het consortium krijgt vervolgens de gelegenheid om het ontwerp hierop zo nodig aan te passen, zodat deze meegenomen kunnen worden in het Definitieve Ontwerp en de uitwerking in een Technisch Ontwerp (TO).

Realisatie gebouw en voorbereiding programma

Nadat het ontwerp is afgerond kan het project gerealiseerd worden. In het contractdeel realisatie is een tijd, kwaliteit en prijs gebonden afspraak gemaakt met het consortium. Doordat de uitvoerende partijen betrokken zijn geweest in het ontwerp is hun uitvoeringskennis maximaal benut en wordt discussie over de maakbaarheid van het ontwerp beperkt. Wanneer in de realisatie ontwerpfouten worden geconstateerd, kan de gemeente het consortium daar op aanspreken. Voor de aansprakelijkheid dient dan terug gevallen te worden op het overeenkomst deel van de ontwerpfase.

Tussen de ontwerp- en de realisatiefase van het contract zit een go/no go moment, zodat de opdrachtgever kan toetsen of het consortium een TO oplevert dat voldoet aan de gestelde kwaliteit, invulling geeft aan de ambities en binnen het taakstellend budget past. Als dit het geval is, dan mag het consortium het project realiseren. Voldoet het TO niet aan de kaders, dan kan de gemeente besluiten om afscheid te nemen van het consortium en op grond van het opgestelde bestek een nieuwe aanbesteding op de markt zetten voor de realisatiefase. Als deze situatie zich voordoet, zullen we de raad betrekken bij de verdere afweging.

Tijdens de realisatie worden afspraken gemaakt over de invulling van de rol van de gemeente Utrecht na de ingebruikname van het cultuurcluster.

Gedurende de realisatie is er een aangepast publieksprogramma en wordt het publieksprogramma na opening van het cultuurcluster voorbereid.

5.3 Vormen van tegenspraak (audits, dwarskijksessies, reviews of second opinion)

Door de opzet van het project, waar co-creatie de basis is van de aanpak, is van nature een vorm van tegenspraak georganiseerd.

De gemeente is eigenaar van gebouwen en terrein en verhuurt deze aan hoofd- en subhuurders. Een groot deel van deze hoofd- en subhuurders (de *Pleingenoten* van Berlijnplein) zijn intensief en op alle niveaus betrokken bij het project. Co-creatie vindt niet alleen plaats met de pleingenoten, maar ook met andere stakeholders zoals direct omwonenden, bewoners Leidsche Rijn en jongerenorganisaties.

Audits

Audits kunnen op verzoek van het opdrachtgeversoverleg, de stuurgroep, Financiën & Control of gemeenteraad uitgevoerd worden. Het opdrachtgeversoverleg is verantwoordelijk voor de uitvoering van de aanbevelingen uit de audits.

Reviews en second-opinion

Bij de bewaking van de kwaliteit wordt zowel het product als het proces beoordeeld. De beoordeling vindt plaats door een interne collegiale review en indien nodig aangevuld met een externe toetsing (second opinion).

Er vindt periodiek herijking plaats: als de uitwerking niet binnen het taakstellend budget past, moeten er aanpassingen gedaan worden in het ontwerp van het consortium zodat het wel past en binnen de kaders blijft. Wijzigingen worden voorgelegd aan de projectmanager en zo nodig aan het ambtelijk opdrachtgeversoverleg en de bestuurlijke stuurgroep.

Specificatie van de werkwijze (zie ook [raadsbrief van 30 april 2021](#))

- We benutten de expertise van onze eigen (financieel) deskundigen in reviews per fase.
- We zetten een externe bouwkostendeskundige in om de financiële toets op het programma van eisen uit te voeren en om de ramingen van het consortium te controleren..
- We laten een second opinion uitvoeren door een onafhankelijk bureau op de financiële raming van het Programma van Eisen en op de financiële raming van het Voorlopig Ontwerp en het Definitief Ontwerp.
- Elke stap in het project heeft een financieel toetsmoment, met gelegenheid tot bijsturen binnen de kaders. We hanteren hierbij de gebruikelijke fasering in bouwprojecten: Programma van Eisen, Aanbesteding en contractering (dialoofase en voor gunning), Voorlopig Ontwerp (VO), Definitief Ontwerp (DO), Bestek en uiteindelijk Realisatie.

Co-creatie

We kiezen bewust voor co-creatie op het Berlijnplein, omdat we zo meer diverse meningen en een betere afweging krijgen, en daarmee meer kwalitatieve keuzes: verschillende groepen brengen verschillende inzichten en ervaringen mee, die we inzetten om een goed plan te maken. Met het vergroten van betrokkenheid ontwikkelen we meer zorg voor de omgeving en voor gedeelde waarden.

Tijdens het ontwerp zal de cocreatiemanager samen met het consortium de ontwerpfase inrichten en daarbij de betrokkenen voldoende aanhaken en in positie brengen om op het vastgestelde niveau van samenspraak deel te kunnen nemen.

5.4 Vastleggen en gebruiken van leerervaringen

In het project worden, als onderdeel van de innovatie, de geleerde lessen vastgelegd. Dit gebeurt onder meer door het publiceren van interviews met de direct betrokkenen en het vastleggen van de geleerde lessen in het aanbestedingstraject in een aantal greenpapers (in samenwerking met Cirkelstad Utrecht, een netwerk van private en publieke partijen in de circulaire economie en de provincie Utrecht). Tevens wordt samengewerkt met kennisinstellingen zoals HKU en UU om kennisuitwisseling (in en uit) te vergroten.

De belangrijkste lessen uit vergelijkbare projecten van gemeente Utrecht zijn geïnventariseerd. Het betreft de volgende projecten:

- Tivoli Vredenburg
- Museum Depot

- Vlampijpateliers
- De Nieuw Lunet
- bouwprojecten Ruimte (o.a. Stationsgebied, Veemarkt, Leidsche Rijn, Hoge Weide)
- Circulaire inkoopprojecten bij gemeente (algemeen)
- Bouw- projecten en realisatieprojecten van tijdelijke buitenruimte en tijdelijke paviljoens (4x) op Berlijnplein

Lessen rond samenwerking, die toegepast worden in het project

Tivoli Vredenburg

- Maak governance gemeente bij realisatie effectiever
- Vraag VGU vroeger aan tafel
- Werk hoge ambities helder uit door ze goed te onderbouwen
- Stuur als gemeente eenduidig in je subsidietoekenning

Museum depot

- Houd zelf de regie, breng specifieke kennis in
- Weet waar je prioriteiten liggen bij nodige besluiten
- Rol van de beheerder van het gebouw is essentieel

Vlampijpateliers

- Bouwteam geschikte samenwerkingsvorm voor dit project

Nieuw Lunet

- Bouwteam past bij gemeente
- Begin tijdig met visie op contractbeheersing & kwaliteitsborging

Circulaire inkoop

- Creëer draagvlak bij de stakeholders.
- Zorg voor gezamenlijke definitie van circulariteit.
- Vraag tijdig hulp om circulaire doelstellingen handen en voeten te geven

Lessen rond contractvorm

Tivoli Vredenburg

- Verbindt het bouwproces met de ingebruikname van het gebouw
- Maak een realistische exploitatie op basis van programmering en activiteiten

Museum depot

- Neem onderhoud mee in contract. Leg een duidelijk demarcatie.
- Beschrijf de groei of waar flexibiliteit in contract nodig is
- Reken in contract met totale levenscycluskosten (total cost of ownership)

6 Risico's en beheersmaatregelen

6.1 De belangrijkste risico's en beheersmaatregelen (zoals financieel, organisatorisch, technisch of juridisch) voor de korte en de langere termijn ;

De onderstaande risico's worden op dit moment gezien als de belangrijkste strategische risico's voor het project:

nr	Risico	Beheersmaatregelen
1	Te weinig/niet de juiste bouwmaterialen beschikbaar Doordat er te weinig of niet de juiste bouwmaterialen beschikbaar zijn, bestaat de kans dat de circulaire ambities onder druk komen te staan en er meer tijd nodig is voor de realisatie van het project met als gevolg vertraging (en hogere kosten als gevolg van een langere doorlooptijd)	1. Keuze in materialen mede bepalen door beschikbaarheid en betaalbaarheid van materialen. Op dit moment zijn de houtprijzen hoog en levertijden onzeker, dan kan de keuze naar staalbouw gerechtvaardigd zijn als die zekerder en meer beheersbaar is. (let wel! Dit is een momentopname) 2. In de voorbereiding inzetten worden op modulair bouwen. Dit gaat meestal gepaard met prefab, waarbij de bouwtijd (buiten) controleerbaarder en verkort wordt (kosten zitten dan wel in de 'fabriek', maar die is veel efficiënter dan de bouwplaats. 3. Aan consortia suggesties aanreiken dat ze materialenbanken / slopers toevoegen (als niet al gedaan) 4. Circulair bouwen vraagt hoe dan ook om een andere materiaalstrategie; mining/delven van materialen uit bestaande (te slopen/demonteren) gebouwen, nieuwe biosbased materialen al dan niet lokaal geproduceerd etc. Niet perse goedkoper of sneller, maar het consortium zal dit in zijn
2	Ontwikkelingen in de markt Door ontwikkelingen in de markt stijgen de prijzen, waardoor de kans bestaat dat de financiële haalbaarheid van het project onder druk komt te staan met als effect dat de ambities niet gerealiseerd kunnen worden binnen de beschikbare middelen.	1. Keuze in materialen mede bepalen door beschikbaarheid en betaalbaarheid van materialen. 2. De expertise in het consortium, waarin aannemers en leveranciers aan tafel zitten optimaal benutten en hiermee het risico beperken. 3. Via het consortium ook een leverancier van kritische / schaarse materialen vroegtijdig aanhaken (als niet al gedaan).
3	Stapeling van ambities Door de stapeling van ambities bestaat de kans dat er keuzes gemaakt moeten worden met als effect dat niet alle ambities binnen het beschikbare budget gerealiseerd moeten worden.	1. Op voorhand nadenken wat basis is in het gebouw en wat partijen zelf moeten meenemen, regelen. Prioritering waarbij investering in basiskwaliteit en infrastructuur voorop moet staan. Daarmee maak je keuzen en exploitatie (in de toekomst) niet onmogelijk. De eindvoorzieningen bij gebruiker laten liggen en financiering uit andere bronnen laten komen (vb. wel vloerpotten, data en loze leidingen in een geluid-theaterruimte evt. een tussensysteem, maar geen lichtarmaturen, boxen etc.). 2. Subsidieregelingen onderzoeken i.s.m. consortium
4	Aanbesteding mislukt Door de stapeling van ambities in combinatie met het beschikbare budget bestaat de kans dat de inschrijvingen onvoldoende passen bij de ambities of dat	1. Maatregel vanuit de gemeente is open blijven staan voor de signaleringen van risico's van marktpartijen. De risico's niet bij partijen neerleggen, maar bespreekbaar maken van hoe dat op te vangen en daarna pas waar deze zou moeten liggen. Stelregel hanteren. Het risico ligt bij die partij die erop kan sturen

	partijen zich terugtrekken in de aanbesteding.	2. Door in dialoog met elkaar in gesprek te zijn kunnen ambities en invullingen tussentijds worden bijgestuurd. Terugtrekken kan altijd gebeuren. We hebben drie goede consortia geselecteerd. Door in gesprek te blijven wordt dit risico kleiner 3. Vroegtijdig het gesprek aangaan over prijsrealisme 4. Flexibiliteit: ambitieniveau / afwerkingsniveau op onderdelen 'afprijzen'
5	Wensen en bedenkingen gemeenteraad Doordat de implicaties van de wensen en bedenkingen van de raad in de toetsing van het Voorlopig Ontwerp bestaat de kans dat het project vertraagt en niet binnen de meegegeven kaders gerealiseerd kan worden.	1. Goed informeren en uitleggen van het SO. Het consortium (o.a. architect) het SP laten presenteren. 2. Kaders vooraf nogmaals onder de aandacht brengen. Ruimte binnen kaders goed benutten. 3. Proberen heldere procesafspraken vooraf te maken met presidium. 4. Impact van de wensen en bedenkingen inzichtelijk maken en vervolgens toetsen of er een meerderheid is voor wijziging.
6	Technisch ontwerp voldoet niet aan de gestelde kwaliteitseisen Doordat het Technisch Ontwerp niet voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen of niet past binnen het taakstellend budget bestaat de kans dat de gemeente het contract met het consortium wil beëindigen waardoor het project niet gerealiseerd kan worden zoals beoogt en er een nieuwe aanbesteding gestart moet worden.	1. Eerder inbouwen van toets/iijkmomenten (op kwaliteit, geld en planning) met een goede controle door contract / technische kwaliteitsmanager + experts + pleingenoten. 2. Ontwerp vindt plaats in co-creatie, dus continu sturing op kwaliteit door pleingenoten en gemeente aanwezig. 3. Consortium contractueel mede verantwoordelijk voor het bewaken van de kaders, inclusief de financiële kaders, met controle door de gemeentelijk financieel manager en de externe kostenexpert.
7	Vernieuwende samenwerking en kruisbestuiving komt niet van de grond Door diverse omstandigheden komt de beoogde samenwerking, kruisbestuiving en innovatie tussen partijen in het cultuurcluster Berlijnplein niet van de grond	1. Community management al in een vroeg stadium oppakken en mee laten ontwikkelen 2. Samenwerkingsafspraken en innovatie-trajecten met partijen opzetten. 3. Coöperatieven oprichten om elkaar te scherpen 4. Gezamenlijke ambities formuleren en smart maken naar events en targets 5. Vastleggen wat er gebeurt, ook wat er onder de radar vaak onzichtbaar is naar boven brengen
8	Te weinig passende inzet beschikbaar in de organisatie Doordat het project op meerdere terreinen (programma, aanbesteding, contractvorm, gebouw) innovatief is bestaat de kans dat er onvoldoende passende capaciteit beschikbaar is binnen de gemeente Utrecht met als gevolg dat de realisatie van de ambities binnen de meegegeven kaders onder druk komt te staan.	1. Extra budget opnemen bij de opdrachtgeverskosten om specifieke expertise in te huren 2. In de planning tijd opnemen om de gemeentelijke organisatie mee te nemen in de beoogde innovatie 3. Zorgen voor korte lijnen tussen de betrokken organisatieonderdelen in het opdrachtgeversoverleg, zodat er indien nodig snel opgeschaald kan worden.

6.2 Toelichting onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie

De risico-inventarisatie is uitgevoerd aan de hand van een aantal brede sessies met vertegenwoordigers van VGU, CZ en het projectteam. De planner beheert het risicodossier van het project. De inventarisatie is besproken in het opdrachtgeversoverleg en in de stuurgroep.

Actualisatie risicodossier

Viermaal per jaar wordt het risicodossier geactualiseerd:

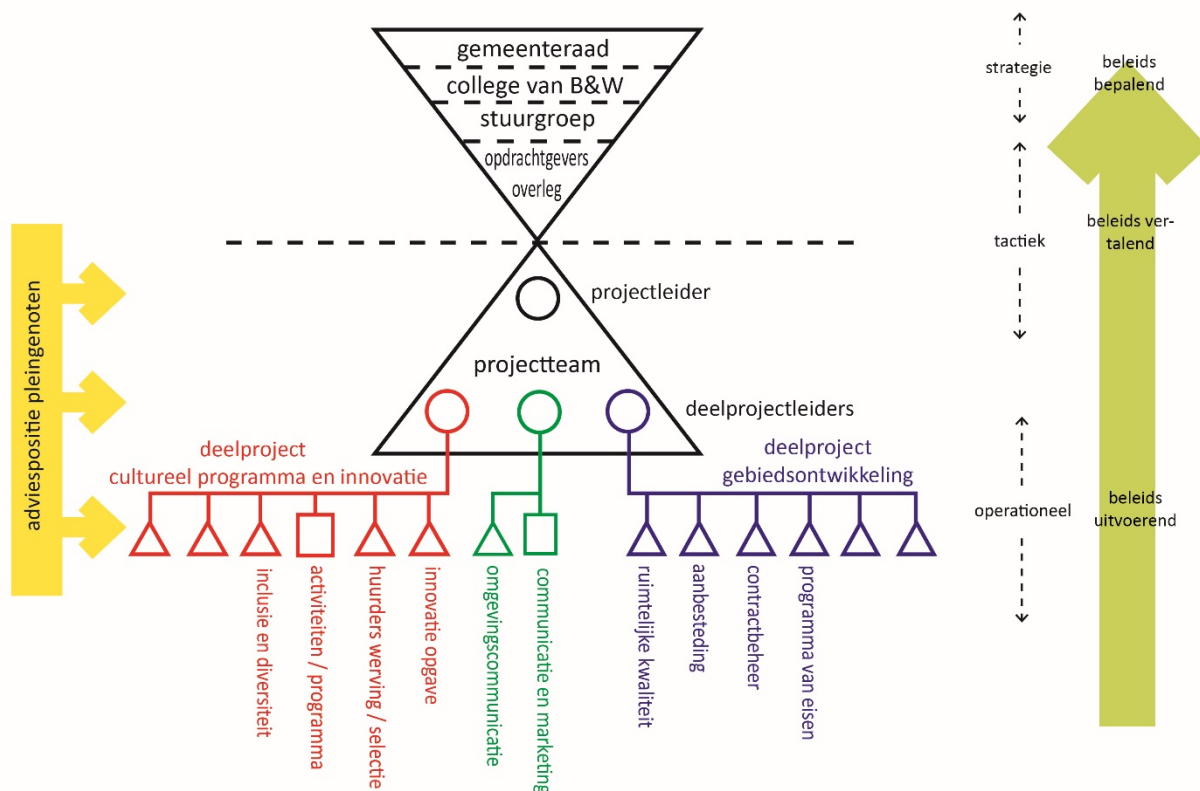
- Tweemaal per jaar, op vaste momenten, een plenaire risicosessie met het projectteam, aangevuld met de op dat moment inhoudelijk meest relevante medewerkers, projectjurist en controller. De projectbeheerser begeleidt het proces van de plenaire risicosessie.
- Tweemaal per jaar voert de projectbeheerser gesprekken met deelprojectleiders om 'hun' risico's te actualiseren.
- Met bovengenoemde medewerkers wordt, zo nodig, bij faseovergangen ook een sessie georganiseerd.
- Daarnaast worden opdrachtgevers betrokken bij een risicosessie.

In het programma van Eisen – deel Proces en Samenwerking is de gezamenlijke risicobeheersing beschreven en zijn de verantwoordelijkheden van het consortium (opdrachtnemer) vastgelegd.

7 Organisatie

7.1 Besturing van het project (governance);

Binnen het project hanteren we onderstaande structuur. De verschillende rollen worden hieronder toegelicht.

Raad

De raad stelt de kaders voor het project vast en controleert of het project binnen deze vastgestelde kaders wordt uitgevoerd. De raad heeft budgetrecht. De raad wordt geïnformeerd via de voortgangsrapportages in het kader van de Regeling Risicovolle projecten (RRP) en bij het bereiken van specifieke mijlpalen in het project, zoals bij veel grote projecten gebruikelijk is. Dit vindt plaats bij de gunning van de opdracht aan een consortium en bij het vaststellen van het Voorlopig Ontwerp, het Definitieve Ontwerp en voorafgaand aan de start van de bouw.

Daarnaast krijgt de raad de gelegenheid om op het moment van het toetsen van het Voorlopig Ontwerp wensen en bedenkingen mee te geven.

College

Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project binnen de door de raad vastgestelde kaders.

Bestuurlijk opdrachtgever (Stuurgroep Berlijnplein)

De wethouders Leidsche Rijn, Vastgoed en Cultuur zijn namens het college bestuurlijk opdrachtgever voor het project Berlijnplein en portefeuillehouder in het college. Binnen de stuurgroep is de wethouder

Cultuur eindverantwoordelijk. Besluitvorming door college en raad wordt voorbereid in de Stuurgroep Berlijnplein. De Stuurgroep Berlijnplein komt 4 x per jaar bijeen. Als een besluit de portefeuilles van andere wethouders raakt, wordt het besluit voorafgaand aan de collegebehandeling geagendeerd voor de staven van de desbetreffende wethouders.

Ambtelijk opdrachtgever

De Themadirecteur Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen is ambtelijk opdrachtgever (AOG) voor het project. De AOG is verantwoordelijk voor een juiste uitvoering van de projectopdracht en stuurt de projectmanager aan. De AOG is het eerste escalatieniveau voor besluitvorming in het geval er tegenstrijdige belangen zijn binnen of op de raakvlakken van het project.

Opdrachtgeversoverleg

Voor de duur van het project wordt een opdrachtgeversoverleg ingesteld. Het opdrachtgeversoverleg bestaat uit de volgende leden:

- Themadirecteur Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen (voorzitter);
- IRM Vastgoed Utrecht (VGU);
- IRM Culturele Zaken (CZ);
- Gebiedscoördinator Leidsche Rijn Centrum;
- Projectmanager Berlijnplein

Het opdrachtgeversoverleg stuurt op realisatie van het project binnen de door de raad vastgestelde kaders. Het opdrachtgeversoverleg komt elke 6 weken bij elkaar, of vaker indien nodig. Tijdens de vergaderingen wordt de voortgang van het project besproken en worden besluiten genomen over uitwerkingen en/of afwijkingen van de planning, kosten, risico's en organisatie van het project. Besluiten en documenten die ter besluitvorming worden voorgelegd aan college of raad, worden na bespreking in het opdrachtgeversoverleg, geagendeerd voor de Stuurgroep en eventuele relevante staven. De Stuurgroep en besluitvorming wordt voorbereid door de secretaris van het opdrachtgeversoverleg.

Projectmanager (gedelegeerd opdrachtgever)

De gedelegeerd ambtelijk opdrachtgever treedt op als dagelijks aanspreekpunt voor de opdrachtnemer. Het gedelegeerd opdrachtgeverschap is belegd bij de projectmanager Berlijnplein.

Projectteam

De dagelijkse leiding van het project is de verantwoordelijkheid van het projectteam.

Het projectteam bestaat uit:

- Overall programma manager: organiseert, stuurt en coördineert het overall proces voor programma, gebouwen&terrein. Voorzitter van het PT.
- Projectleider Gebouw & Terrein: organiseert, stuurt en coördineert het proces voor gebouwen & terrein. Stuurt de werkgroepen aan. De projectleider Gebouw&Terrein is het directe aanspreekpunt voor de projectleider van de Opdrachtnemer.
- Projectleider cultureel Programma en Innovatie: organiseert, stuurt en coördineert de aansturing van het culturele programma, de innovatie en het co-creatieproces
- Communicatie- en omgevingsmanager: organiseert, stuurt en coördineert de communicatie over het project

De ondersteuning bestaat uit een projectsecretaris, een financieel manager en een plannings- en risicomanager.

Deelprojecten en werkgroepen

De deelprojecten Programma en Gebouw zijn georganiseerd in werkgroepen:

Het deelproject Programma is gericht op het ontwikkelen en programmeren van publieksprogramma in de huidige situatie, (ook tijdens de bouw) naar de exploitatie van de nieuwe gebouwen en verder, zodat de samenwerking groeit, het publieksbereik groeit en het eigenaarschap met de plek groeit.

Werkgroepen in het deelproject Programma:

- Werkgroep publieksprogramma
- Werkgroep huurders/werving
- Werkgroep ontwikkelen en monitoren innovatie
- Adviesgroep diversiteit en inclusie

Het deelproject gebouw kent de volgende werkgroepen

- Werkgroep Aanbesteding
- Werkgroep Techniek en Contracten
- Werkgroep Financieel

In het PvE deel Proces en Samenwerking is in hoofdstuk 5 en 6 de projectorganisatie van de opdrachtgever en van de opdrachtnemer voor de fase na gunning gespecificeerd.

Pleingenoten

De Pleingenoten zijn de huidige en toekomstige huurders en eindgebruikers van het cultuurcluster Berlijnplein. Zij hebben een actieve rol in het tot stand komen van het programma en in de voorbereiding van het ontwerp, de realisatie en het onderhoud van de gebouwen. Op dit moment zijn RAUM, DePlaatsmaker en HKU in beeld als huurders van het cultuurcluster (intentie-overeenkomsten getekend, samenwerkingsovereenkomsten in voorbereiding). Overige pleingenoten (subhuurders) zijn onder meer: Nieuw Utrechts Toneel, Buurtwerkkamer Hart voor Leidsche Rijn, junior adviesbureau Jonge Honden, Ontwerpcollectief Goede Vrijdag en de dansgezelschappen 155, IRC en SHIFFT. Gedurende het proces zal de groep pleingenoten uitbreiden en van samenstelling veranderen.

Projectcontroller

De projectcontroller is geen lid van het projectteam, omdat hij namens de organisatie en de ambtelijk opdrachtgever bewaakt of het project Berlijnplein 'in control' is. Daarvoor is het belangrijk dat de projectcontroller een onafhankelijke rol heeft en houdt ten opzichte van het project. De projectcontroller geeft (ongevraagd) advies aan zowel de projectmanager, (gedelegeerd) ambtelijk opdrachtgever, opdrachtgeversoverleg, concerncontroller en bestuurder. De projectmanager is verantwoordelijk voor adequate projectinformatie aan de projectcontroller zodat deze zich een goed oordeel kan vormen van de stand van zaken van het project.

7.2 Samenwerkingspartners, contractpartijen en -vormen, inclusief een overzicht van de beslissingsmacht

Met RAUM, DePlaatsmaker en HKU zijn intentie-overeenkomsten gesloten voor het huren van m2 in het cultuurcluster Berlijnplein, deze worden uitgewerkt tot samenwerkingsovereenkomsten en huurovereenkomsten.

Met het consortium wordt bij gunning een contract afgesloten voor het ontwerpen, bouwen en (gedeeltelijk) onderhouden van het cultuurcluster. De concept ontwerp- realisatie- en onderhoudsovereenkomsten vormen onderdeel van het programma van Eisen (gereed september 2021).

7.3 Toelichting, onderbouwing en duiding van de opgenomen informatie, waarbij de bevindingen van adviseurs of toezichthouders expliciet inzichtelijk wordt gemaakt

Zie eerder bij kwaliteitsborging.

7.4 Regelingen die tussen samenwerkingspartners zijn getroffen

Zie boven bij 7.2

7.5 Afspraken over informatievoorziening aan de raad over (geheime) informatie die ressorteert bij samenwerkingspartners, het project betreffende.

n.v.t. Dergelijke afspraken zijn niet gemaakt.

8. Communicatie

8.1 Communicatie met de inwoners en stakeholders

Co-creatie en participatie zit in het DNA van de organisatie en de mensen die nu al op Berlijnplein werken. In de afgelopen jaren hebben in verschillende bijeenkomsten meer dan 750 bezoekers actief meegedacht over de programmering en de ontwikkeling van de kavel. De culturele partijen organiseren de culturele voorziening zo dat gebruikers en bezoekers zoveel mogelijk betrokken zijn. Zowel in de ontwikkel- en ontwerpfase als in de realisatie-, beheer- en programmeerfase. Hiervoor is het BSC model ontwikkeld, dat is een [bijlage bij Ontwikkelplan](#), waarin de co-creatieve manier van ontwikkelen verder is uitgewerkt. Op basis van een combinatie van de zogenaamde ladder van betrokkenheid (B) van Sherry Arnstein en de S-lagen benadering (Stewart Brand) is een nieuw model (BSC-methode) ontwikkeld dat voor de verschillende type betrokkenen / cocreators (C) helderheid en houvast kan bieden. De komende jaren is de communicatie ook gericht op uitbreiden van het netwerk zodat meer bezoekers en deelnemers de weg naar Berlijnplein weten te vinden.

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	A.J.A. Scholte	Datum	17 september 2021
Doorkiesnummer	030 - 28 61735	Kenmerk	9197610
E-mail	agnes.scholte@utrecht.nl	Onderwerp	Voortgangsrapportages Regeling Risicovolle projecten
Bijlage(n)	7	Beleidsveld	Financiën

Geachte leden van de raad,

Bijgaand bieden we u de eerste voortgangsrapportages aan van de projecten die door u zijn aangewezen als risicovol project in het kader van de Regeling Risicovolle Projecten, zoals door u vastgesteld op [17 juni 2021](#). Conform de Regeling Risicovolle Projecten wordt u twee keer per jaar geïnformeerd over de voortgang en ontwikkelingen ten opzichte van de vastgestelde kaders. In de voortgangsrapportage wordt per kader via een dashboard aangegeven wat de stand van zaken is en wat de risico's zijn met betrekking tot dit kader.

Geheimhouding

We hebben op bijlage 'NRU Budget en besteding t/m 30 juni 2021' tijdelijke geheimhouding opgelegd op grond van artikel 55 lid 1, 86 lid 2 en 25 lid 2 van de Gemeentewet om redenen genoemd in artikel 10 lid 2 onder b en g van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Openbaarmaking kan het gemeentelijke financiële belang in de toekomstige onderhandelingen met (markt)partijen schaden en kan leiden tot onevenredige bevoordeling van derden. De tijdelijke geheimhouding is van kracht tot realisatie van betreffend project of zoveel eerder als wij uw raad in openbaarheid kunnen informeren.

Bijgevoegd zijn vijf voortgangsrapportages van de projecten Restauratie Domtoren, Overvecht Noord aardgasvrij, Noordelijke Randweg Utrecht, Programma Wervengebied en Cultuurcluster Berlijnplein. Voor deze projecten heeft de raad reeds kaders vastgesteld of is de raad via raadsbrieven geïnformeerd, zodat we u op basis hiervan kunnen informeren over de voortgang. Voor de projecten Restauratie Domtoren, Programma Wervengebied en Cultuurcluster Berlijnplein zijn deze kaders ook gebundeld vastgelegd in de startdocumenten zoals nu voorliggen. Voor de NRU wordt de raad begin volgend jaar een besluit voorgelegd over de lopende variantenstudie en het vervolg van het planproces. Mocht de raad begin volgend jaar besluiten met alternatieven uit spoor 2 verder te gaan, zal een nieuw startdocument worden voorgelegd. Voor Overvecht Noord zijn nog geen kaders vastgesteld en wordt u geïnformeerd over de voortgang vooruitlopend op de wijze waarop dat na vaststelling van de kaders zal plaatsvinden. Dit zal naar verwachting in de zomer 2022 zijn. Voor de Merwedekanaalzone vindt dit najaar besluitvorming plaats over de Omgevingsvisie deel 2, het Stedenbouwkundig Plan Merwede en Raadsvoorstel Invoering betaald parkeren omgeving Merwedekanaalzone; daarna zal u een startdocument worden voorgelegd. Een eerste voortgangsrapportage wordt u aangeboden bij de eerste daaropvolgende bestuursrapportage. In de

reguliere planning en controlcyclus rapporteren wij over het project bij het Meerjarenperspectief Ruimte (MPR) en de Peilstok Stedelijke Ontwikkeling.

Samengevat ziet de voortgang er voor de vijf projecten er als volgt uit, zie onderstaande tabel. Voor de projecten Cultuurcluster Berlijnplein en programma Werven wordt de voortgangsrapportage tegelijkertijd met de startdocumenten opgeleverd en zijn de kaders onlangs vastgesteld. Bij die projecten zijn er dus nog geen ontwikkelingen ten opzichte van het startdocument te melden. Daarom staat de status voor deze projecten in het dashboard voorlopig nog op grijs. Bij de volgende voortgangsrapportage zullen we de voortgang op basis van het kleurenschema melden. Voor verdere informatie per project verwijzen we naar de bijgevoegde voortgangsrapportages.

RRP-project	Dashboard								Korte toelichting
	Doelstelling	Scope	Geld	Tijd	Kwaliteit	Risico's	Organisatie	Communicatie	
Overvecht Noord Aardgasvrij	■	■	■	■	■	■	■	■	Doel is reeds helder. Er wordt gewerkt aan een Wijkuitvoeringsplan dat in de zomer 2022 aan de raad wordt voorgelegd, daarin zijn scope en inzet PAW/corona middelen benoemd.
Cultuurcluster Berlijnplein	■	■	■	■	■	■	■	■	
Programma Werven	■	■	■	■	■	■	■	■	
Restauratie Domtoren	■	■	■	■	■	■	■	■	
Noordelijke Rondweg Utrecht	■	■	■	■	■	■	■	■	Dashbord heeft betrekking op spoor 1. In de periode van januari t/m juni 2021 is gewerkt aan spoor 2, waar de raad over is geïnformeerd met raadsbrief van 9 april 2021. In dit spoor wordt integraal gekeken naar alternatieven die invulling kunnen geven aan de oorspronkelijke hoofddoelstelling.

Toelichting kleuren

■ Conform afspraken startdocument

■ Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen ten opzichte van het startdocument. In de gaten houden.

■ Er zijn grote afwijkingen ten opzichte van het startdocument, mogelijk is herziening van de afspraken nodig.

■ Omdat de kaders en de RRP-rapportage op dezelfde informatie zijn gebaseerd zijn er nog geen verschillen t.o.v. het startdocument.

De voortgangsrapportages vormen samen met de startnotities een basis om met elkaar de dialoog te voeren over de ambities en doelstellingen van het project in relatie tot de dilemma's, onzekerheden en risico's. De voortgangsrapportages zijn qua opzet gelijk, maar verschillen onderling van omvang en diepgang, mede afhankelijk van de fase waarin het project zich bevindt, de inhoud van eerdere voortgangsrapportages en eventuele toezeggingen die zijn gedaan met betrekking tot inhoud van de voortgangsrapportage. Specifiek voor programma Werven wordt u over enkele weken een voortgangsrapportage over de eerste helft van 2021 aangeboden die ingaat op de uitvoeringen van herstel van het erfgoed, voorkomen van schade, regie op beheer en gebruik en samenwerking met

Burgemeester en wethouders

Datum 17 september 2021
Ons kenmerk 9197610

eigenaren en beheerders. Deze voortgangsrapportage komt iets later om de toezeggingen in de raadsvergadering van 15 juli 2021 over het programmaplan wervengebied te kunnen verwerken. De informatie sluit inhoudelijk aan bij de nu bijgevoegde voortgangsrapportage Vanaf de rapportage over de tweede helft van 2021 wordt één voortgangsrapportage voor programma Werven opgesteld waarin zowel hoofdstukken over de acht onderwerpen uit het dashboard van de regeling risicovolle projecten komen, als de nadere informatie over de uitvoering en samenwerking.

Als bijlage is tevens toegevoegd het aangepaste 'Afwegingskader ijking en herijking', waaraan een toevoeging "en in het bijzonder voor kwetsbare groepen" is gedaan aan het criterium 'Impact op de samenleving', conform de toezegging die is gedaan tijdens de behandeling van de Regeling.

We gaan graag samen met u in gesprek over in hoeverre de eerste oplevering van de voortgangsrapportages bijdragen aan de werking van het RRP-instrument als geheel.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,

Bijlagen:

- Voortgangsrapportage Overvecht Noord aardgasvrij
- Voortgangsrapportage Cultuurcluster Berlijnplein
- Voortgangsrapportage Programma Werven
- Voortgangsrapportage Restauratie Domtoren
- Voortgangsrapportage Noordelijke rondweg Utrecht
- Geheime bijlage NRU Budget en besteding t/m 30 juni 2021
- Aangepast Afwegingskader ijking en herijking (september 2021).

BETREFT: CULTUURCLUSTER BERLIJNPLEIN

PEILDATUM 1 AUGUSTUS 2021

Hierbij ontvangt u een rapportage over de voortgang van Cultuurcluster Berlijnplein. In deze rapportage informeren wij u over de voortgang en stand van zaken in het project aan de hand van de aspecten tijd, geld, kwaliteit, risico's, organisatie en communicatie. Deze voortgangsrapportage is ingericht volgens het format en de richtlijnen van de vastgestelde Regeling Risicovolle Projecten, waar het Cultuurcluster Berlijnplein onder valt.

Het doel van het project is het realiseren van een culturele voorziening aan het Berlijnplein in Leidsche Rijn om daarmee het Centrum om compleet te maken met een groeiend aanbod van culturele activiteiten voor wijk en stad.

1. Dashboard: Stand van zaken ontwikkelingen, voortgang en afwijkingen

	Status 1-8-21	Status 1-3-21	Korte toelichting
<i>a. doelstelling</i>	■		
<i>b. scope</i>	■		
<i>c. geld</i>	■		
<i>d. tijd</i>	■		
<i>e. kwaliteit</i>	■		
<i>f. risico's</i>	■		
<i>g. organisatie</i>	■		
<i>h. communicatie</i>	■		

Toelichting kleuren

- Conform afspraken startdocument
- Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen ten opzichte van het startdocument. In de gaten houden
- Er zijn grote afwijkingen ten opzichte van het startdocument, mogelijk is herziening van de afspraken nodig
- Omdat het ontwikkelplan, startdocument en de RRP-rapportage op dezelfde informatie zijn gebaseerd zijn er nog geen verschillen t.o.v. het startdocument

2. Toelichting ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang

Het startdocument is opgesteld in juni 2021. De implicaties van het raadsbesluit dd. 20 mei 2021 zijn hierin op alle onderdelen verwerkt.

Op enkele aspecten van het dashboard zijn ontwikkelingen gesignaleerd die vragen om aandacht en/of maatregelen. Die aspecten zijn oranje gemarkeerd en worden onder de betreffende paragraaf toegelicht

2a. doelstelling

Geen wijzigingen ten opzichte van het startdocument

2b. scope

Geen wijzigingen ten opzichte van het startdocument

2c. geld

In deze fase van het project wordt het programma van eisen en de uitgangspunten voor de opgave van het consortium geformuleerd. De actuele raming is nog gelijk aan het startdocument, deze wordt geactualiseerd op basis van het PvE en is voor de volgende voortgangsrapportage beschikbaar.

In het 2^e kwartaal 2021 is een sterke stijging in de materiaalprijzen te constateren. Dit geldt met name voor staal en hout. Dit vormt een potentieel risico dat de indexeringsreserve onvoldoende is om deze sterke stijgingen op te vangen. Er is rekening gehouden met een indexering van 3%, conform de gemeentelijke vastgoedssystematiek. De marktontwikkelingen worden in de financiële beheersing gespiegeld aan de indexeringsreserveringen. Daarnaast is beschikbaarheid van materialen een risico.

2d. tijd

De beschikbaarheid van de materialen is een punt van aandacht (zijn de juiste materialen beschikbaar cq op tijd leverbaar). Dit is één van de onderwerpen die we meenemen in de dialoogronde met de consortia.

2e. kwaliteit

Geen wijzigingen met betrekking tot kwaliteit te rapporteren

2f. risico's

Actualisatie van de risicoanalyse

Risico-omschrijving <i>Benoem oorzaken, risico en gevolgen</i>	Risico	Toelichting
Risico's uit startdocument of laatste rapportage		
Beschikbaarheid bouwmaterialen	■	Zie toelichting onder 2d
Marktontwikkelingen	■	Zie toelichting onder 2c
Stapelings ambities	■	
Mislukken aanbesteding	■	
wensen & bedenkingen GR	■	

Kwaliteitseisen niet halen	■	
Geen passende inzet vanuit gemeente	■	Zie toelichting onder 2g
Samenwerking en innovatie komt niet van de grond	■	
Nieuwe risico's		
<i>Geen nieuwe risico's</i>		

Toelichting kleuren risico

- Beheersbaar risico, heeft op dit moment geen gevolgen voor doelstelling en randvoorwaarden
- Middelgroot risico, kan gevolgen hebben voor doelstellingen en randvoorwaarden
- Groot risico, heeft grote gevolgen voor project, bij optreden risico is herziening afspraken nodig
- Omdat het ontwikkelplan, startdocument en de RRP-rapportage op dezelfde informatie zijn gebaseerd zijn er nog geen verschillen t.o.v. het startdocument

2g. organisatie

In de opbouw van de organisatie conform de intern gemeentelijke afspraken omtrent 'professionalisering projectbeheersing' en 'Regeling Risicovolle projecten' is de bezetting van nog niet volledig ingevuld.

- In afstemming met de Business Controllers VGU en CZ wordt een onafhankelijk projectcontroller ingevoegd.
- De projectbeheersing en rolverdeling worden ingevuld conform de afspraken invulling control risicovolle projecten (juni 2021), De ondersteuning ten behoeve van de integrale projectbeheersing is momenteel nog niet volledig ingevuld.

Beschikbaarheid van mensen vanuit de Utrechtse organisatie is zowel kwantitatief als kwalitatief beperkt en de invulling daarvan is dan ook een uitdaging.

2h. Communicatie

Geen nadere ontwikkelingen en toelichting

3. Eventuele overige ontwikkelingen

BETREFT: PROGRAMMA WERVENGEBIED

Voortgangsrapportage i.r.t. RRP - PEILDATUM 1 AUGUSTUS 2021

1. Dashboard: Stand van zaken ontwikkelingen, voortgang en afwijkingen

	Status 1-8-21	Status 1-3-21*	Korte toelichting
a. doelstelling			
b. scope			
c. geld			
d. tijd			
e. kwaliteit			
f. risico's			
g. organisatie			
h. communicatie			

* Op 1-3-21 was er nog geen voortgangsrapportage in het kader van de RRP

Toelichting kleuren

Conform afspraken startdocument

Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen ten opzichte van het startdocument. In de gaten houden

Er zijn grote afwijkingen ten opzichte van het startdocument, mogelijk is herziening van de afspraken nodig

Neutraal: omdat het programmaplan, het startdocument, , en de RRP-voortgangsrapportage op dezelfde informatie zijn gebaseerd zijn er nog geen verschillen t.o.v. het startdocument.

In het kader van de RRP wordt de raad volgens een uniforme wijze geïnformeerd over voortgang en afwijkingen in de projecten. Deze rapportage geeft invulling aan de afspraken uit de regeling. Bij de vaststelling van het programmaplan zijn o.a. toezeggingen i.r.t. de samenwerking met eigenaren, juridische zaken gedaan. Om aan die toezeggingen te voldoen hebben volgt binnenkort een bredere voortgangsrapportage dan deze rapportage. Dat betekent dat op een aantal onderdelen dezelfde informatie nog een keer wordt aangeboden. Vanaf de rapportage over de 2e helft van 2021 wordt dit format aangepast zodat naast de onderdelen uit de regeling ook de bredere onderwerpen vanuit het programma in één rapportage worden opgenomen.

2. Toelichting ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang

2a. doelstelling

Het doel van programmabeheersing is te sturen op de doelen van het programma. Daarbij is het van belang te bekijken of de bedachte maatregelen een positieve bijdrage hebben aan het doel en/of er andere oorzaken zijn op de doelstelling. De komende periode wordt gebruikt om het hoofddoel, behoud van erfgoed en de daarbij geformuleerde doelen m.b.t. veiligheid en functionaliteit, om te zetten in meetbare indicatoren. Daarmee wordt het mogelijk object te bepalen wat de voortgang op de programma doelen is.

Stand van zaken voortgang t.o.v. de doelstelling

	Stand van zaken
1. Herstel van schade aan erfgoed	■
2. Voorkomen van schade aan erfgoed	■
3. Beheren van het Wervengebied	■
4. Voorkomen van onveilige situaties	■
5. Het beter invullen van de burenplicht en de maatschappelijke zorgplicht	■

- ✓ = Er worden veel activiteiten uitgevoerd die bijdragen aan het doel.
- 🔄 = Nog niet alle activiteiten zijn opgestart om het doel te bereiken.
- ⊘ = Er worden geen of beperkte activiteiten uitgevoerd om het doel te behalen.
- = Neutraal t.o.v. startdocument

Toelichting:

- Met het vaststellen van het programmaplan is een helder plan geformuleerd om het erfgoed te behouden. Daarmee is een basis gecreëerd voor toekomst. Daarnaast is gestart met het herstel op de Oudegracht (rak 9 en 11) en staan in het Uitvoeringsplan het herstel van urgente delen geprogrammeerd.
- Het voorkomen van schade aan erfgoed wordt gedaan door het nemen van maatregelen waardoor het erfgoed beter beschermd wordt. T.a.v. het weren van te zwaar verkeer en het voorkomen van schade aan wal- en kluisuren zijn er diverse maatregelen genomen en adviezen gegeven over aslast beperkingen. Op andere vlakken, zoals vaarbewegingen, moeten nog afspraken gemaakt worden.
- In Q3, na het vaststellen van het programmaplan, wordt de samenwerking met beheer geïntensiveerd en worden formele afspraken gemaakt. De werving voor een wervenmeester die de regie gaat voeren, is gestart. Vooruitlopend op de vaststelling van het programmaplan zijn samen met beheerders de eerste stappen gezet om schades en kleine reparaties sneller en eenvoudiger op te lossen.
- Er zijn geen onveilige situaties opgetreden. In de afgelopen periode zijn er preventief inspecties uitgevoerd, er zijn onderzoeken naar de stabiliteit van kelders gedaan en waar nodig zijn maatregelen genomen, en er zijn breedte beperkingen ingevoerd.
- Het programma zal het verbeteren van de burenplicht en maatschappelijke zorgplicht invullen door het uitwerken van de samenwerkingsarrangementen. Deze uitwerking zal, na het vaststellen van het programmaplan, starten in Q3. De werving van een omgevingsmanager die de uitwerking zal trekken is gestart.

Daarnaast heeft er communicatie plaatsgevonden over het plan als geheel, is er contact tussen de bewoners en de locaties waar de uitvoering plaatsvindt, is de afhandeling van klachten versneld en verbeterd, vindt er gezamenlijk met eigenaren onderzoek plaats en wordt samen met eigenaren schade hersteld en lekkages verholpen.

Aanvullend hebben op 26 en 27 mei 2021 drie online participatiebijeenkomsten plaatsgevonden met circa 75 bewoners, ondernemers en keldereigenaren in het wervengebied. In de schriftelijke beantwoording van vragen van raadsleden op 1 juni 2021 is bij de beantwoording van vraag 20 een korte samenvatting gegeven van de uitkomsten van deze bijeenkomsten.

Met het oog op het vertrouwen van eigenaren in de commissie van wijzen overleggen we met keldereigenaren, die in het kader van het uitvoeringsplan bij samenwerkingsarrangementen zijn betrokken, over de rol die de commissies van wijzen of individuele leden daarvan in het vervolgtraject kunnen hebben.

2b. scope

De scope van het programma is op hoofdlijnen in het vastgestelde programmaplan en het raadsvoorstel beschreven. Op dit moment zijn er nog geen scope afwijkingen t.o.v. het programmaplan en het start document.

2c. geld

Geld (x €1.000)		
Totaal budget 2021-2023		€ 48.300
Kosten gerealiseerd (uitgaven en verplichtingen)	€ 3.920	
Kosten prognose to go tot eind 2023	€ 44.270	
Prognose kosten totaal 2021 - 2023		€ 48.190

In 2021 is €1,6 miljoen besteed aan het opstellen van het programmaplan, interventies en onderzoek en €2,3 miljoen aan de uitvoering waren te zwaar verkeer, kelders en wal en kluisuren.

In het programmaplan is opgenomen dat er voor 2021 totaal 11,2 miljoen euro nodig is. De bestedingen lijken, met een uitgave van 3,9 miljoen, daarmee op dit moment iets achter te liggen t.o.v. de geschatte uitgaven. Het is de verwachting dat in de 2^e helft van het jaar de uitgaven en verplichtingen zullen stijgen tot ca 10,1 miljoen omdat een (groot) aantal onderdelen van het programma na de zomer zal starten. Daarnaast ziet het programma dat de inkoopprijs van staal (t.b.v. de damwanden en buispalen in de uitvoering) sterk aan het stijgen is. Als beheersmaatregel wordt de komende periode damwanden en buispalen ingekocht.

De huidige indeling van de financiën is gebaseerd op de werkwijze beschreven in het plan van aanpak om te komen tot een programmaplan. Om het programma beter te (financieel) te kunnen sturen zal worden gewerkt aan een iets andere indeling van de administratie. In de komende periode wordt die indeling vormgegeven.

2d. tijd

Het herstel van de walmuren verloopt over het algemeen volgens planning. Op rak 9 Oost zijn de werkzaamheden vooruitlopend op de planning afgerond, een evaluatie volgt nog. De noodmaatregel op rak 6 West stond niet in de planning, maar is wel afgerond. Om schade aan rak 11 oost te voorkomen is in overleg met HDSR de werkwijze aangepast en zijn extra voorzorgsmaatregelen genomen. Ook is tijdens aanvraag tot een voorlopige voorziening preventief het werk stil gelegd. Daardoor is rak 11 oost met 1 kwartaal vertraagd.

Uitvoeringsmijlpalen		
Walmuren Oude gracht		
	Datum	Status
Rak 9 Oost	Q3 2021 (oplevering)	Gereed
Rak 11 Oost	Q3 2021 (oplevering)	Vertraagd
Rak 2 Oost	Q4 2021 (start werkzaamheden)	Op schema
Rak 4 West	Q4 2021 (start werkzaamheden)	Op schema
Rak 6 West	Q2 2021 (start voorbereiding)	Gestart
Rak 3 Oost	Q4 2021 (start voorbereiding)	Op schema
Rak 2 West	Q2 2022 (start voorbereiding)	Op schema
Rak 6 Oost	Q1 2023 (start voorbereiding)	Op schema
Rak 12 Oost (nz)	Q2 2023 (start voorbereiding)	Op schema
Rak 5 West	Q4 2023 (start voorbereiding)	Op schema
Kluismuren en -kelders Kromme Nieuwegracht, Drift, Plompetorengracht		
Rak 22	Q3 2022 (start voorbereiding)	Op schema
Rak 24	Q3 2022 (start voorbereiding)	Op schema
Kelders Choorstraat/lijnmarkt		
Choorstraat/lijnmarkt	Q3 2021 (start voorbereiding)	Op schema
Weren te zwaar verkeer		
Intensieve handhaving	Juni 2021	Gestart
Vrachtwagen verboden en Fysieke breedtebeperkingen	Juli 2021	Gereed

2e. kwaliteit

Op verschillende wijzen is tegenspraak georganiseerd, onder meer door advisering door de commissie van wijzen wervengebied, door externe bureaus (onder meer met een expertoordeel) bij onderzoek naar belastbaarheid, schade, lekkage van kelders en de maatregelen om zwaar verkeer te weren, door advisering door werkgroepen en participatiebijeenkomsten met keldereigenaren, met reviews door bureau gatewayreview en door afstemming en reviewen door andere opgaven, waaronder mobiliteit en omgevingsplan binnenstad. Deze tegenspraak heeft geleid tot tussentijdse aanpassing van de werkwijze en tot input en wijzigingen die zijn verwerkt in het programmaplan en raadsvoorstel.

Interne evaluaties

Op verschillende wijzen is tegenspraak georganiseerd, onder meer door advisering door de commissie van wijzen wervengebied, door externe bureaus (onder meer met een expertoordeel) bij onderzoek naar belastbaarheid, schade, lekkage van kelders en de maatregelen om zwaar verkeer te weren, door advisering door werkgroepen en participatiebijeenkomsten met keldereigenaren, met reviews door bureau gatewayreview en door afstemming en reviewen door andere opgaven, waaronder mobiliteit en omgevingsplan binnenstad. De uitkomsten hebben geleid tot tussentijdse aanpassing van de werkwijze en tot input en wijzigingen die zijn verwerkt in het programmaplan en raadsvoorstel.

Evaluatie opstellen van het Programmaplan (juni 2021)

Voor het zomerreces heeft een interne evaluatie plaatsgevonden van het programmateam om terug te blikken op de samenwerking om te komen tot een programmaplan.

De lessen die daaruit zijn geleerd worden betrokken bij het verder vormgeven van de programmaorganisatie. Concreet zijn voor onderdelen van het programma start-ups georganiseerd om invulling te geven aan en daarmee gesteld te staan voor het begeleiden van het uitvoeringsprogramma.

Evaluatie uitvoering walmuur rak 9 oost – Oudegracht

Rak 9 is in mei 2021 in gebruik genomen. In de zomermaanden vindt de administratieve oplevering plaats. In het kader van de oplevering wordt een evaluatie opgesteld van de voorbereiding en uitvoeringsfase. Verbetervoorstellen n.a.v. die evaluatie zullen worden geïmplementeerd bij de toekomstige uitvoeringsprojecten.

Evaluatie interventieteam

Uit de evaluatie van het functioneren en de rol van het interventieteam komt naar voren dat met het opgestelde raadsvoorstel en programmaplan enkele onderdelen die eerder onder het interventieteam vielen zoveel mogelijk geborgd zijn binnen het programma en de verschillende onderdelen. Het interventieteam blijft bestaan voor acute situaties, zodat er waar nodig direct actie kan worden ondernomen. Organisatorisch zal het worden samengebracht met het team van de wervenmeester die regie voert op het dagelijks beheer en gebruik van het wervengebied.

2f. risico's

Risico-omschrijving <i>Benoem oorzaken, risico en gevolgen</i>	Risico score	Beheersing en toelichting
Risico's uit startdocument of laatste rapportage		
Er zijn onvoorziene zaken bij de werkzaamheden. Achter elke steen kan een verrassing zitten. Het wervengebied is eeuwen oud. Onderzoek waarbij schade aangericht moet worden om 'achter of in' een muur of fundering te kijken, is soms de enige manier om echt te weten wat de staat van de kelder of muur is en wat er gedaan moet worden. Dit is uiteraard geen wenselijke optie voor een programma dat juist gericht is op het beschermen van het erfgoed. Onvoorziene zaken zullen daarom altijd invloed hebben op de planning en kosten.	■	Hiervoor bestaat de beheersmaatregel uit onderzoek, het in de programmering actief meenemen van geleerde lessen van de uitvoering (zie 2e. kwaliteit), en acceptatie dat er zich soms verrassingen voordoen. We doen veel onderzoek t.b.v de uitvoering en we doen algemene onderzoeken naar de staat van objecten. Leiden tot meer inzicht. De kans op dit risico het effect daalt.
Er blijft een risico dat bij een gebrek aan draagvlak en door verschillende interpretaties van het programmaplan de samenwerking met stakeholders niet soepel verloopt. Goede samenwerking is cruciaal maar niet vanzelfsprekend. Bij een gebrek aan draagvlak kan een meningsverschil ontstaan over het beleid, de rolverdeling en de 'beste' oplossing. Ook kan het voorkomen dat eigenaren de gemeente geen toestemming geven voor beheersmaatregelen bij een kelder die in slechte staat verkeert. Het programma zet	■	Er wordt een Wervenmeester geworven, er wordt actief ingezet op participatie en er worden samenwerkingsarrangementen opgesteld.

daarom sterk in op het verbeteren van de samenwerking en het vertrouwen.		
Beschadiging van panden, muren en kelders tijdens het werk. Door werkzaamheden is het mogelijk dat er beschadigingen optreden op of naast de locatie waar gewerkt wordt. Het voorkomen van schade is echter nooit te garanderen. Daarbij kunnen aangrenzende constructies in slechtere staat blijken dan gedacht, waardoor ze extra kwetsbaar zijn.	■	Voor aanvang van de uitvoer wordt daarom grondig onderzoek gedaan en worden beheersmaatregelen genomen. Daarin wordt rekening gehouden met eventuele kwetsbare constructies en worden locatie specifieke maatregelen beschreven.
Het programma is niet overal tegelijk bezig en het zal nog jaren duren voor het programma overal is geweest. Er is daarom niet voor de volle 100% uit te sluiten dat alsnog een deel van een kade, kelder, of brug verzakt of zelfs instort.	■	Om dit te beheersen vindt extra onderzoek plaats en wordt gewerkt met risico gestuurde prioritering waarbij de meest slechte delen eerst worden aangepakt. Risico t.o.v. programmaplan iets geherformuleerd i.v.m. onduidelijkheid.
Verwachtingen van stakeholders zijn hoger dan de doelstelling die bij het programma hoort. Het programma vraagt bestuurlijk gezien een lange adem (van decennia). Daarnaast verlangen stakeholders antwoorden die nu nog niet gegeven kunnen worden of verlangen zij maatregelen die niet tot de scope van het programma behoren. Als de verwachtingen te hoog zijn in vergelijking met de doelstelling, kan dit zorgen voor een gebrek aan vertrouwen.	■	Er wordt een Wervenmeester geworven en er worden samenwerkings-arrangementen opgesteld.
Problemen rondom uitvoering en handhaving weren te zwaar verkeer. Er kan bijvoorbeeld bezwaar worden gemaakt tegen verkeersmaatregelen die in de toekomst worden genomen, zoals extra verboden of een andere route indeling. Voor de camera gestuurde handhaving op basis van een kenteken en met automatische boetes is juiste toestemming en techniek nodig.	■	Door het betrekken van de bewoners en het goed informeren over de maatregelen wordt dit risico verkleint. Er wordt een projectleider aangetrokken met ervaring in het realiseren van dergelijke camera systemen.

Nieuwe risico's		
De kwaliteit en capaciteit van het programma is niet voldoende om de behoeftes te vervullen.	■	De arbeidsmarkt is krap wat het vinden van de juiste mensen lastiger maakt (en daardoor meer tijd kost). De onderzoeksbureaus hebben het zeer druk waardoor onderzoeken mogelijk langer duren en/of later worden opgestart.

Toelichting kleuren risico

- Beheersbaar risico / risico met weinig gevolgen, heeft op dit moment geen gevolgen voor doelstelling en randvoorwaarden
- Middelgroot risico, kan gevolgen hebben voor doelstellingen en randvoorwaarden
- Groot risico, heeft grote gevolgen voor project, bij optreden risico is herziening afspraken nodig

Een groot deel van de maatregelen die bijdragen aan de beheersing van de hiervoor genoemde risico's zijn onderdeel geworden van het reguliere werk. Daarnaast wordt tijdens de participatiebijeenkomsten en andere contact moment met stakeholders expliciet stilgestaan bij het verbeteren van de samenwerking en behoeften vanuit de omgeving.

Om de juiste kwaliteit en capaciteit voor het programma te verkrijgen wordt samenwerkt met de verschillende organisatie onderdelen binnen de gemeente en wordt een wervingscampagne opgestart. Er is een grote druk op de arbeidsmarkt, waarbij o.a. de technische functies schaars zijn. Dit betekent dat er extra inzet nodig is om de juiste mensen te kunnen werven. Daarbij loopt het programma het risico dat het niet vinden van de juiste mensen zal leiden tot een vertraging in de planning.

De wijze waarop op de Oudegracht t.h.v. rak 11 samenwerkt wordt met VTH en het waterschap om o.b.v. meetgevens en signalering keuzes te maken over de werkmethode en het eventueel direct ingrijpen is een voorbeeld van risico gestuurd werken in de uitvoering. Daarmee wordt de kans en/of de impact van de uitvoeringsrisico's op dat rak verkleind.

2g. organisatie

In het afgelopen anderhalf jaar is een programmaorganisatie opgebouwd om te komen tot een programmaplan.

Het programma is na vaststelling van het programmaplan een nieuwe fase ingegaan. Van het opstellen van het programmaplan is de focus verlegd naar het uitvoeren van de verschillende onderdelen het programmaplan. De programmaorganisatie wordt doorontwikkeld en past zich daar op aan.

Er wordt op dit moment een wervingscampagne opgezet om voor deze fase opnieuw voldoende capaciteit en kwaliteit van binnen en buiten de gemeente voor het wervengebied te krijgen. Het vinden van de benodigde mensen is, door een zeer gespannen arbeidsmarkt, een risico geworden dat van invloed kan zijn op de het programma. Zie ook 2f

Een belangrijk onderdeel is de werving van de aanstelling van een wervenmeester.

2h. Communicatie

T.a.v de communicatie zijn meerdere manier gebruikt. Zo wordt actief gebruikt gemaakt van de wervenapp, nieuwsbrieven, wijkberichten en wordt tijdens de uitvoering van projecten actief gecommuniceerd over de werkzaamheden.

Campagne Zet je kelder op de kaart

Met deze campagne hebben we in april de zoektocht naar onbekende kelders onder de aandacht gebracht bij inwoners van de binnenstad, met de oproep voor de gemeente onbekende kelders te melden. Dit heeft er toe geleid dat er weer enkele kelders zijn toegevoegd aan de het overzicht van april 2021.

Publicatie programmaplan Werk aan de Werf

In april 2021 is het programmaplan Werk aan de Werf gepresenteerd. Hierbij is o.a. gebruikt gemaakt van diverse kanalen zoals de website, een wijkbericht, een persbericht, nieuwsbrieven en een video waarbij opgeroepen is deel te nemen aan de online participatiebijeenkomsten.

Communicatie in cijfers januari – juni 2021

Aantal deelnemers participatiebijeenkomsten: 105

Aantal wijk berichten: 14

Aantal eigenaren in werkgroep: 30

Actief contact met keldereigenaren 24%

3. Eventuele overige ontwikkelingen

In de bredere voortgangsrapportage van het programma wervengebied zal nadere informatie opgenomen worden over de effecten van de maatregelen t.b.v. weren te zwaar verkeer, omgevingsmanagement, de zoektocht naar kelders, de uitvoering op de Oudegracht en juridische zaken.

VOORTGANGSRAPPORTAGE
PROJECT RESTAURATIE DOMTOREN UTRECHT
PEILDATUM 1 AUGUSTUS 2021

1. Inleiding

Hierbij ontvangt u (in navolging op de 1^e voortgangsrapportage d.d. 17-11-2020) een rapportage over de voortgang van het restauratieproject Domtoren. In deze rapportage informeren wij u over de voortgang en stand van zaken in het project aan de hand van de aspecten tijd, geld, kwaliteit, risico's, organisatie en communicatie. Deze voortgangsrapportage is ingericht volgens het format en de richtlijnen van de vastgestelde Regeling Risicovolle Projecten, waar het restauratieproject Domtoren onder valt.

2. Dashboard: Stand van zaken ontwikkelingen, voortgang en afwijkingen

	Status 1-8-21	Status 1-3-21	Korte toelichting
<i>a. doelstelling</i>	●	●	Geen afwijkingen
<i>b. scope</i>	●	●	Geen afwijkingen
<i>c. geld</i>	●	●	Binnen budget cf. verwachting. Extra verkregen subsidie Erfgoedparel 590K.
<i>d. tijd</i>	●	●	Werk verloopt goed op planning
<i>e. kwaliteit</i>	●	●	Deskundige uitvoering
<i>f. risico's</i>	●	●	Risico's actief beheerst
<i>g. organisatie</i>	●	●	Deskundig en vast team
<i>h. communicatie</i>	●	●	Actief via website, informatieavonden en social media - verloopt goed

Conform afspraken startdocument

Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen ten opzichte van het startdocument. In de gaten houden

Er zijn grote afwijkingen ten opzichte van het startdocument, mogelijk is herziening van de afspraken nodig

3. Toelichting ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang

3a. doelstelling

Het casco van de Domtoren restaureren waarbij de historische waarde van de Domtoren voor de toekomst voor de stad Utrecht burgers en bezoekers behouden blijft en de toren de komende 50 jaar gevrijwaard is van groot onderhoud en toegankelijk blijft voor bezoekers.

Er zijn geen actuele ontwikkelingen of afwijkingen op de doelstelling. De doelstelling blijft ongewijzigd.

3b. scope

De restauratie concentreert zich op het casco van de Domtoren en bestaat uit het aanbrengen en vervangen van voegwerk en het herstellen en vervangen van natuurstenen onderdelen, met name van de fijnere geornamenteerde natuurstenen onderdelen. Daarnaast zal er, vanwege het roesten van ijzerwerk en de schade die hierdoor veroorzaakt wordt aan het natuursteen, restauratie van ijzerwerk plaatsvinden. De conserveringstechniek van de natuursteen is hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Het jaarlijks planmatig en dagelijks onderhoud van de Domtoren valt buiten de scope van het project, maar wordt wel in nauwe afstemming met het project uitgevoerd.

Er zijn geen actuele ontwikkelingen of afwijkingen op de scope. De scope blijft ongewijzigd.

3c. geld

Geld	
Totaal budget	€ 37.4 MLN
Kosten gerealiseerd (uitgaven en verplichtingen)	€ 30.2 MLN
Kosten prognose	€ 7.2 MLN
Saldo prognose einde project	€ 37.4 MLN

Budget - stichtingskosten

Op basis van een stichtingskostenoverzicht (STIKO) is door de projectorganisatie een kredietaanvraag van €37,2 MLN bij de gemeenteraad ingediend en goedgekeurd. Het krediet is bij de eerste bestuursrapportage 2021 opgehoogd naar 37,4 MLN voor de kosten van het installeren van de bezoekerslift. Hieronder is het budget verdeeld over de deelfasen:

Fase	Budget
Initiatiefase	€ 0
Definitiefase	€ 390.000
Ontwerpfase	€ 220.000
Vorbereidingsfase	€ 2.300.000
Realisatie en nazorgfase	€ 34.450.000
Totaal	€ 37.400.000

In de uitvoeringsmaanden tot heden zijn geen bijzonderheden op het gebied van meer- en minderwerken te benoemen. De geraamde restauratiekosten vallen binnen de eerder vastgestelde kaders. Op het moment zijn er geen negatieve gevolgen ervaren door de corona crisis. Binnen het budget is rekening gehouden met een reële post onvoorzien voor het totale project (inclusief bouwsteiger). Op dit moment is 48% van de totale post onvoorzien nog beschikbaar in het project. Gelet op het feit dat de steiger al is gerealiseerd, in het bouwteam diverse risico's zijn ingeperkt en de resterende post onvoorzien passend is voor de huidige stand van het werk, verloopt het project ruim binnen de kaders. Zie ook onderstaand dashboard (figuur 1).

Subsidies

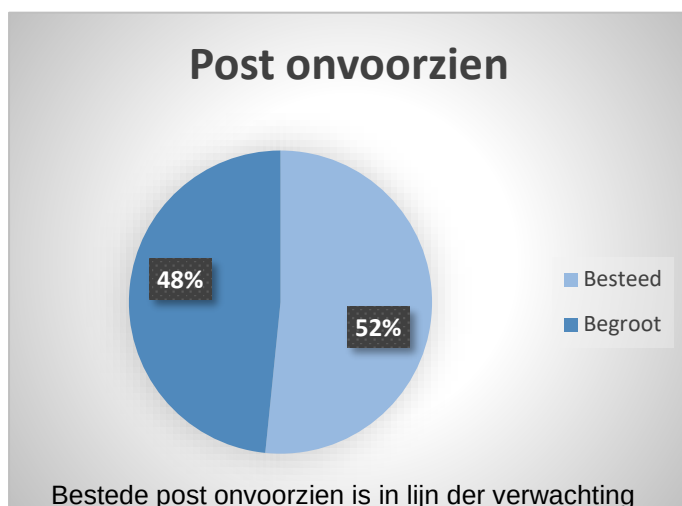
Binnen bovenstaand budget van € 37,4 MLN was reeds een subsidie van € 8 MLN opgenomen verkregen uit het Fonds Erfgoedparels (Provincie Utrecht en het Rijk). Daarnaast zijn in 2019/2020 en 2021 de volgende subsidies aangevraagd en verkregen:

- €404.000 uit de Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM) (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed).
- € 797.894 Restauratiefonds Extra Rijks Regeling
- € 590.000 Fonds Erfgoedparels 2021

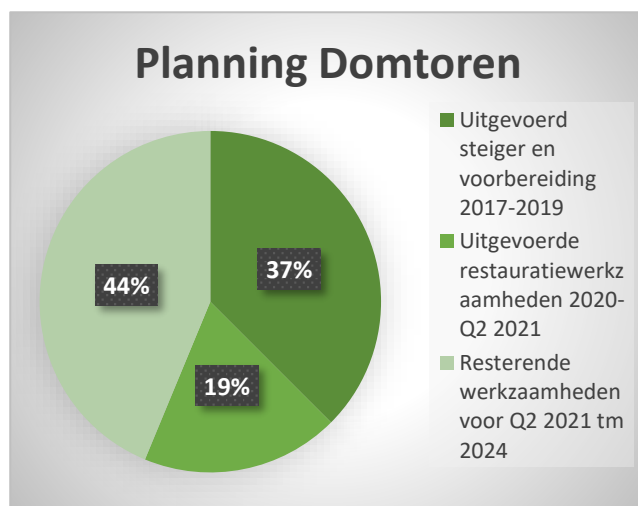
Voor alle verkregen subsidies dient achteraf een verantwoording te worden overlegd. Absolute zekerheid over het verkrijgen van de subsidie kan pas na deze verantwoording (einde project) worden verkregen.

Over bovenstaande verkregen subsidiebedragen was u reeds geïnformeerd. De in juni 2021 verkregen extra € 590.000 subsidie uit het fonds Erfgoedparels 2021 is echter nieuw goed nieuws aan de inkomstenkant.

Hieronder wordt samenvattend de stand van zaken in de planning en financiën gevisualiseerd:

Figuur 1 Huidige status post onvoorzien

Figuur 2 planning restauratie Domtoren

3d. tijd

Het werk gaat volgens planning

Zoals bekend startte de restauratie in december 2019 en zijn de werkzaamheden naar verwachting eind 2024 afgerond. Ondanks de Coronacrisis gaat het restauratiewerk door en verloopt deze volgens planning. Het restauratiewerk bestaat in hoofdlijnen uit demontage van natuursteen in de lantaarn en reinigingswerkzaamheden. Het Carillon is ingepakt en beschermd. De bespelingen van het Carillon gaan gewoon door. Bij het werk op de bouwplaats worden de geldende (RIVM) maatregelen in acht genomen. De levering van natuursteen (onder andere uit Italië en Engeland) loopt gewoon door en er zijn geen signalen bekend van mogelijke problemen bij de leveringen of anders.

In figuur 3 is de planning van de restauratie van de Domtoren weergegeven inclusief de standlijn (status planning werkzaamheden d.d. 1 augustus 2021). In deze planning is zichtbaar dat de restauratie op planning verloopt en zelfs iets voor loopt voor de tweede geleding (zie de standlijn bij gevels West en Zuid).

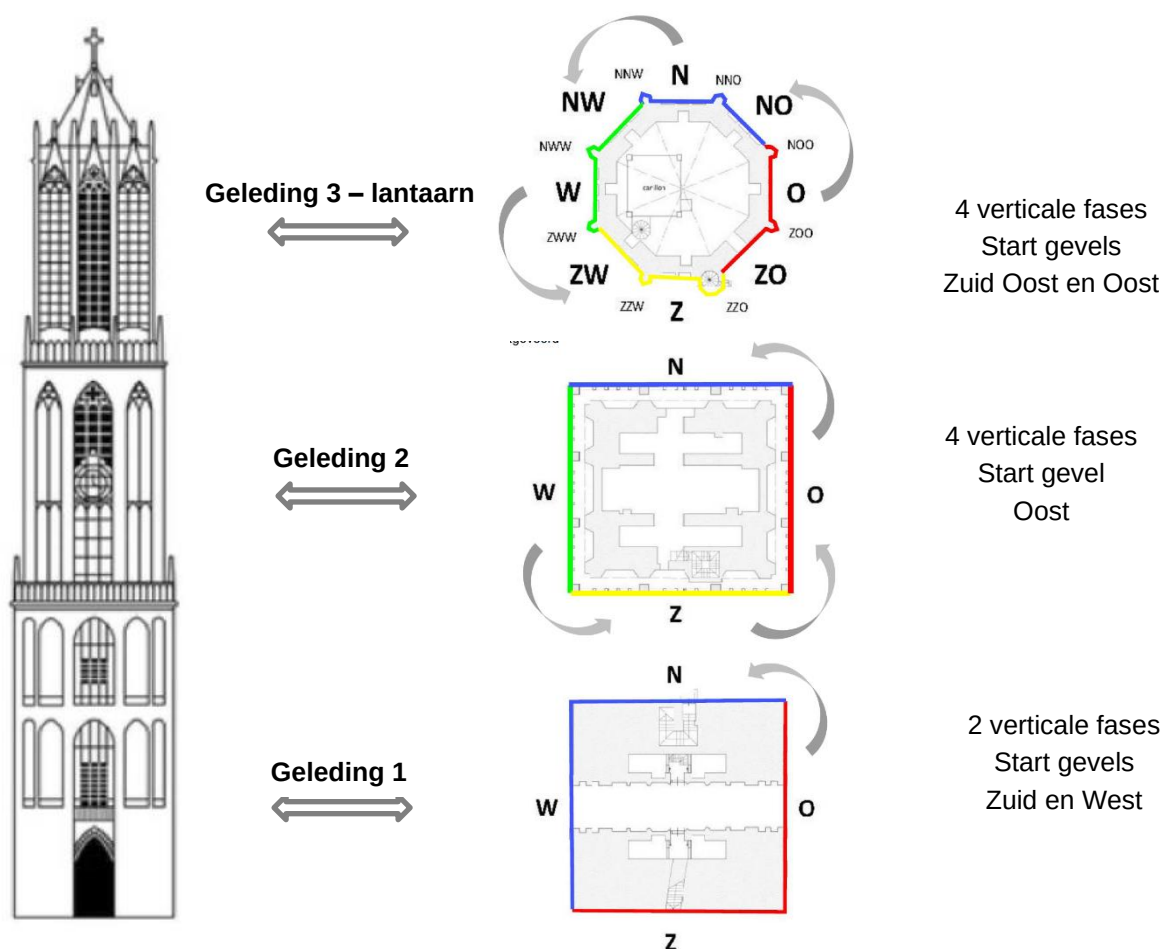
Planning restauratie Domtoren Utrecht																									
Nr.	Onderwerp	2020				2021				2022				2023				2024							
	kwartaal	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
1	DERDE GELEDING																								
1.1	Gevel Zuid Oost (ZO) en Oost (O)																								
1.2	Gevel Noord Oost (NO) en Noord (N)																								
1.3	Gevel Noord West (NW) en West (W)																								
1.4	Gevel Zuid West (ZW) en Zuid (Z)																								
1.5	Torenspits																								
2	TWEEDE GEDELING																								
2.1	Gevel West (W)																								
2.2	Gevel Zuid (Z)																								
2.3	Gevel Oost (O)																								
2.4	Gevel Noord (N)																								
3	EERSTE GELEDING																								
3.1	Gevel Zuid (Z)																								
3.4	Gevel West (W)																								
3.2	Gevel Oost (O)																								
3.3	Gevel Noord (N)																								
3.5	Restauratie gereed																								

Standlijn 01-08-2021

Figuur 1 planning restauratie Domtoren inclusief standlijn

Fasering

Het werk wordt gefaseerd uitgevoerd: in hoofdlijnen van boven naar beneden. In de planning is rekening gehouden met een start bij de minder complexe onderdelen en er is voldoende tijd ingeruimd voor complexe vraagstukken. Zo wordt een maximaal leereffect bereikt, zowel t.a.v. risico's als kwaliteit. De aannemer weet hierdoor beter wat hij kan verwachten bij het uitvoeren van volgende onderdelen van de restauratie. De start van de uitvoering is bij de lantaarn en de 2e geleding. De restauratie van de lantaarn is na circa 3,5 jaar gereed.

Figuur 4: Fasering restauratie Domtoren

3e. kwaliteit

De restauratie verloopt tot heden voorspoedig, niet alleen in tijd en geld, maar zeker ook in kwaliteit.

Ontwerpfase (tot 2019)

In de ontwerpfase is de kwaliteit reeds geborgd door onder andere:

- Het werken met een bouwteam en restauratieteam waarin Gemeente Utrecht al vanaf de ontwerpfase samenwerkt met onder andere architect Rothuizen en aannemer Nico de Bont, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en afdeling Erfgoed van gemeente Utrecht (bouwhistorisch onderzoek).
- Op incidentele basis zijn diverse experts geraadpleegd of betrokken bij de te maken keuzes (o.a. TNO, Dom Xanten, Dom Keulen en natuursteenspecialisten uit België).
- Het uitvoeren van een proefrestauratie.
- Het opstellen van een restauratievisie door de architect als toetsingskader.
- Het gedetailleerd opgestelde uitvoeringsbestek/contractdocument en dossier voor de aannemer.

Uitvoeringsfase (2020-2024)

In de huidige uitvoeringsfase is het werken met een bouwteam en restauratieteam voortgezet en dient het contractdossier inclusief de visie als toetsingskader en borging van de scope.

Aanvullend is een directievoerder en toezichthouder (namens de architect) aangesteld om de kwaliteit van het uitgevoerde werk van de aannemer te monitoren. Zij houden o.a. toezicht op locatie en leggen de vorderingen en het uitgevoerde werk vast en rapporteren hierover aan de projectleider. Alle betrokkenen zijn zeer positief over de kwaliteit van het geleverde werk (o.a. herplaatst natuursteen).

3f. risico's

Het risicomanagement in het project is onder andere verzorgd door risicosessies en een daarin opgestelde risicomatrix. In deze matrix zijn de risico's opgenomen, gewogen en gekoppeld aan beheersmaatregelen om de risico's in te perken. Bij deze beheersmaatregelen moet worden gedacht aan onder andere:

- Volgen van een bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en communicatie (BLVC) plan, waarin opgenomen is om zorgvuldig en veilig te werken rekening houdend met de omgeving;
- Plaatsen veiligheidsdek, en brandvertragende netten om de steiger;
- Drie steigerverdiepingen uitgevoerd in metaal om als 'brandoverslag-stop' te dienen.

De risicomatrix is een dynamisch document dat tot stand is gekomen met het hele bouwteam. Deze wordt eens per kwartaal geactualiseerd. Voor de start van de restauratie is ook een financiële risicosessie gehouden om middels 'kans maal gevolg' inzicht te krijgen in mogelijke financiële risico's in het project. Dit overzicht wordt gebruikt als toetsingskader voor verrekening van meer- en minderwerk met de aannemer.

Alle geldende randvoorwaarden rondom het project zijn geborgd in het contractdossier.

De top vijf risico's uit de risicomatrix zijn:

Nr.	risico	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Beheersmaatregelen	Soort	Actie houder
1	●	Schade aan Carillon, luidklokken, wijzerplaten en uurwerk	Stoten met onderdelen tegen uurwerken e.d.	Schade aan uurwerken	Startbespreking, toolboxmeeting, vaste ploegen, toezicht, wijze van inpakken van Carillon.	Technisch - Kwaliteit	Aannemer en toezichthouder
2	●	Schade / ongevallen door vallende voorwerpen	Vallende voorwerpen	Schade/ ongeval	Veiligheidsmaatregelen (o.a. valschotten, steigernetten, instructie en toezicht, BLVC-plan, toolboxmeeting)	Veiligheid	Aannemer Gemeente (BLVC)
3	●	Losse onderdelen waaien weg op de steiger	Wind	Persoonlijk letsel/ schade gebouw/ openbare ruimte/ omgeving	Veiligheidsmaatregelen (o.a. valschotten en steigernetten, instructie en toezicht, BLVC plan, toolboxmeeting. Opruimen steiger (windproof en opgeruimd)	Veiligheid	Aannemer Gemeente (BLVC)
4	●	Steiger bezwijkt	Niet correct gebouwd	Steiger bezwijkt	Bouwen volgens tekening en getoetst ontwerp, toezicht, eindcontrole constructeur.	Veiligheid	Aannemer Constructeur
5	●	Fouten in uitvoering restauratie door foutief handelen	Door plannings- druk gehaast werken	Fouten in uitvoering	Voldoende ruimte en flexibiliteit in planning, detailplanning, gedegen besluitvorming in bouwteam. Tijdig weten wat gemaakt moet worden.	Technisch -kwaliteit	Gemeente bouwteam en aannemer

De top vijf risico's uit de financiële risicomatrix zijn:

Nr.	risico	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Beheersmaatregelen	Soort	Actie houder
1	●	Afwijkende hoeveelheden vervanging natuursteen verrekenposten (pas zichtbaar/definitief tijdens de restauratie)	Tijdens restauratie blijken hoeveelheden te vervangen natuursteen groter dan bedacht	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien). Gedetailleerde inschatting van verrekenposten. Proactief bijhouden van de stel- en verrekenposten.	Financieel	Gemeente Aannemer
2	●	Uitloop in planning	Externe factoren (b.v. corona)	Uitloop in planning en meerwerk	Opnemen als financieel risico, Coronamaatregelen op de Bouw.	Financieel en tijd	Gemeente Aannemer

3	●	Extra inzet intern en/of extern benodigd	Door nieuwe inzichten extra inzet benodigd (bv aanvullend onderzoek)	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien) Intensieve ontwerpfase in bouwteamverband, proefrestauratie. Gelijk oplopen bouwhistorisch onderzoek.	Financieel en organisatie	Gemeente Bouwteam
4	●	Extra benodigde veiligheidsmaatregelen (onvoorzien)	Tijdens restauratie blijkt extra beveiliging (inklimmen) benodigd	Meerwerk	Opnemen als financieel risico (post onvoorzien)	Financieel en veiligheid	Gemeente
5	●	Beschikbaarheid natuursteen (Portlandstone - Brexit)	Door Brexit	Beperkte of verlate levering natuursteen uit groeve Portland, keuze alternatief	Opnemen als financieel risico. Vooruitbestelling, intensief contact met groeve, inschakelen toetsing stenen in Engeland.	Financieel	Gemeente Utrecht Aannemer Architect

De mogelijke financiële gevolgen van bovenstaande risico's ('kans maal gevolg') zijn passend in beschikbare post onvoorzien en taakstellend budget.

Toelichting kleuren risico

- Beheersbaar risico, heeft op dit moment geen gevolgen voor doelstelling en randvoorwaarden
- Middelgroot risico, kan gevolgen hebben voor doelstellingen en randvoorwaarden
- Groot risico, heeft grote gevolgen voor project, bij optreden risico is herziening afspraken nodig

3g. organisatie

Voor het project is een startdocument opgesteld en vastgesteld waarin het sturingsmodel (de 'governance') van het project is uitgewerkt voor de realisatiefase met onder andere een duidelijke projectorganisatie- en overlegstructuur.

De huidige projectorganisatie- en overlegstructuur werkt. Er is op dit moment geen aanleiding om deze aan te moeten passen.

3h. Communicatie

Het uitgangspunt van communicatie tijdens de restauratie is verbinding. Verbinden met de buurt en voorbijgangers. Verbinden met geïnteresseerden in het project en verbinden met de partners waarmee we samenwerken om de Domtoren als icoon van de stad in deze bijzondere periode zichtbaar te maken en te houden.

Met al deze groepen wordt op voor hun passende wijze gecommuniceerd. Denk aan informatieavonden voor de buurt, de bouwschutting met de geschiedenis van de toren, verhalen op social media, de jaarlijkse documentaire op RTV Utrecht. In een stijl die menselijkheid, trots, liefde en aandacht uitstraalt. Duidelijk voor iedereen. In woord en beeld, of het nou een raadsbrief is of een Tweet.

Er zijn meer partijen, die communiceren over de toren dan het restauratieteam. Regelmatig overleg met de Stichting Utrechts eigenDom en Utrecht Marketing levert het versterken van elkaars boodschap op en samenwerking op elkaars activiteiten en mijlpalen als dat passend is. Voor bijvoorbeeld de activiteiten rond '700 jaar geleden eerste steen' en de marketing rondom het afkomend materiaal. Met veel plezier presenteerden we in juni samen met René de Kam de derde druk van het boek 'Trots van de stad'. Met daarin bijna 20 pagina's beeld en tekst over de huidige restauratie. Met hem ronden we in december 2020 ook de prachtige bouwschutting af. Die dagelijks door honderden mensen wordt bekeken. Afstemming met de aannemer, de restauratiearchitect, maar ook de RCE, afdeling Erfgoed, over hun specifieke communicatiemomenten is onderdeel van de communicatieaanpak. We kijken mee hoe de contacten met hun specifieke media en relaties ingevuld worden.

Communicatie is bij dit project telkens weer meer dan een middelenmix, waarbij we de basis: de uitgangspunten in het BLVC-plan, in het oog houden. Proces-communicatie over veiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid. In nauwe samenwerking tussen communicatieadviseur en omgevingsmanager.

4. Eventuele overige ontwikkelingen

4a. Afkomend natuursteen

U bent middels de [Raadsbrief stand van zaken restmateriaal Domtoren 20 mei 2021](#) recent geïnformeerd omtrent de samenwerking tussen partners Stichting Utrechts eigenDom, Utrecht Marketing, Brokkenmakers en Gemeente Utrecht en de door hen gelanceerde campagne "Van Dom tot Steengoed" om duurzaam en circulair om te gaan met het afkomende restmateriaal van de Domtoren. In deze rapportage verwijzen wij graag naar hun website voor meer informatie: www.vandomtotsteengoed.nl.

4b. Kunstregeling

Ook voor dit project geldt de 1,5 % kunstregeling. Hiervoor is een aparte werkgroep geformeerd.

Inmiddels is de kunstenaar geselecteerd, die op dit moment de uitvoeringstechnische zaken onderzoekt en het ontwerp van de kunstobjecten vervolmaakt.

Uitgangspunt bij de opdracht is dat er geen kunstobjecten op of aan de Domtoren komen, maar dat de (naar verwachting enkele) objecten zichtbaar zijn vanaf de Domtoren in de omgeving.

De koers is dat de object(en) in Q2 2022 worden gerealiseerd.

4c. Bezoekerslift

Vanaf 5 juni is de Domtoren weer te bezoeken via de trap en de bezoekerslift, die ook door Utrecht marketing wordt geëxploiteerd. Daarbij worden de maatregelen in het kader van COVID-19 in acht genomen. Zie www.domtoren.nl voor meer informatie omtrent tickets en activiteiten.

FORMAT VOORTGANGSRAPPORTAGE RRP

Algemene toelichting format

- 1. Twee keer per jaar informeren burgemeester en wethouders de raad over de ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang van risicovolle projecten in een voortgangsrapportage per project bij de bestuursrapportage.*
- 2. De voortgangsrapportage beschrijft de voortgang in het project, de actuele ontwikkelingen en afwijkingen ten opzichte van de informatie in het startdocument.*
- 3. Wanneer burgemeester en wethouders bij een voortgangsrapportage constateren dat een aanpassing van de kaders van één of meerdere risicovolle projecten nodig is, gaat de voortgangsrapportage gepaard met een raadsvoorstel tot vaststelling van de gewijzigde kaders van het project.*

Betreft:

OVERVECHT NOORD AARDGASVRIJ

Peildatum 1 juli 2021

1. Dashboard: Stand van zaken ontwikkelingen, voortgang en afwijkingen

Er is voor Overvecht Noord nog geen startdocument vastgesteld door de raad, deze wordt gelijktijdig met de vaststelling van het Wijk Uitvoeringsplan aan de raad voorgelegd.

Mede daarom kan formeel nog geen reflectie worden gegeven in de voortgangsrapportage op de kaders uit het startdocument. Het onderstaand dashboard reflecteert op de huidige procesafspraken die we gebruiken om tot het Wijk Uitvoeringsplan te komen.

	Status 1-7-21	Korte toelichting
<i>a. doelstelling</i>	●	Doel is om Overvecht Noord in 2030 gasvrij te maken. De kaders van het doel “op welke wijze we de wijk gasvrij maken” is in onderzoek en nog niet helder.
<i>b. scope</i>	●	Er wordt gewerkt aan een Wijkuitvoeringsplan, daarin worden scope en warmteoplossing voor (deel)wijken uitgewerkt en aangedragen.
<i>c. geld</i>	●	Er wordt gewerkt aan een Wijkuitvoeringsplan, daarin worden scope en inzet PAW/corona middelen benoemd. De proceskosten van het project worden gedekt uit het programma energietransitie.
<i>d. tijd</i>	●	Doelstelling is om Overvecht Noord in 2030 van het gas af te sluiten, met een besluit van de raad in 2022 lijkt dat haalbaar
<i>e. kwaliteit</i>	●	Opstarten van het programma voldoet aan gedefinieerde kwaliteitseisen
<i>f. risico's</i>	●	Er wordt een risicoanalyse voorbereid voor in het startdocument en Wijkuitvoeringsplan.
<i>g. organisatie</i>	●	Organisatiestructuur is opgezet vooruitlopend op Wijkuitvoeringsplan en startdocument RRP
<i>h. communicatie</i>	●	Communicatie met de wijk Overvecht loopt, er zijn jaarlijkse participatiemomenten en terugkoppelingsmomenten, de raad wordt hier in meegenomen d.m.v. raadsbrieven.

Toelichting kleuren

Conform afspraken om te komen tot Wijk Uitvoeringsplan

Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen om te komen tot een Wijk Uitvoeringsplan. In de gaten houden

Er zijn grote afwijkingen om te komen tot een Wijk Uitvoeringsplan, mogelijk is herziening van de afspraken nodig

2. Toelichting ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang

In Utrecht zijn zo'n 130.000 huizen en andere gebouwen nog aangesloten op aardgas. Uiterlijk in 2050 moeten alle woningen en bedrijven aardgasvrij zijn. Daarbij heeft de gemeente Utrecht de ambitie om de eerste 40.000 woningen en gebouwen richting 2030 aardgasvrij te maken.

In 2017 is de wijk Overvecht-Noord aangewezen voor subsidie vanuit het rijk vanuit het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) om (onrendabele) kosten te dekken voor de overstap om woningen van het gas af te halen. Met samenwerkende partners (3 corporaties, Mitros, Bo-Ex, Portaal, netbeheerder Stedin en bewonersvertegenwoordiging Energie-U) is gewerkt aan een breed plan om heel Overvecht Noord (8800 wooneenheden) in 2030 van het gas af te halen.

Woningcorporaties Mitros, Bo-Ex en Portaal knappen de komende jaren een groot deel van hun huurwoningen op (circa 70% van de wijk). Dit is een goede kans om op hetzelfde moment de manier van koken en verwarmen te veranderen. Door dit tegelijkertijd aan te pakken, zijn er minder vaak werkzaamheden aan de woning en in de straat nodig.

Op 3 juni is de Transitievisie warmte deel I vastgesteld door de raad. Hierin zijn kaders opgenomen voor de uitwerking van de beoogde warmteoplossing per buurt en de bijbehorende publieke (rand)voorwaarden die tevens kaderstellend zijn voor de uitwerking in Overvecht Noord. Verder heeft de raad toestemming gegeven om de uitbreiding van het warmtenet in Overvecht-Noord en stad met Eneco te verkennen.

Over de voortgang van de plannen en het proces in Overvecht Noord is de raad jaarlijks op de hoogte gehouden door middel van raadsbrieven.

Tevens zijn processtappen continue aan de raad gedeeld.

De volgende brieven zijn met de raad over de voortgang in Overvecht Noord gedeeld:

[12-10-2017 Overvecht-Noord aardgasvrij in 2030](#)

[29-06-2018 Raadsbrief Aanvraag bij het Rijk \(Overvecht als proeftuin voor een aardgasvrije wijk\)](#)

[22-07-2019 Raadsbrief Voortgang stadsakkoord, Transitievisie warmte en Overvecht-Noord](#)

[29-10-2019 Raadsbrief Transitieplan Overvecht-Noord Aardgasvrij](#)

[07-02-2020 Raadsbrief Elektrisch koken Overvecht-Noord](#)

[03-04-2020 Raadsbrief Motie inzet Crisis- en herstelwet bij elektrisch koken](#)

[27-07-2020 Raadsbrief Transitievisie Warmte](#)

[27-07-2020 Raadsbrief Voortgang Overvecht Noord aardgasvrij](#)

[24-11-2020 Raadsbrief Voortgang Overvecht-Noord aardgasvrij](#)

[30-11-2020 Raadsbrief Toelichting 3,75 miljoen voor Overvecht-Noord](#)

[11-01-2021 Raadsbrief Transitievisie Warmte, deel I en II](#)

[04-03-2021 Raadsbrief City Deal Energieke wijken](#)

[08-04-2021 Raadsbrief Terugkoppeling informatie en participatie Overvecht-Noord aardgasvrij](#)

[25-05-2021 Raadsbrief Vervolg elektrisch koken Overvecht-Noord](#)

[03-06-2021 Transitievisie Warmte deel 1 vastgesteld door raad](#)

[01-07-2021 Raadsbrief Betaalbaarheid Warmtetransitie](#)

[05-07-2021 Raadsbrief Voortgang Overvecht-Noord aardgasvrij](#)

Op dit moment zijn we in gesprek met de bewonersinitiatieven over de alternatieve warmteoplossingen en zijn gesprekken gestart met Eneco om de uitbreiding van het bestaande warmtenet te verkennen. Alle uitkomsten van de onderzoeken brengen we samen in het Wijk

Uitvoeringsplan, op basis waarvan een afweging en besluit door de raad wordt genomen en de inzet van PAW-subsidie en middelen uit de programmabegroting 2021 (onderdeel pakket 4 'Investeren met maatschappelijk rendement)' wordt bepaald. Dan blijkt ook of de alternatieve warmteoplossing (financieel) op schaalbaar is in heel de wijk of in delen daarvan. We werken hier het komende jaar aan en zullen het wijkuitvoeringsplan, mede afhankelijk van de voortgang rond de betaalbaarheid van het aanbod, naar verwachting in de zomer van 2022 aan de raad voorleggen. Gelijktijdig leggen we het startdocument conform de regeling risicovol project voor aan de raad.

2a. doelstelling

De doelstelling wordt meegenomen in het startdocument RRP en het Wijkuitvoeringsplan waarin naast het doel ook de kaders om te komen tot een aardgasvrije wijk worden geformuleerd.

2b. scope

De scope van de opgave wordt meegenomen in het startdocument RRP en het Wijkuitvoeringsplan.

2c. geld

Er wordt gewerkt vanuit de projectbegroting binnen het programma energietransitie. De inzet van de PAW projectmiddelen (€ 4.705.000,-) en middelen uit de programmabegroting 2021 (€ 3.750.000,- onderdeel pakket 4 'Investeren met maatschappelijk rendement)' voor afdekking van onrendabele top aan woningen worden in het Wijkuitvoeringsplan aan de raad voorgelegd. Met de huidige werkzaamheden wordt nog geen aanspraak gemaakt op deze middelen totdat de raad hiervoor toestemming geeft.

Binnen de huidige begroting van de opgave energietransitie, werken we aan procesbegeleiding, zetten we benodigde onderzoeken uit en voeren we gesprekken en geven voorlichting aan bewoners. Op dit moment is er geen overbesteding in de raming van kosten en dekking te verwachten. Indien er een overbesteding is op de begroting van de opgave energietransitie dan zal het verschil opgevangen worden met de PAW proceskosten (€ 410.000,-) welke vanuit het rijk beschikbaar zijn gesteld ten behoeve van het proces om de PAW middelen in te zetten.

2d. tijd

Er is nog geen uitvoeringsspanning opgezet op welke wijze de wijk Overvecht Noord van het gas af gaat, dit is onderdeel van de gesprekken en onderhandelingen met Eneco. De uitkomsten daarvan worden opgenomen in het Wijkuitvoeringsplan

2e. kwaliteit

Er wordt op dit moment veel geïnvesteerd in gesprekken en klankbord met buurtinitiatieven en bewoners. De groep van betrokkenen personen is echter relatief gering kijkend naar het aantal mensen dat in Overvecht Noord woonachtig is. Wel informeren we iedereen met brieven deur aan deur. Om hen te informeren in het lopende proces en de keuze om te komen tot een warmteoplossing voor de wijk die betaalbaar is. Om een volgende stap naar uitvoering te zetten zal een oplossing gevonden moeten worden voor de betaalbaarheid, uit eerder gevoerde participatie in de wijk blijkt dat

dit voor bewoners het belangrijkste knelpunt is om over te stappen op een warmte en kookstelsel zonder aardgas.

2f. risico's

Er is nog geen risicoanalyse uitgevoerd deze staat op de planning voor najaar 2021. De uitkomsten worden meegenomen in het startdocument in het kader van de RRP en Wijk uitvoeringsplan.

2g. organisatie

Er is een projectteam welke werkt aan de (deel)projecten van Overvecht Noord. Daarbij zijn specialisten actief voor het participatie en communicatie traject. Hebben we deelprojectleiders welke zich richten op de mogelijke warmteoplossingen samen met ingehuurde bureaus. Er werken deelprojectleiders aan oplossingen voor 3 buurtinitiatieven en MKB bedrijven in de wijk en er wordt gewerkt aan oplossingen voor dakisolatie en elektrisch koken. Het gehele projectteam wordt overzien door een projectleider en secretarieel ondersteund. De financiën worden bewaakt vanuit business controle.

Wethouder Energie is verantwoordelijk voor het programma Overvecht Noord aardgasvrij en stuurt vanuit een samenwerkingsverband met Portaal, Mitros, Bo-ex, Stedin en Energie-U aan op breed gedragen oplossing voor de wijk.

Er is een uitgebreid organogram van interne en externe organisatie en medewerkers, met bijbehorende werkafspraken. Op dit moment wordt conform dat model gewerkt. E.e.a. zal worden opgenomen in het startdocument RRP.

2h. Communicatie

Zie hiervoor de inleiding, met daarin benoemde communicatie momenten naar de raad, welke tevens met media en bewoners wordt gedeeld.

3. Eventuele overige ontwikkelingen

FORMAT VOORTGANGSRAPPORTAGE RRP

Algemene toelichting format

- 1. Twee keer per jaar informeren burgemeester en wethouders de raad over de ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang van risicovolle projecten in een voortgangsrapportage per project bij de bestuursrapportage.*
- 2. De voortgangsrapportage beschrijft de voortgang in het project, de actuele ontwikkelingen en afwijkingen ten opzichte van de informatie in het startdocument.*
- 3. Wanneer burgemeester en wethouders bij een voortgangsrapportage constateren dat een aanpassing van de kaders van één of meerdere risicovolle projecten nodig is, gaat de voortgangsrapportage gepaard met een raadsvoorstel tot vaststelling van de gewijzigde kaders van het project.*

Betreft: Voortgangsrapportage 7 (in vernieuwde vorm VGR regeling risicovolle projecten)

Project: Noordelijke Randweg Utrecht (NRU)

Peildatum: 30 juni 2021

1. Dashboard: Stand van zaken ontwikkelingen, voortgang en afwijkingen

Deze voortgangsrapportage heeft betrekking op de periode januari 2021 tot en met juni 2021, met een doorkijk naar de tweede helft van 2021. In [voortgangsrapportage 6](#) van 9 april 2021 is gemeld dat de drie bekostigende partijen geen mogelijkheden zien het budgettekort voor de uitgewerkte variant aan te vullen. Het projectdashboard NRU spoor 1, het plan waar het budget aan gelabeld is, is in onderstaande tabel weergegeven. Omdat er geen zicht is op een sluitende dekking van het initiële plan, voeren we dit jaar slechts nog enkele afrondende activiteiten uit onder spoor 1 zoals een tussentijdse afrekening van subsidie en activiteiten die samen hangen met de mogelijke verwerving van grond bij de Einsteindreef. Het dashboard is daarmee voor verschillende onderdelen hetzelfde als de vorige rapportage (wel is de rapportage zelf iets aangepast op basis van het format RRP).

	Status 30-06-21	Status 01-01-21	Korte toelichting
<i>a. doelstelling</i>			Geen bijzonderheden
<i>b. scope</i>			Uitgangspunten uit keuzedocument van januari 2014 lijken onhaalbaar i.v.m. financieel tekort
<i>c. geld</i>			
<i>Variant 1 onderdoorgang</i>			Budget ontoereikend
<i>Variant 2 onderdoorgangen</i>			Budget ontoereikend
<i>d. tijd</i>			Onzeker gezien budgettekort
<i>e. kwaliteit</i>			Onzeker i.v.m. financieel tekort
<i>f. risico's</i>			Risico's opgetreden
<i>g. organisatie</i>			Geen bijzonderheden
<i>h. communicatie</i>			Geen bijzonderheden

Toelichting kleuren

- Conform afspraken
- Er zijn ontwikkelingen die aandacht vragen die kunnen leiden tot afwijkingen. In de gaten houden
- Er zijn grote afwijkingen, mogelijk is herziening van de afspraken nodig

In de eerste helft van 2021 hebben we het onderzoek naar alternatieve oplossingen in spoor 2 voortgezet. Naast de toelichting op spoor 1, richt deze rapportage zich daarom vooral op de stand van zaken van spoor 2. Mocht de Raad begin volgend jaar, op basis van de conclusies uit de variantenstudie, besluiten met alternatieven uit spoor 2 verder te gaan dan zal een nieuw startdocument worden opgesteld.

2. Toelichting ontwikkelingen, afwijkingen en voortgang

2a. Doelstelling

Zoals in de raadsbrief van [14 juli 2020](#) en [9 april 2021](#) is gemeld werken we vanuit de oorspronkelijke doelstellingen van de NRU (verbetering bereikbaarheid, verkeersveiligheid/oversteekbaarheid en leefbaarheid) alternatieven uit in een variantenstudie. Alternatieve oplossingen worden niet alleen gezocht in een verbeterde doorstroming van de NRU, maar ook in het beïnvloeden van de vervoersvraag (verminderen drukte in de spits). Daarnaast speelt o.a. de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en het verminderen van de barrièrewerking van de NRU een grote rol in de zoektocht naar alternatieve oplossingen.

2b. scope

Mogelijk leidt het geraamde budgettekort (zie 2c) tot herziening van de uitgangspunten zoals neergelegd in het [Keuzedocument](#) van 31 januari 2014 en de [Voorkeursvariant NRU](#) van 17 december 2013. In spoor 2 worden de mogelijke alternatieven onderzocht.

2c. geld

Spoor 1

Herkomst van middelen

Het project heeft drie partijen die bijdragen aan het beschikbare projectbudget: het ministerie van IenW, de provincie Utrecht (beide subsidieverleners) en de gemeente Utrecht. Ten opzichte van de vorige bestuurlijke voortgangsrapportage is het totale budget niet gewijzigd. In bijlage 1 is het actuele overzicht van het budget opgenomen, inclusief een prognose van nog uit te keren indexatie.

Het ministerie van IenW, de provincie Utrecht en de gemeente Utrecht hebben afgesproken dat het gezamenlijke budget dat gereserveerd is voor spoor 1, beschikbaar blijft tot het BO MIRT van eind 2021. Afhankelijk van de voortgang van de variantenstudie kan op dat moment besloten worden om de budgetten langer beschikbaar te houden, totdat de raad een besluit heeft genomen over de uitkomsten van de studie en het vervolg van het planproces.

Besteding van middelen

In [voortgangsrapportage 6](#) was al gemeld dat het geraamde tekort is teruggebracht van 94 naar 62 miljoen euro en dat daarmee het budget nog steeds ontoereikend is om het Voorlopig Ontwerp te realiseren. In onderstaande tabel is de kostenraming nogmaals weergegeven.

Geld	Eén onderdoorgang Robert Kochplein		Twee onderdoorgangen Robert Kochplein en Henry Dunantplein	
	x 1 milj. (prijspeil 2020)	x 1 milj. (geïndexeerd t/m 2029)	x 1 milj. (prijspeil 2020)	x 1 milj. (geïndexeerd t/m 2029)
Totaal budget	€ 217,1	€ 243,7	€ 230,1	€ 257,9
Kosten gerealiseerd (uitgaven en verplichtingen)	€ 17,1	€ 17,1	€ 17,1	€ 17,1
Kosten prognose	€ 236,6	€ 273,4	€ 261,2	€ 302,3
Saldo prognose einde project	€ -36,6	€ -46,8	€ -48,2	€ -61,5

*bovenstaande raming is gebaseerd op P85 raming

Uitgaven tot en met 30 juni 2021

In 2021 is in totaal afgerond € 0,5 miljoen uitgegeven. Daarvan is afgerond €50.000 besteed aan onderzoekskosten spoor 2. Overige kosten bestaan voornamelijk uit interne kosten (apparaatskosten). De totale uitgaven tot en met 30 juni 2021 komen daarmee (afgerond) op € 17,1 miljoen. In de geheime bijlage is een overzicht opgenomen van de totale uitgaven tot en met 30 juni 2021 en de dekking voor deze uitgaven.

Het vrijgegeven voorbereidingskrediet voor de NRU bedraagt € 45,1 miljoen, te dekken uit de provinciale bijdrage en de gemeentelijke bijdrage. Met provincie Utrecht voeren wij nu het gesprek over tussentijdse vaststelling van de subsidie voor de gezamenlijke dekking van de tot en met 2020 gemaakte kosten van 16,6 miljoen euro in spoor 1. Dit gebeurt conform afspraak in de subsidiebeschikking van 2016. Daarin is vastgelegd dat provincie Utrecht 2/3^e en gemeente Utrecht 1/3^e bijdraagt aan de gemaakte plankosten. Het resterende deel van het gemeentelijk beschikbaar gestelde voorbereidingskrediet is €2,3 miljoen. Dat is beschikbaar voor onder andere het uitwerken van de tussentijdse afrekening van subsidie, activiteiten die samenhangen met de mogelijke verwerving van grond bij de Einsteindreef (spoor 1) en de voorziene (plan)kosten van spoor 2 (inclusief aankoop stikstofrechten). Dit is naar verwachting ruim voldoende.

De subsidie van het ministerie van IenW is uitsluitend beschikbaar voor dekking van realisatiekosten. De accountantscontrole over het jaar 2020 is onlangs met positief resultaat afgerond en samen met het activiteitenverslag aangeleverd bij de provincie.

Spoor 2

Plankosten

Op 8 juli 2021 heeft de raad bij het [raadsvoorstel Meerjarenperspectief Ruimte 2021](#) ingestemd met een gewijzigde besteding van het voorbereidingskrediet NRU. Er is daarmee, naast de reeds beschikbaar gestelde €0,25 miljoen, €0,5 miljoen extra beschikbaar vanuit het voorbereidingskrediet voor de uitvoering van de variantenstudie en overige juridische- en inkoopkosten. Over de plankosten voor uitvoering van spoor 2 in 2021 is met de provincie afgesproken dat de gemeente Utrecht deze kosten dekt uit het beschikbare gemeentelijke voorbereidingskrediet voor de NRU. Binnen het resterende gemeentelijke voorbereidingskrediet is voldoende dekking beschikbaar om de geprognosticeerde plankosten te bekostigen. Na afronding van de fase van de variantenstudie maken we nieuwe subsidieafspraken met de provincie voor het vervolg van de planvorming NRU.

2d. Tijd

Spoor 1

Omdat er geen zicht is op een sluitende dekking, zijn in spoor 1 geen nieuwe activiteiten gestart. De indicator 'tijd' blijft op rood staan. In [voortgangsrapportage 6](#) is gemeld dat als spoor 1 in de toekomst zou worden hervat, het bestemmingsplan opnieuw ter visie moet worden gelegd. Omdat teveel tijd verstreken is sinds de ter visie legging van het ontwerpbestemmingsplan in januari 2019, is de procedure van het bestemmingsplan NRU beëindigd. Indieners van zienswijzen zijn hierover [geïnformeerd](#).

Spoor 2

De inspanningen voor spoor 2 zijn er op gericht om dit najaar de variantenstudie op te leveren en vervolgens aan te bieden aan de gemeenteraad. Er zijn op het moment van het opstellen van deze rapportage geen ontwikkelingen die het halen van deze planning voor afronding van de variantenstudie bedreigen.

2e. Kwaliteit

Voor spoor 1 is een Voorlopig Ontwerp uitgewerkt, op basis van de uitgangspunten uit het [Keuzedocument](#) uit 2014. Gezien het geraamde financiële tekort is het onzeker of een alternatief plan dezelfde kwaliteit voor de NRU en de omgeving kan hebben. Dat moet de variantenstudie gaan uitwijzen.

2f Risico's

Spoor 1

De risico's van spoor 1 zijn, gezien de impasse waarin dit spoor zich bevindt, niet geactualiseerd. Zie [voortgangsrapportage 6](#) voor het risico-overzicht spoor 1.

Spoor 2

We hebben een analyse gedaan van de risico's van spoor 2, die hieronder zijn weergegeven. Daarbij zijn in de toelichting ook mogelijke beheersmaatregelen beschreven. Een gebeurtenis die een grote impact kan hebben op het planproces van de NRU is het niet doorgaan van de wegverbredingen A12/A2,7 als gevolg van de stikstofproblematiek. Als dat gebeurt zal het de variantenstudie vertragen. Bezien zal dan moeten worden wat de inhoudelijke implicaties zijn voor het verkeersonderzoek NRU en hoe het NRU-project een vervolg kan krijgen, mede afhankelijk van hoe het plan voor de A12/A27 een vervolg krijgt. Een eventueel besluit hierover wordt in dat geval aan de Raad voorgelegd.

Risico-omschrijving	Risico	Toelichting
Risico's uit startdocument of laatste rapportage		
<i>Niet van toepassing</i>		
Nieuwe risico's		
Er wordt geen kansrijke oplossing gevonden om de doelstellingen te realiseren doordat alternatieven niet binnen budget passen of omdat ze te weinig probleemoplossend zijn.		In het geval er geen kansrijke alternatieve oplossingen gevonden worden, staan we voor de keuze hoe we door gaan: met spoor 1 (waarvoor dan extra budget nodig is) of toch doorgaan met alternatieven voor spoor 2 met bijgestelde doelen of extra budget. Dit vraagt om politieke keuzes. We hebben nu geen aanwijzingen dat dit risico op zal treden omdat de eerste resultaten van het onderzoek bemoedigend zijn, maar uit te sluiten is het niet.
Alternatieve oplossingen hebben onvoldoende draagvlak onder bewoners en maatschappelijke organisaties doordat oplossingen de overlast voor Overvecht onvoldoende vermindert en/of de oversteekbaarheid te weinig verbetert.		De Adviesgroep NRU (de NRU-“begeleidingsgroep” met bewoners uit Overvecht) is intensief betrokken en zijn duidelijk over hun wens (aanpak NRU met zo min mogelijk overlast voor Overvecht). Het is niet uit te sluiten dat haalbare/ betaalbare oplossingen onvoldoende aansluiten bij de wensen van de Adviesgroep, waardoor het draagvlak beperkt is. Om te voorkomen dat we onnodig in een patstelling terecht komen, trekken we intensief op en blijven we bespreken onder welke condities een oplossing bijdraagt aan de wensen van bewoners en we de overlast voor Overvecht zo veel mogelijk kunnen verminderen.
Tracébesluit A12/A27 haalt de eindstreep niet om politieke redenen of doordat de Raad van State het Tracébesluit vernietigt (bv vanwege het stikstofdossier).		Het is denkbaar dat het Tracébesluit A12/ A27 de eindstreep niet haalt. Dit heeft consequenties voor de NRU, die aan twee kanten verbonden is met de ring Utrecht. Dit kan inhoudelijke consequenties hebben. De vraag is dan hoe het plan voor de A12/A27 een vervolg krijgt en wat mogelijke alternatieven voor de wegverbreding is. Ook kan het ervoor zorgen dat nieuwe verkeersmodelberekeningen nodig zijn om de effectiviteit van de varianten voor aanpak van de NRU te berekenen. E.e.a. zal zorgen voor vertraging in de planvorming. Samen met IenW/ RWS kunnen we snel in beeld brengen wat de consequenties zijn en bepalen welke bijsturing en politieke besluitvorming aanvullend nodig is voor het planproces van de NRU.

We bereiken geen overeenstemming met lenW en/of provincie over het benutten van het gehele budget van spoor 1 voor alternatieve oplossingen doordat de belangen van deze partijen onvoldoende gediend worden (bv doordat de doorstroming van het verkeer in de onderzochte oplossingen tegenvalt).		Onder andere de aanstaande Kabinetsswissel is een risico, waarbij er nieuwe prioriteiten gesteld kunnen gaan worden. Het langer vasthouden van het budget, om spoor 2 te kunnen uitwerken, kan zodoende op bezwaren stuiten. Om de kans op optreden zo klein mogelijk te houden, zijn we heel nauw in overleg met de provincie, RWS en lenW, bij elke onderzoeksstap die we nemen. Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat het budget onder druk staat.

Toelichting kleuren risico's

- Beheersbaar risico, heeft op dit moment geen gevolgen voor doelstelling en randvoorwaarden
- Middelgroot risico, kan gevolgen hebben voor doelstellingen en randvoorwaarden
- Groot risico, heeft grote gevolgen voor project, bij optreden risico is herziening afspraken nodig

2g. organisatie

Geen noemenswaardige wijzigingen ten opzichte van de vorige rapportage.

2h. Communicatie

In de periode januari - juli 2021 hebben twee digitale bijeenkomsten en één fysieke bijeenkomst met de adviesgroep plaatsgevonden. In de geplande informatiesessies met de adviesgroep worden kansrijke oplossingen besproken en wordt afgesloten met een advies van de adviesgroep aan het college van B&W in november. Daarnaast is het Bewonersplatform Overvecht geïnformeerd over de stand van zaken. Het opstellen van bestuurlijke voortgangsrapportages aan de raad wordt gecontinueerd.

3. Eventuele overige ontwikkelingen

In de periode van januari t/m juni 2021 is gewerkt aan spoor 2, waar de raad over is geïnformeerd met de [raadsbrief](#) van 9 april 2021. In dit spoor wordt integraal gekeken naar alternatieven die invulling kunnen geven aan de oorspronkelijke hoofddoelstelling.

Ontwikkelingen januari – juni 2021

Begin 2021 stond in het teken van het contracteren van een ingenieursbureau dat de geplande activiteiten zoals verwoord in de 'Aanpak uitwerking spoor 2 NRU 2021' uit kan voeren. Medio maart 2021 is de opdracht aan RHDHV gegund. De uitvoering van de opdracht is van start gegaan met het beschrijven van de huidige situatie van de NRU en de opgave. Daarna zijn de mogelijke alternatieve varianten voor reconstructie en mogelijke vraagbeïnvloedingsmogelijkheden in kaart gebracht, in overleg met de Adviesgroep NRU (vertegenwoordiging bewoners Overvecht).

Geplande activiteiten juli – december 2021

Deze zomer is de effectiviteit van de varianten en maatregelen berekend en deze wordt beoordeeld langs een beoordelingskader. Na de zomer levert RHDHV het eindrapport op. De Adviesgroep NRU zal vervolgens een schriftelijk advies uitbrengen over de rapportage aan het college. Besluitvorming over de variantenstudie en het vervolg van het planproces leggen we dit najaar aan de gemeenteraad voor.

In de [raadsbrief 6e bestuurlijke voortgangsrapportage NRU](#) en [Aanpak uitwerking spoor 2 NRU 2021](#) van 9 april 2021 is aangegeven dat er in het BO MIRT 2021 op basis van de inzichten en voortgang op dat moment nadere afspraken worden gemaakt over de kansrijke oplossingsrichtingen voor de NRU en het vervolg van het planproces. In de [raadsbrief](#) van 13 juli 2021 is aanvullend aangegeven dat er op het BO MIRT van dit najaar nog geen inhoudelijke besluiten worden genomen over de NRU. Besluitvorming over kansrijke oplossingsrichtingen en het vervolg van het planproces leggen we eerst aan de gemeenteraad voor, ná het BO MIRT van dit najaar. Eerder is niet mogelijk, in verband met het zorgvuldige planproces dat we doorlopen (onder andere met de bewoners van Overvecht). De bekostigende partijen zullen een afspraak maken over het al dan niet langer vast houden van het budget tot na het BO MIRT.

Bijlage 1 Herkomst van middelen

<i>afgeronde bedragen x 1.000.000 exclusief BTW</i>		Variant:
		<i>1x onderdoorgang</i>
Rijk		
Rijksbijdrage MIRT 2020: 182 incl. BTW = 148 excl.	130,0	
Extra Rijksbijdrage t.g.v. Amendement Schonis	4,1	
Indexering	11,3	
subtotaal	145,4	
Provincie Utrecht		
Bijdrage beschikking d.d. 5 juli 2016	33,4	
Extra bijdrage motie 'Mosterd bij de maaltijd' besluit PS 18 februari 2019	-	
Indexering	1,6	
subtotaal	35,0	
Gemeente Utrecht *		
Raadbesluit over Voorkeursvariant NRU d.d. 6 maart 2014	16,7	
Extra Bijdrage Amendement 2017/24 "boter bij de Vis"	19,0	
Bijdrage voor meerdere onderdoorgangen in MPR 2019	0,0	
Indexering (pp. 2018 obv. MPR 2019)	1,0	
subtotaal	36,7	
Totaal Herkomst	217,1	
Totaal budget inclusief prognose indexering (t/m 2029)		243,8

Herkomst van middelen

<i>afgeronde bedragen x 1.000.000 exclusief BTW</i>		Variant: <i>2x onderdoorgang</i>
Rijk		
Rijksbijdrage MIRT 2020: 182 incl. BTW = 148 excl.	130,0	
Extra Rijksbijdrage t.g.v. Amendement Schonis	4,1	
Indexering	11,3	
subtotaal	145,4	
Provincie Utrecht		
Bijdrage beschikking d.d. 5 juli 2016	33,4	
Extra bijdrage motie 'Mosterd bij de maaltijd' besluit PS 18 februari 2019	9,0	
Indexering	1,6	
subtotaal	44,0	
Gemeente Utrecht *		
Raadbesluit over Voorkeursvariant NRU d.d. 6 maart 2014	16,7	
Extra Bijdrage Amendement 2017/24 "boter bij de Vis"	19,0	
Bijdrage voor meerdere onderdoorgangen in MPR 2019	4,0	
Indexering (pp. 2018 obv. MPR 2019)	1,0	
subtotaal	40,7	
Totaal Herkomst	230,1	
Totaal budget inclusief prognose indexering (t/m 2029)	257,9	

Toelichting bij de tabellen herkomst van middelen

Rijksbijdrage

In het MIRT 2021 is een rijksbijdrage voor de NRU opgenomen van 182 miljoen euro (inclusief BTW):

- De extra bijdrage van 5 miljoen euro (inclusief BTW) naar aanleiding van het Tweede Kamer amendement Schonis (4 december 2018) is opgenomen in het bedrag van 182 miljoen euro.

Afdracht BTW naar BCF

De rijksbijdragen aan MIRT projecten worden inclusief BTW begroot. De BTW over die rijksbijdrage wordt toegevoegd aan het BTW Compensatiefonds (BCF). De gemeente kan de BTW die door opdrachtnemers in rekening wordt gebracht terugvorderen van het Rijk via het BCF. Aangezien de BTW niet op de projectbegroting drukt, worden alle kosten exclusief BTW weergegeven.

Bij de bepaling van het netto beschikbare budget is tot dusver als uitgangspunt gehanteerd dat de kostenraming volledig is onderworpen aan BTW. Nadere bestudering leert echter dat niet alle activiteiten BTW-plichtig zijn. Het netto beschikbare budget valt daardoor hoger uit.

Provinciale bijdrage

De provinciale bijdrage bestaat uit 2 bedragen:

- de oorspronkelijke bijdrage van 33,4 miljoen euro (ex. BTW),
- een extra bijdrage van 9 miljoen euro naar aanleiding van de motie 'Mosterd bij de maaltijd'.

De gemeentelijke bijdrage

De gemeentelijke bijdrage bestaat uit 4 bedragen:

- de oorspronkelijke bijdrage van 16,6 miljoen euro (ex. BTW).
- een extra bijdrage van 19,0 miljoen euro naar aanleiding van het amendement 'Boter bij de Vis'.
- een extra bijdrage van 4 miljoen euro (ex. BTW) in MPB 2019.

Indexatie budget

Rijk, provincie en gemeente indexeren hun bijdragen op basis van de index voor bruto overheidsinvesteringen (IBOI). De indexatie wordt gebruikt voor het opvangen van prijsstijgingen. Rijk en provincie indexeren hun bijdragen tot aan het moment dat de bijdrage wordt uitbetaald aan de gemeente. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen reeds uitgekeerde indexatie en nog niet uitgekeerde indexatie.

Geheime bijlage: Budget en besteding t/m 30 juni 2021

Ijking en herijking van projecten

Afwegingskader om het risicoprofiel van projecten te bepalen en ijking

13-04-2021

Kenmerk 8687761

Colofon

uitgave

Bedrijfsvoerings- en Strategienetwerk
Concerncontrol
Gemeente Utrecht
030 – 286 00 00
info@utrecht.nl

informatie

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Ijking nieuwe projecten	5
3.	Herijking en rapportage	7
4.	De ijking van lopende projecten	9
	Bijlage 1. Vragenlijst	11
	Bijlage 2. Scoring van projecten	13

1. Inleiding

1.1. Projecten onder de Regeling

In 2021 treedt de Regeling Risicovolle Projecten (RRP) in werking. Als hulpmiddel om te bepalen of een project een zodanig risicoprofiel heeft dat deze onder de Regeling zou moeten vallen, is een lijst met criteria opgesteld. In de RRP staat deze beoordeling beschreven als de ijking van projecten. Ook is opgenomen dat wordt nagegaan of risicovolle projecten onder de Regeling moeten blijven vallen. Hoe deze ijking en herijking in zijn werk gaat, is opgenomen in hoofdstuk 2 en 3 van dit afwegingskader.

Bij het maken van de RRP, is een eerste ijking uitgevoerd van lopende projecten van de gemeente Utrecht aan de hand van dit afwegingskader. De daaruit voortkomende lijst van projecten is opgenomen in hoofdstuk 4 van deze rapportage.

1.2. Bestuurlijke verantwoordelijkheden

Alle portefeuillehouders die projecten uitvoeren kunnen te maken krijgen met het ijken van projecten en het herijken ervan. Dit betekent dat ook vele organisatieonderdelen met de RRP te maken kunnen krijgen. De verantwoordelijkheden van de portefeuillehouder control, worden ambtelijk voorbereid door de afdeling Concerncontrol. In paragraaf 2.3 worden de verantwoordelijkheden van de ambtelijke betrokkenen verder toegelicht.

Het collegelid in wiens portefeuille het betreffende risicovolle project valt is verantwoordelijk voor:

- de eerste ijking van de projecten
- de herijking ervan.

De portefeuillehouder control is namens het college verantwoordelijk voor:

- de organisatie van de ijking en herijking van risicovolle projecten.

2. Ijking nieuwe projecten

2.1. Samenvatting

Wat	Wie	Wanneer
Onderkennen welke nieuw te starten projecten zodanige risico's hebben dat zij mogelijk onder de Regeling moeten vallen	Portefeuillehouders in het college, uitvoerende organisatieonderdelen en eenheden businesscontrol	Voorafgaand aan het moment dat het college met een eerste financieel of inhoudelijk kader naar de gemeenteraad gaat
Bepalen welke risico's zich in een project voordoen met behulp van de vragenlijst in bijlage 1	Uitvoerende organisatieonderdelen en Concerncontrol	Voorafgaand aan het moment dat het college met een eerste financieel of inhoudelijk kader naar de gemeenteraad gaat
Het toekennen van risicopunten aan verschillende aspecten van het project zoals opgenomen in bijlage 2	Control in overleg met project	
Collegebesluit over de vraag of het project aan de raad wordt voorgedragen om onder de Regeling te vallen	College, voorbereiding door uitvoerende organisatieonderdelen en Concerncontrol	Voorafgaand aan het moment dat het college met een eerste financieel of inhoudelijk kader naar de gemeenteraad gaat

2.2. Ijking: onderkennen risicovolle projecten

Uitvoerende organisatieonderdelen: Het onderkennen welke projecten onder de RRP kunnen vallen, is primair een verantwoordelijkheid van de portefeuillehouder in het college en de organisatieonderdelen die projecten uitvoeren. Zij maken de inschatting of hun project dermate omvangrijk, complex, innovatief of betekenisvol is voor de stad dat hierop het bijzondere informatieregime van toepassing zou moeten zijn zoals dat is vastgelegd in de RRP. Hierbij is ook een rol weggelegd voor de eenheden businesscontrol van de organisatieonderdelen. Bij de start van nieuwe projecten, bij faseovergangen in projecten of andere wijzigingen in of rond lopende projecten is de vraag of het project wel of niet (meer) onder de RRP zou moeten vallen, een punt van aandacht.

Voor de portefeuillehouder en de organisatieonderdelen is het eerste moment om af te wegen of het project onder de RRP zou moeten vallen, het eerste moment dat een financieel en inhoudelijk kader ter besluitvorming aan de gemeenteraad wordt aangeboden. Het kan hierbij gaan bij besluitvorming over een programma van eisen, een functioneel ontwerp of een ander document waarin een initiatief voor het eerst in de gemeenteraad wordt besproken.

Projecten kunnen een zeer lange looptijd hebben. Het is niet vanzelfsprekend dat de projecten, als zij eenmaal onder de regeling vallen, daar permanent onder blijven vallen. Immers, als projecten naar een andere fase gaan, kunnen de uitvoeringsrisico's weer anders ingeschat worden.

Concerncontrol: Het is de taak van Concerncontrol om het bestaan en verdere gebruik van de RRP onder de aandacht te brengen van de belanghebbenden bij de organisatieonderdelen en speciaal bij de eenheden businesscontrol. Er heeft bij het opstellen van de regeling een eerste ijking van projecten plaatsgevonden; het al dan niet toevoegen van projecten onder het regime is een continu aandachtspunt voor zowel de organisatieonderdelen als voor Concerncontrol.

2.3. Beoordeling project aan de hand van criteria

Uitvoerende organisatieonderdelen: Aan de hand van tien criteria kan worden bepaald of een project zodanige kenmerken heeft dat de RRP van toepassing is. Deze criteria zijn opgenomen in bijlage 2. Op basis van deze criteria is een vragenlijst opgesteld om een afweging te maken of een project aan de criteria voldoet. Deze vragenlijst is opgenomen in bijlage 1.

De beoordeling van de vragenlijst en de weging van de criteria door het uitvoerend organisatieonderdeel en concerncontrol zal worden voorgelegd aan de voor het project verantwoordelijke portefeuillehouder om het betreffende project wel of niet onder de RRP te brengen. Hierover wordt gerapporteerd in het overzicht van (her-)ijkingen

.

2.4. Bestuurlijke besluitvorming

De uitvoerende organisatieonderdelen en concerncontrol leggen gezamenlijk de bevindingen uit de ijking voor aan het college. De portefeuillehouders van de projecten in het college zijn verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de informatie.

3. Herijking en rapportage

3.1. Samenvatting

Wat	Wie	Wanneer
Nagaan of lopende projecten onder de Regeling vallen	Portefeuillehouders, uitvoerende organisatieonderdelen en businesscontrol	De komende jaren is er sprake van een overgangsperiode waarin ook lopende projecten onder de Regeling gebracht kunnen worden. Dit kan op alle momenten .
Nagaan of een risicovol project onder de Regeling moet blijven vallen	Concerncontrol in samenwerking met de uitvoerende organisatieonderdelen	Bij fase-overgang
Besluitvorming over het voorstel tot het beëindigen dat projecten onder de Regeling vallen of dat nieuwe projecten onder de Regeling zullen vallen	College	Bij start (nieuwe projecten) en fase-overgang
Rapportage over de uitgevoerde ijkingen en herijkingen in de Voorjaarsnota bij de Bestuursrapportage	Concerncontrol	Vanaf de Bestuursrapportage bij de Voorjaarsnota 2022

3.2. Herijking

Herijking van de projecten die zijn opgenomen onder de Regeling gebeurt door opnieuw na te gaan of de risico's in het project, zoals onderkend bij een eerdere ijking, nog actueel zijn. Dit gebeurt aan de hand van de vragenlijst die is opgenomen in bijlage 1 en de scoring die is opgenomen in bijlage 2.

Bij de gemeente zijn er tal van lopende projecten die in 2021 of eerder gestart zijn. Deze projecten zijn bij de start niet geijkt volgens de methode die beschreven is in hoofdstuk 2. Daarom is het mogelijk dat er risicovolle projecten lopen. In de beginjaren dat de Regeling van kracht is, zal ook bij lopende projecten een ijking uitgevoerd kunnen worden. Portefeuillehouders, eenheden businesscontrol en uitvoerende eenheden zullen zich daarvan bewust moeten zijn. Het is de taak van Concerncontrol om het bewustzijn hiervoor te vergroten of te behouden.

3.3. Besluitvorming en informatievoorziening

Het College neemt een besluit over de uitgevoerde ijking en bepaalt of het betreffende project aan de gemeenteraad voorgesteld zal worden om onder de RRP te vallen.

Het college rapporteert jaarlijks in de Bestuursrapportage bij de Voorjaarsnota over de in het afgelopen jaar uitgevoerde ijkingen en herijkingen. Namens de portefeuillehouder control bundelt Concerncontrol deze informatie en voert hierop een toets uit. De portefeuillehouders in het college en de uitvoerende eenheden zijn verantwoordelijk voor de juistheid en volledigheid van de informatie.

Deze informatie wordt aangeboden aan de gemeenteraad. De raad besluit welke projecten onder de RRP vallen.

4. De ijking van lopende projecten

4.1. Onderzoeksmethode

De RRP is ook van toepassing op lopende risicovolle projecten van de gemeente Utrecht. Om na te gaan welke grote projecten er bij de gemeente Utrecht in uitvoering zijn, hebben we stappen gezet, die hieronder zijn opgenomen. Omdat het voor het overgrote deel gaat om lopende projecten, is het onvermijdelijk dat zich wijzigingen voordoen in bijvoorbeeld de financiële gegevens of de beoogde afrondingsdatum. Om na te gaan welke lopende projecten onder de RRP zouden kunnen vallen, zijn de volgende stappen gezet:

1. Inventarisatie investeringsprojecten. Hieruit zijn de projecten met een financieel belang van € 10 miljoen of meer geselecteerd.
2. Van deze projecten is nagegaan of de beoogde afronding voor 2023 ligt in verband met de overgangsbepaling in de RRP dat de looptijd nog tenminste 2 jaar zou moeten zijn, te rekenen vanaf 2021.
3. Op verzoek van de raadsleden in de werkgroep is ook nagegaan of Het Zandpad en WiGo4It toegevoegd zouden kunnen worden aan de risicovolle projecten. Vanuit het programma Energie is daarna nog het project Overvecht Noord Aardgasvrij aangemeld als potentieel risicovol.
4. Voor de potentieel risicovolle projecten is een vragenlijst ingevuld door de projectmanagers.
5. Na het gezamenlijk beoordelen aan de hand van dit afwegingskader, wordt voorgesteld om initieel vijf projecten onder de RRP te brengen.

4.2. Puntentoekenning

In het onderstaande overzicht is de puntentoekenning opgenomen. Dit overzicht laat zien dat er op dit moment vijf projecten lopen die onder de RRP vallen als we de grens bij een puntentotaal van 30 aanhouden om een project wel of niet onder de regeling te laten vallen.

Overzicht puntentoekenning per project*

	Noordelijk Randweg Utrecht	Restauratie Domtoren	Programma Wervenge- bied	Berlijnplein	Overvecht Noord Aardgasvrij
Bestuurlijk complex	5	5	5	5	5
Organisatorisch complex	3	5	5	5	3
Bevoegdheden	5	5	3	3	3
Innovatief	0	3	3	5	3
Complexiteit bij uitvoering	3	3	5	3	5
Impact samenleving	5	5	5	3	5
Impact bedrijfsvoering	3	3	3	3	0
Budget	5	5	5	5	3
Risico's	5	3	5	5	0
Doorlooptijd	5	5	5	5	5
Totaal	39	42	44	42	32

4.3. Niet onder de RRP

Bij de afweging van het project transitie van WiGo4It en WSB is geen puntentotaal van 30 of meer gehaald. Voor het Nieuwe Zandpad geldt dat de doorlooptijd vanaf ingaan van de regeling nog minder dan 2 jaar is, en valt daarmee onder de overgangsbepaling in de RRP.

4.4 Vervolg met de projecten

Als besloten wordt over de invoering van de RRP, zal voor de vijf projecten die thans onder de regeling vallen, een startdocument worden opgesteld. In overleg met de projecten zal hiervoor een planning worden gemaakt.

Bijlage 1. Vragenlijst

1. BESTUURLIJKE COMPLEXITEIT:

- a. Hoeveel externe organisaties (bedrijven of andere overheden) zijn betrokken bij het project? Welke?
- b. Hoeveel organisatieonderdelen van de gemeente Utrecht zijn betrokken bij dit project? Welke?
- c. Zijn de externe organisaties overheden of private organisaties?

2. ORGANISATORISCHE COMPLEXITEIT:

- a. Welke rol spelen deze externe organisaties in het project?
- b. Is hun rol cruciaal bij de uitvoering van het project?

3. SUBSTANTIËLE GEMEENTELIJKE BEVOEGDHEDEN:

- a. Wie kan besluiten nemen over het project?
- b. Zijn er ook andere bestuursorganen die besluiten moeten nemen?
- c. Zijn er aspecten waarmee andere organisaties moeten instemmen?
- d. Over welke aspecten in het project wordt door de gemeente Utrecht afgestemd met andere partijen?

4. INNOVATIEF:

- a. Zijn er innovaties in het project?
- b. Welke rol spelen die in het project?
- c. Zijn dit technische of financiële innovaties?
- d. Wordt de toepassing van de innovaties in de loop van het project steeds meer routine?

5. COMPLEXE UITVOERING:

- a. Hoeveel raakvlakprojecten heb je geïdentificeerd?
- b. Wordt het project uitgevoerd in de binnenstad?
- c. Zijn er ondergrondse werkzaamheden?
- d. Wordt gewerkt aan of in de nabijheid van het cultureel erfgoed van de stad?
- e. Zijn er andere aspecten die de uitvoering van het project compliceren?

6. IMPACT OP DE SAMENLEVING:

- a. Heeft de uitvoering van het project te maken met een van de strategische uitgangspunten van het college?
- b. Heeft het project impact op de samenleving, en in het bijzonder voor kwetsbare groepen?
- c. Ligt de uitvoering van het project gevoelig bij de inwoners?

7. IMPACT OP GEMEENTELIJKE BEDRIJFSVOERING:

- a. Zijn er bedrijfsvoeringsonderdelen van de gemeente Utrecht betrokken bij het project?
- b. Welke?
- c. Wat is hun rol in het project?
- d. Is de uitvoering van het project belastend voor de bedrijfsvoering van de gemeente?

8. BUDGETTAIR BESLAG:

- a. Wat gaat de uitvoering van het project in totaliteit kosten?
- b. In welke fase van het project zullen de meeste kosten gemaakt worden?
- c. Wat zijn de kosten per fase, per onderdeel en per jaar?

9. GROTE FINANCIËLE RISICO'S:

- a. Is er een risicoanalyse gemaakt en zijn de risico's gekwantificeerd?
- b. Zijn er financiële risico's voorzien bij de uitvoering van het project?

10. WAT IS DE TOTALE DOORLOOPTIJD VAN HET PROJECT, INCLUSIEF PLANFASE?

VIND JIJ DAT JOUW PROJECT ONDER DE REGELING RISICOVOLLE PROJECTEN ZOU MOETEN VALLLEN?

Bijlage 2. Scoring van projecten

Overzicht operationalisering van de criteria voor risicovolle projecten

Criterium	Hoog (5 punten)	Middel (3 punten)	Laag (0 punten)
1. Bestuurlijk complex	Tenminste drie overheden of private organisaties spelen een belangrijke rol in het project	Een of twee andere overheden of private organisaties spelen een belangrijke rol in het project	Er zijn geen andere organisaties betrokken of hun rol is gering
2. Organisatorisch complex	Bij de uitvoering zijn tenminste drie organisaties of organisatieonderdelen betrokken. Hieronder kunnen ook aannemers en contractpartners vallen.	Bij de uitvoering zijn twee organisaties of organisatieonderdelen betrokken.	Uitvoering ligt volledig bij een organisatieonderdeel.
3. Substantiële gemeentelijke bevoegdheden als samengewerkt wordt met meerdere partijen	Besluitvorming is verdeeld over meerdere overheden	Andere organisaties hebben instemmingsrecht	Er is afstemming met andere partijen maar Utrecht beslist
4. Innovatief in technisch opzicht of contractvorm	Er wordt een nieuwe techniek ingezet en in het hele project blijft vernieuwing een rol spelen. Of er wordt een contractvorm ingezet waarmee de gemeente weinig ervaring heeft.	In de beginfase speelt vernieuwing een rol, in de uitvoering wordt hiermee routine opgedaan	Een aspect is vernieuwend, overwegend routinematige werkzaamheden
5. Complexiteit bij uitvoering	Uitvoering met veel raakvlakprojecten, in de binnenstad, ondergronds of aan cultureel erfgoed	Alleen raakvlakprojecten of contractvorm worden als risicovol gezien	Eenvoudige uitvoering en contractvorm
6. Impact op samenleving/ omgeving/ bewoners	Grote impact, hoort bij opgaven van het college, ligt gevoelig in de samenleving <u>of heeft impact op kwetsbare groepen</u>	Grote impact, hoort bij opgaven van het college, niet gevoelig in de samenleving	Lage impact
7. Impact op gemeentelijke bedrijfsvoering	Hoge belasting van tenminste drie bedrijfsvoeringstaken	Hoge belasting van twee bedrijfsvoeringstaken	Hoge belasting van een bedrijfsvoeringstaak
8. Budgettair beslag	Hoger dan € 10 miljoen	Tussen € 2 en € 10 miljoen	Minder dan € 2 miljoen
9. Financieel beslag risico's	De (financiële) risico's zijn $\geq$ 20% van het projectbudget, of meer dan € 5 miljoen of de financiële risico's zijn niet in kaart gebracht	(Financiële) risico's liggen onder de 20% van het projectbudget of minder dan € 5 miljoen	Er zijn nauwelijks (financiële) risico's
10. Doorlooptijd	Langer dan 5 jaar	2 tot 5 jaar	Minder dan 2 jaar

Commissie Mens & Samenleving

Behandeld door	D. Rijnders	Datum	11 mei 2021
Onderwerp	Adviesbrief inzake de regeling risicovolle projecten		
E-mail	danielle.rijnders@utrecht.nl		
Bijlage(n)	Notulen adviescommissie C&F		

Beste raadsleden,

Op 20 december 2018 heeft de gemeenteraad motie 2018/278 aangenomen. Hierin heeft het college de opdracht gekregen om, in samenspraak met de raad, te komen tot een Utrechtse 'Regeling Grote Projecten'. Eind februari 2020 hebben wij een adviesbrief met een aantal conclusies en aanbevelingen opgesteld t.a.v. het destijds voorliggende concept. Inmiddels is eind april 2021 het raadsvoorstel regeling risicovolle projecten ontvangen. De regeling heeft als doel de raad te versterken in zijn kaderstellende en controlerende rol bij projecten. Het raadsvoorstel is gepresenteerd in de adviescommissie Controle & Financiën op 29 april, waarbij wij navraag hebben gedaan naar de opvolging van onze eerdere aanbevelingen. In de tabel hieronder zijn de eerdere aanbevelingen weergegeven en voorzien van de mate van opvolging (plus/min) en waar relevant voorzien van een aanvullende toelichting/advies.

1. Wij kunnen ons goed vinden in de meer uitgebreide reactie op de RRP die uitgebracht is door respectievelijk de raadswerkgroep RRP en de rekenkamer. Hun conclusies en aanbevelingen delen wij. Voorliggende reactie vanuit de adviescommissie is derhalve korter van aard.	NVT	Deze opvolging volgt in een separate brief en/of annotatie. Wij verzoeken u hiervan kennis te nemen.
2. Wij zijn benieuwd naar het door het college opgestelde beheersingskader, zodat we het geheel aan maatregelen kunnen overzien. We adviseren om hierin ook aandacht te geven aan de organisatiecultuur, in het bijzonder de ruimte die medewerkers ervaren om risico's die zij signaleren actief aan de orde te stellen en waar nodig te escaleren (op alle niveaus).		Het gevraagde 'beheerkader' is als bijlage bij het raadsvoorstel gevoegd. Deze Handleiding Projectbeheersing is ook door Twynstra Gudde beoordeeld in samenhang met de concept Regeling (toen nog Verordening genaamd). Geconcludeerd is dat deze voldoende handvatten aan de organisatie geeft om projecten te beheersen en vervolgens

		op basis daarvan de juiste informatie richting de raad kan leveren. En dat deze informatie, mits tijdig aangeleverd, ook voldoende basis biedt voor (bij)sturing door de raad. Wel wordt opgemerkt dat het cultuuraspect, de implementatie, aandacht vraagt. Op het cultuuraspect gaat de regeling of de handleiding niet verder in.
3. We onderstrepen het belang dat de RRP van toepassing is op risicovolle projecten in alle domeinen (niet alleen het fysieke domein), zonder daarbij de focus te verliezen. Dit zou overigens van invloed kunnen zijn op de criteria van risicovolle projecten.		Weliswaar is in artikel 3 expliciet verwoord dat de regeling van toepassing is op alle beleidsterreinen, de eerste toepassing van het eigen afwegingskader van het college leidt tot het voorstel om 5 ruimtelijke projecten aan te wijzen als risicovol project (waarbij een ruimtelijk project buiten het afweegkader toegevoegd is). Ook projecten binnen de grondexploitaties moeten kunnen worden meegenomen in deze selectie aldus de adviescommissie..
4. Speciale aandacht vragen wij voor (mogelijke) situaties waarin een tijdelijke organisatiestructuur naast de lijnorganisatie bestaat die niet officieel de naam 'project' heeft, maar wel de kenmerken heeft van een risicovol project en potentieel tussen wal en schip kan vallen. Eveneens gaat onze zorg uit naar 'kleine' projecten die incrementeel en daardoor (enigszins) onopgemerkt een 'groot' en risicovol project worden. Ook deze projecten moeten in het kader van de RRP goed op het vizier gehouden worden.		Bij de huidige stukken missen wij een overzicht van alle aan de criteria getoetste projecten. Wij vinden het raadzaam om dat overzicht nog toe te voegen en dat ook in de toekomst te blijven doen.
5. In de afweging of een project wel of niet onder de RRP valt, speelt het geen rol van betekenis als de financiering van een project uit een grondexploitatie plaatsvindt. Bij de gemeente Utrecht zijn er instrumenten beschikbaar om deze risico's inzichtelijk te maken en is er een reguliere informatiestroom over lopende grondexploitaties. Het is voor ons niet duidelijk hoe we de RRP moeten lezen in licht met alle andere risico- en beheersmaatregelen, zoals de maatregelen die voortvloeien uit de Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Wij adviseren hier (meer) aandacht aan te besteden.		Binnen de regeling is de wijze van financiering niet relevant.
6. De RRP is een vastlegging van afspraken over de informatievoorziening van het college aan de raad bij risicovolle projecten, met als doel de control op projecten te verbeteren. De RRP is (nu		Niet onderbouwd is waarom het college niet heeft gekozen voor de Verordening risicovolle projecten in plaats van een

nog) geen verordening. Dit kan mogelijk leiden tot vragen en onduidelijkheid over de status van de regeling. Hoe voorkomen we een subjectieve invulling?		regeling. Positief is dat regeling zelf is weergegeven op een overzichtelijke wijze met genummerde bepalingen. Verankering in de financiële verordening lijkt bevorderlijk voor de status van de regeling en de samenhang met andere financiële instrumenten.
7. Aan het einde van de lopende raadsperiode (2022) wordt de RRP geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Is dit tijdstip wel realistisch gezien het startmoment van de RRP? Wij adviseren om daar meer tijd voor te nemen.		In art. 11 RPR is bepaald dat de regeling drie jaar na de inwerkingtreding door het college en de raad wordt geëvalueerd.
8. De gemeenteraad besluit op voorstel van het college of een project binnen deze regeling wordt uitgevoerd of daar niet onder valt. We zouden daar graag op willen aanvullen dat de raad dit ook eigenstandig kan besluiten, dit geldt ook voor herijkingen. Deze afweging zou een vanzelfsprekend onderdeel moeten zijn van een raadsvoorstel, vergelijkbaar met het oordeel over het referendabel zijn van voorstellen. Hierbij is in alle gevallen geborgd dat een expliciete afweging is gemaakt. In de gevallen dat deze afweging een positieve conclusie kent, zou het toevoegen aan de RRP een onderdeel moeten zijn van het raadsbesluit.		De raad is volgens de RRP ook zelf bevoegd om voorstellen te doen om projecten onder de RRP te brengen.
9. De concerncontroller draagt zorg voor een onafhankelijke toets op de informatievoorziening. We gaan graag met de concerncontroller in gesprek over de positie en de rol richting de raad bij deze regeling.		In art. 4 RRP is bepaald dat de regeling wordt uitgevoerd door burgemeester en wethouders. Uit de toelichting blijkt dat de regeling wordt uitgevoerd onder verantwoordelijk van de project-portefeuillehouder namens B&W en dat de wethouder Control verantwoordelijk is voor de werking van de Regeling. De concerncontroller ziet toe op de werking van de regeling.
10. Bij de inhoud van de rapportages als gevolg van de RRP adviseren wij een combinatie te kiezen van een overzichtelijk dashboard en duidelijke tekstuele toelichtingen in het kader van het vergroten van de leesbaarheid. Wij zijn benieuwd hoe de rapportages van de RRP passen c.q. opgenomen worden in de jaarlijkse P&C-cyclus.	PM	De inhoud van het Startdocument (art. 7 lid 4 RRP) en de Eindrapportage (art. 10 lid 3 RRP) is uitgebreid beschreven. Van de inhoud van de Voorgangsrapportage (art. 8 lid 2 RRP) en de Tussenrapportage (art. 9 lid 1 RRP) is de essentie weergegeven. Dit zal verder vorm moeten krijgen in de praktijk. Wij adviseren dit aspect hierin mee te nemen.

Datum 30 april 2021

Ons kenmerk

		Vwb leesbaarheid van de rapportage adviseren wij hier aandacht aan te besteden in de voortgangsrapportage.
11. Tot slot willen we de suggestie meegeven de definitieve regeling, voor verzending aan de raad ter besluitvorming, voor advies voor te leggen aan een externe met seniore expertise op het terrein van risicomanagement.		Door de regeling en de handleiding projectbeheersing aan TwynstraGudde voor te leggen is voldaan aan deze aanbeveling.

Reactie de heer van Vugt (adviseur en accountant deloitte)

De accountant geeft aan de aangepaste versie van de regeling een duidelijke verbetering betreft ten opzichte van de eerdere versie. Hij geeft de volgende opmerkingen mee:

- Het is belangrijk dat bij de twee rapportages ook wordt vermeld welke projecten niet als groot project zijn aangemerkt en waarom niet. Op deze wijze kan de raad dit beoordelen en eventueel besluiten het project alsnog als groot project aan te merken.
- Het moet duidelijk zijn op welke wijze grondexploitatie-projecten (o.a. Leidsche Rijn, Kanaalzone, Stationsgebied) bij de analyse en weging worden betrokken en of hier sprake is van een groot project.
- Door aan te sluiten bij de huidige P&C-cyclus gaat de 1e rapportage over de periode sept jaar X-1 tot en met maart jaar X (circa 7 maanden) en de 2e rapportage over de periode april jaar X tot en met augustus jaar X (circa 5 maanden). Het is dus belangrijk te realiseren dat de 1e rapportage ook gedeeltelijk gaat over de ontwikkelingen van het voorgaande jaar. Voorts is het risico dat de rapportages weinig aandacht krijgen in de raad omdat ze onderdeel uitmaken van veel meer P&C-documenten die tegelijk worden behandeld. *Alternatief zou kunnen zijn: 1 rapportage over januari tot en met juni jaar X en 2e rapportage over juli tot en met december jaar X. De handeling in de gemeenteraad kan dan begin september jaar X en begin maart jaar X+1 plaatsvinden. Nadeel is dat het los is gekoppeld van andere P&C-documenten. Voordeel is dat het over steeds over een kalenderjaar gaat en dat de documenten mogelijk meer aandacht krijgen.*
- Voor een goed uitvoering van de Regeling Grote Projecten is een cultuur waarbij centrale kaders als aanvulling op het decentrale organisatie model worden ingevuld en nageleefd belangrijk.

Adviescommissie 29 april 2021

In de adviescommissie van 29 april is de regeling gepresenteerd door de ambtelijke organisatie. Volledigheidshalve zijn de notulen van deze adviescommissie als bijlage toegevoegd. In deze adviescommissie hebben wij met de ambtelijke organisatie onderwerpen besproken als reikwijdte van de projecten (o.a. grondexploitaties en ICT projecten), opvolging van de externe consultatie en de bestuurlijke verantwoordelijkheid (dubbelrol van de wethouder control).

Met vriendelijke groet,

Dimitri Gilissen

Voorzitter adviescommissie C&F

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	S. Emsbroek	Datum	26 oktober 2021
Doorkiesnummer	14 030	Kenmerk	9356285
E-mail	sandra.emsbroek@utrecht.nl	Onderwerp	Meerjarige analyse gemeentelijke begroting en realisatie
Bijlage(n)	-	Beleidsveld	Financiën

Geachte leden van de raad,

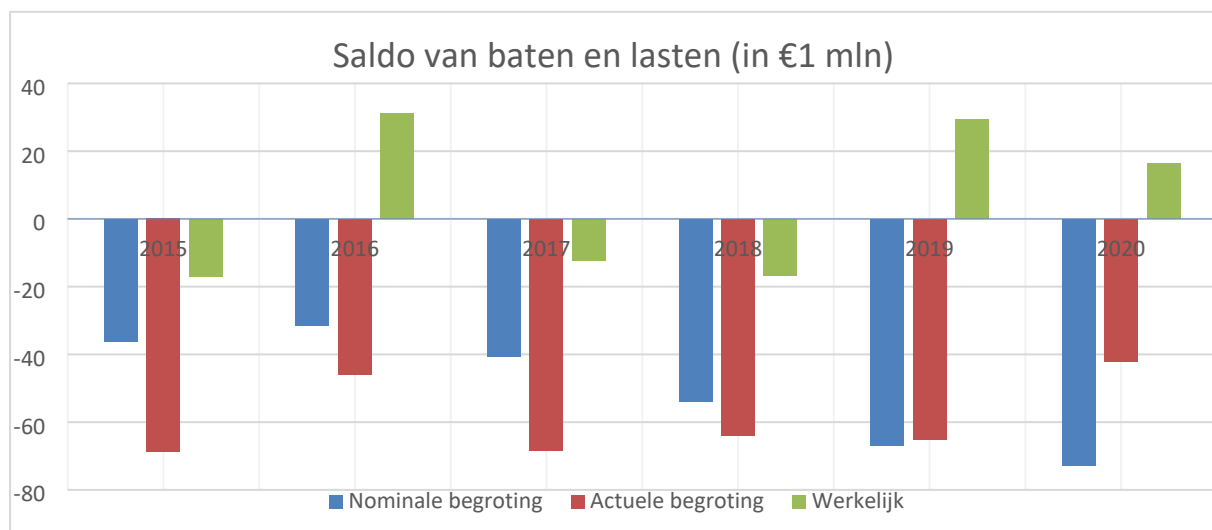
Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2021 en de jaarrekening 2020 hebt u vragen gesteld over de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten. Wij hebben toegezegd hierover een analyse te maken en deze met u te delen. Op basis van deze analyse geven wij aan welke stappen wij nemen om de begroting en de realisatie dichterbij elkaar te brengen. In de analyse besteden wij tevens aandacht aan de begrote en gerealiseerde baten en lasten van andere gemeenten. Daarnaast gaan wij afzonderlijk in op de optelling van risico's en de mate van prudentie en hoogte van de grondexploitaties Leidsche Rijn, hier is ook afstemming met de accountant over geweest.

Analyse begrote en gerealiseerde baten en lasten.

Voor de analyse hebben wij de jaarrekeningen 2015 tot en met 2020 van de gemeente Utrecht beoordeeld. Hierin hebben we een onderscheid gemaakt tussen de exploitatie (baten en lasten zonder wijzigingen in de reserves) en de mutaties in de reserves.

Bevindingen analyse jaarstukken Gemeente Utrecht

In de jaren 2015 tot en met 2020 is ieder jaar afzonderlijk een negatief resultaat in het saldo van de baten en lasten geraamd. Het uiteindelijke resultaat van de baten en lasten in de jaarstukken is minder negatief of in twee jaren positief uitgevallen zoals in onderstaand overzicht weergegeven:

Actualisering van de begroting heeft jaarlijks (nog) niet geleid tot het dichterbij elkaar komen van de begroting en de uiteindelijke realisatie. De begrotingen 2015 tot en met 2018 zijn negatiever bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijke begroting terwijl de realisatie juist positiever/minder negatief uitvalt. Vanaf 2019 is begonnen met actiever bijstellen van begrotingen. Daarom wordt de actuele begroting vanaf dat jaar daar wel positiever bijgesteld ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Hoe zit dat bij andere gemeenten?

Naast de gemeente Utrecht hebben we de jaarcijfers (in miljoenen) van 6 andere (grote) gemeenten van de afgelopen 5 jaar (2016 tot en met 2020) beoordeeld. Dit betreft het verschil tussen de laatst aangepaste begroting en de realisatie:

Resultaat gemeente (afwijking actuele begroting versus realisatie in de jaarstukken)	2020	2019	2018	2017	2016
Amsterdam	16,2	-81,4	-7,0	102,3	62,2
Rotterdam	86,2	31,0	57,2	30,0	89,2
Den Haag	75,9	1,4	8,5	13,7	57,1
Utrecht	56,7	82,3	26,5	43	71,8
Eindhoven	43,4	51,8	71,6	2,8	-19,6
Groningen	59,9	42,2	40	12,9	53,6
Tilburg	20	13	10,4	10,2	24,8

Zoals te zien is in de tabel zijn in 27 gevallen de werkelijke jaarresultaten positiever dan begroot en in 3 gevallen is dit negatief (exclusief cijfers gemeente Utrecht). Deze negatieve resultaten zijn

veroorzaakt door (incidentele) tegenvallers, zoals het treffen van een (grote) voorziening of nadelige effecten binnen het sociaal domein.

De omvang van de positieve afwijkingen tussen begroting en realisatie zijn wisselend per gemeente. De gemeente Utrecht heeft in absolute bedragen relatief hoge positieve afwijkingen, procentueel gezien hebben met name de niet G4 gemeenten hogere afwijkingen.

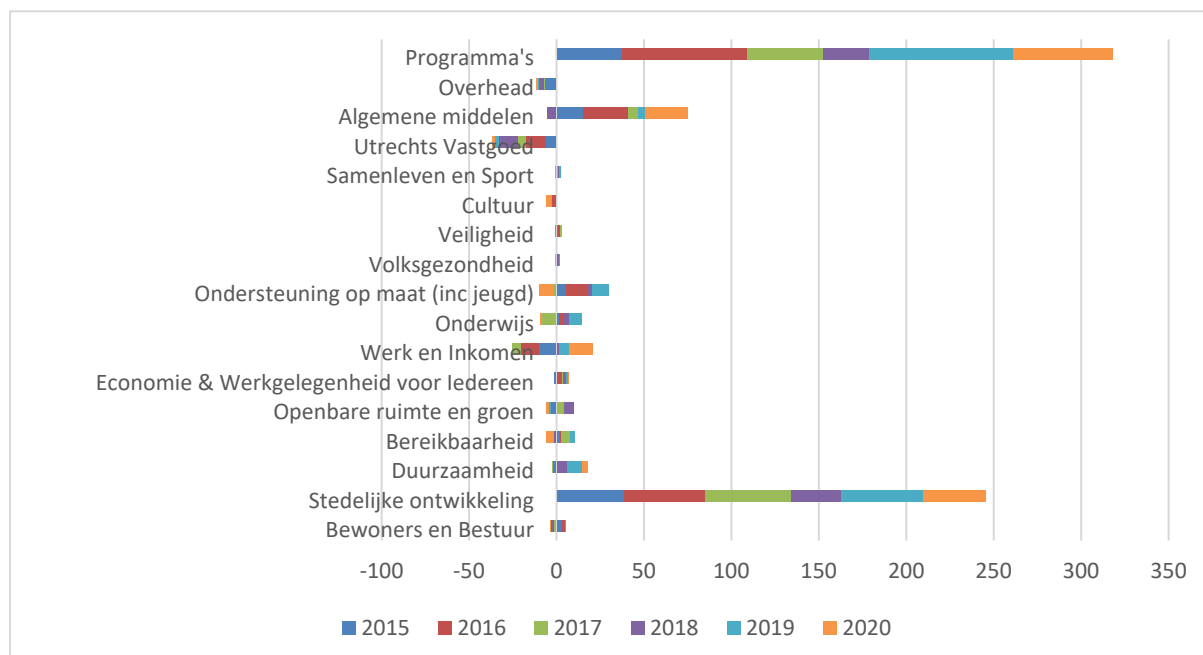
De verklaring van een positief resultaat betreffen veelal onderbesteding in incidentele budgetten en (investerings-)projecten en hogere (met name Rijks-)bijdragen aan het einde van het boekjaar (zoals de effecten van de decembercirculaire).

Daarnaast is een belangrijk aspect het verwerken van de resultaten van de grondexploitatie (vóór of na resultaatbestemming). Dit is van grote invloed voor de jaarrekeningresultaten bij gemeenten die inkomsten uit grondexploitatie halen. Hier gaan we verder in deze brief nog nader op in.

Verder moet worden opgemerkt dat het jaar 2020 complexer is voor wat betreft de analyse. Dit wordt met name veroorzaakt door de effecten van de coronacrisis. Uit onderzoek van adviesbureau BMC over de gemeentelijke jaarrekeningen 2020 blijkt dat de meeste gemeenten een positief resultaat over 2020 hadden door incidentele meevallers (compensatie/extra uitkeringen van het Rijk, activiteiten die zijn vertraagd/niet door konden gaan). Dit staat in schril contrast met het feit dat veel gemeenten juist kampen met structurele tekorten. Daarnaast hadden de gemeenten met actieve grondexploitatie veelal een positief saldo in 2020.

Oorzaken afwijkingen begroting versus realisatie gemeente Utrecht

Bij de beoordeling van de resultaten per programma valt op dat drie programma's in alle jaren een substantieel deel van het jaarlijkse verschil tussen begroting en realisatie omvatten. Dit betreffen de programma's Stedelijke Ontwikkeling, Algemene Middelen en Utrechts Vastgoed. De andere programma's geven een wisselend beeld per jaar, of een betrekkelijk gering verschil (in absolute zin) tussen begroting en realisatie. Als we alle jaarrekeningresultaten van de jaren 2015 tot en met 2020 bij elkaar optellen zien we het volgende beeld:

Programma Stedelijke Ontwikkeling

Het programma Stedelijke Ontwikkeling (SO) heeft het grootste aandeel in het positieve gemeentelijke resultaat. Vanaf 2015 zijn de resultaten over de grondexploitaties positief geweest. Dit is in lijn met het landelijke beeld waar na 6 jaren (2009 tot en met 2014) met verliesgevende resultaten op de grondexploitaties vanaf 2015 weer positieve resultaten worden gepresenteerd:

De verwerking van de resultaten van de grondexploitaties in de jaarrekening wordt door gemeenten verschillend gedaan. De meerderheid van de gemeenten die inkomsten halen uit grondexploitaties verwerkt deze resultaten gedurende het lopende begrotingsjaar met de daarvoor bestemde reserve grondexploitatie. De gemeente Utrecht heeft dit tot het met het boekjaar 2020 niet gedaan, waardoor deze resultaten in het rekeningresultaat vielen. Ná bestemming van het rekeningresultaat werden deze resultaten -alsnog- aan de reserve grondexploitaties toegevoegd/onttrokken. Het effect is dus uiteindelijk hetzelfde, maar dit maakt vergelijking tussen gemeenten minder eenduidig.

Binnen het programma SO hebben daarnaast de ontvangen meerwaardeafdracht uit erfpachtconversies en bestemmingswijzigingen in de jaren 2015 tot en met 2018 een substantiële positieve afwijking gehad in de jaarrekening. Vanaf 2019 is er voor gekozen gedurende het boekjaar de begroting hierop aan te passen, waardoor de ontvangen erfpacht in veel minder mate de afwijking verklaart.

Verder vormden de opbrengsten van verkoop van gemeentelijke eigendommen onderdeel van de positieve afwijking. Ook dit gold met name voor de jaren 2015 tot en met 2018. Dat komt omdat de taakstelling verkoop was begroot bij het programma Utrechts Vastgoed, terwijl de gerealiseerde opbrengsten verantwoord werden binnen het programma SO. Dit verklaart tevens een groot deel van de -negatieve- afwijking die jaarlijks bij het programma Utrechts Vastgoed is ontstaan. Vanaf 2019 is dit rechtgetrokken en zijn deze opbrengsten (al dan niet tussentijds) bij-/afgeraamd op/van het juiste programma.

Programma Algemene Middelen

Het Programma Algemene Middelen heeft de meeste jaren een positieve afwijking het jaarrekeningresultaat. Dit wordt voor het overgrote deel veroorzaakt door extra gelden uit het Rijk die in het laatste kwartaal van het boekjaar bekend en toegekend worden, zoals de september- en decembercirculaire. Ook de definitieve vaststelling van het BUIG-budget in oktober kan tot een (flinke) afwijking leiden in het programma werk & inkomen, zowel in negatieve als positieve zin.

Programma Utrechts Vastgoed

Het programma Utrechts Vastgoed kent de afgelopen jaren een negatief resultaat ten opzichte van de begroting. Een belangrijk deel van de afwijking betreft de taakstelling verkoop gemeentelijke eigendommen tot 2019. Deze is hierboven toegelicht bij Programma Stedelijke Ontwikkeling. Door leegstand zijn de verhuuropbrengsten in de meeste jaren lager dan oorspronkelijk begroot. Met ingang van 2019 worden bij de 2^e bestuursrapportage de baten bijgesteld indien dit noodzakelijk is. Ook worden met ingang van het begrotingsjaar 2020 de kosten voor leegstand en calamiteiten structureel begroot en zijn met ingang van de begroting 2021 hiervoor risicoreserves ingesteld. Hierdoor is het verschil tussen begroting en realisatie in 2020 beperkt gebleven tot corona-effecten zoals de verstrekte huurkortingen.

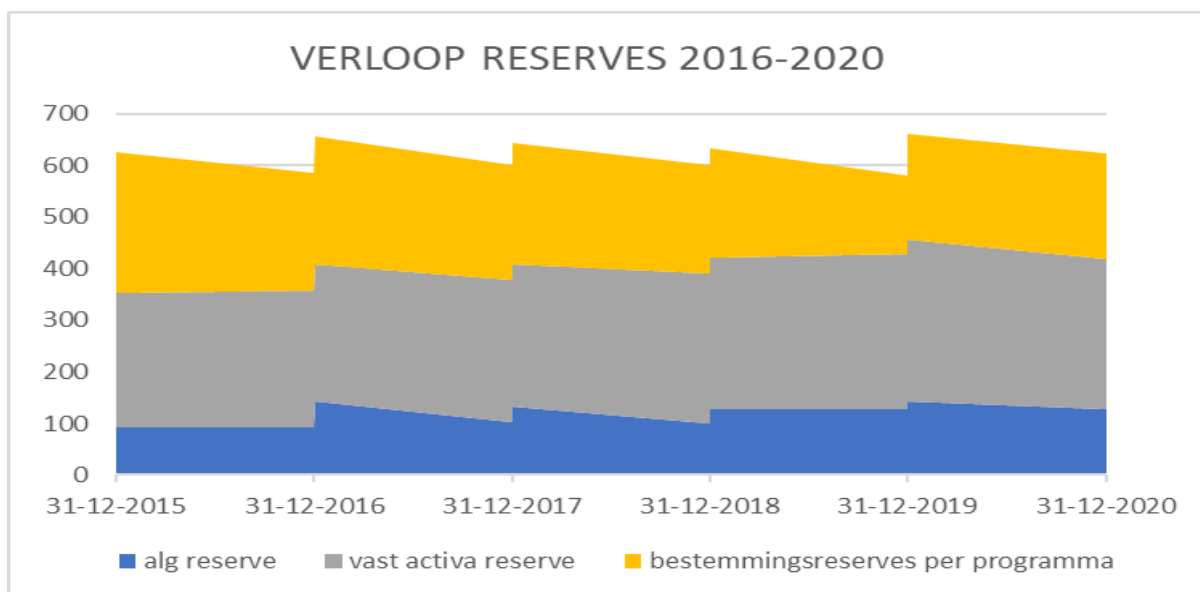
Overige programma's

Zoals eerder aangegeven varieert het beeld bij de overige programma's. De programma's Bewoners & Bestuur, Openbare ruimte en groen, Economie & Werkgelegenheid voor iedereen, Onderwijs, Volksgezondheid, Veiligheid, Cultuur, Samenleven en Sport en Overhead hebben jaarlijks relatief beperkte afwijkingen in de realisatie ten opzichte van de actuele begroting. De programma's Werk & Inkomen en Ondersteuning op maat hebben wisselende afwijkingen (ene jaar positief, andere jaar negatief). De omvang van de budgetten zijn bij deze programma's groot waardoor verhoudingsgewijs ook hier de afwijkingen beperkt zijn. Binnen het programma Bereikbaarheid is het verschil in de exploitatie beperkt, maar komen wel verschillen tussen realisatie en begroting tot uiting in de reserve Meerjarige investeringen Bereikbaarheid en Luchtkwaliteit (reserve MIB). De verschillen die binnen deze reserve tot uitdrukking komen, kennen grofweg twee oorzaken. Voor ongeveer de helft zijn de verschillen het gevolg van resultaten op afgesloten projecten, welke binnen het MIB weer voor andere projecten worden ingezet. Voor de andere helft zijn de verschillen het gevolg van afwijkingen van de uitvoeringsplanning. Dit zit deels in vertraging van projecten, maar ook in wijzigingen in afspraken/ritme van bevoorschotting/bijdragen of een andere fasering van het kasritme. Binnen het programma Duurzaamheid zijn met name de laatste 3 jaren (2018-2020) in beperkte omvang gelden over van (incidentele) middelen bodemsaneringsprojecten door vertraging in de besluitvorming en/of uitvoering en meevallers.

Ontwikkeling Reserves

De saldi van de reserves zijn in de realisatie iets hoger dan begroot en blijven per saldo de laatste jaren redelijk stabiel schommelen rond de 300 miljoen euro voor de reserves exclusief vaste activareserve. De vaste activareserve is van 261 miljoen euro ultimo 2017 gestegen naar 292 miljoen euro eind 2020.

Het verloop van de reserves over de afgelopen 5 jaren wordt hieronder weergegeven. Hierbij zijn de jaarlijkse "sprongetjes" het verschil tussen de saldi van de reserves per 31 december in de jaarstukken en aansluitend de saldi van de reserves per 1 januari in het volgende boekjaar ná resultaatbestemming.

Beeld ten opzichte van andere steden

Net als bij de andere steden zitten in Utrecht de grootste financiële afwijkingen bij Stedelijke Ontwikkeling (m.n. grondexploitatie) en de algemene middelen (extra rijksmiddelen). Daarnaast kennen de andere steden ook forse financiële afwijkingen in het sociaal domein.

Meer zicht op (planning van) investeringen

Verschillen tussen de begrote en gerealiseerde omvang van investeringen komen niet tot uitdrukking in de jaarrekeningresultaten, omdat deze worden geactiveerd en op de balans tot uitdrukking komen. Afwijkingen worden wel zichtbaar via ontwikkeling van reserves (zoals bij het MIB) of via de ontwikkeling van de schuldquote. Goed zicht op investeringen is iets waar veel gemeenten een uitdaging aan hebben. Uit onder andere de analyse van de verschillen binnen het MIB blijkt dat afwijkingen verschillende oorzaken hebben, waar planningsoptimisme er één van is. Dit proberen wij zoveel mogelijk te beperken door:

Analyse

- Er is een altijd spanningsveld aanwezig ten aanzien van aanwezige capaciteit (fte) inzake bereikbaarheid, mobiliteit en grondexploitatie. Het beter in balans brengen van de ambities met de realisatiekracht is noodzakelijk.
- Projecten kunnen daarnaast door vele externe oorzaken vertragen zoals bodemverontreiniging, ruimtelijke procedures of het uitblijven van externe financiële middelen
- Een kasritme kan door een kleine vertraging over een jaargrens schuiven.

Waar we al aan werken:

- Concernbreed kritisch bekijken/beoordelen of de optelsom van (investerings-) projecten in de planperiode kunnen worden uitgevoerd. Dit om te komen tot een betere sturing op het investeringstotaal en betere prioritering en flexibiliteit in de investeringsprogramma's. Zo is er inmiddels een concernbrede investeringsmodule ingericht die beter zicht geeft op alle investeringen.
- Beter plannen van de capaciteit op de projecten.

- De verwachte kasritmes zullen nog beter moeten worden ingepland en worden begroot over de verschillende jaren (ook in relatie tot de ontwikkeling van de schuldquote). Ook hier biedt de centrale investeringsmodule een veel beter inzicht in.
- Toepassen afslag bij opstellen begroting voor de projecten bereikbaarheid; en rapporteren voortgang bij de (met name 2^e) bestuursrapportage.

Wat we nog gaan onderzoeken:

- Beter gebruik maken van overprogrammeren, waarbij meer projecten begroot worden dan waar budget voor is, zodat bij vertraging van een project toch een groot deel van het totale budget kan worden besteed.
- Ook andere G4 gemeenten zijn actief bezig met dit vraagstuk. We zijn met elkaar in gesprek om te leren van elkaars oplossingen en, waar goed van toepassing voor Utrecht, oplossingen over te nemen.

Grondexploitaties, waaronder Leidsche Rijn

De verschillen het feit dat grondexploitaties eenmaal per jaar worden geactualiseerd. Dit waren de afgelopen jaren in een opgaande markt (bijvoorbeeld 2015-2020) positieve bijstellingen. Analyse van het resultaat grondexploitaties over een langere periode laat overigens ook forse negatieve resultaten zien (rond 2012 kende de gemeente forse negatieve resultaten op de grondexploitaties).

Conform het BBV actualiseert de gemeente Utrecht jaarlijks alle grondexploitatie-projecten. Zowel de verwachte kosten als de verwachte opbrengsten moeten daarbij op een realistisch niveau ingeschat worden. We baseren ons daarbij op (besteks)ramingen, de grondprijzenbrief en contractafspraken. Onze aannames worden jaarlijks ook gecontroleerd door de accountant om te bepalen of onze verwachtingen een (financieel) realistisch beeld geven. Bij de jaarrekening 2019 heeft de accountant gerapporteerd dat bij een aantal complexen de nog te realiseren opbrengsten te behoudend waren ingerekend. Dit betrof een eenmalige constatering bij een beperkt aantal complexen. Bij de jaarrekening 2020 speelde dit niet meer en heeft de accountant geconcludeerd dat de berekeningen van de jaarlijkse actualisatie – en te nemen winsten en/of verliezen – in lijn zijn met de geldende regelgeving. Hierin is het voorzichtigheidsprincipe een belangrijk verplicht uitgangspunt, dat wij ook hanteren, maar wij rekenen dus niet te prudent.

De bijstellingen van het geprognosticeerde resultaat van de grondexploitaties worden jaarlijks verwerkt in de Jaarstukken en aansluitend betrokken bij de integrale afweging in de Voorjaarsnota. Deze winstneming moet volgens een voorgeschreven methode van de commissie BBV worden gedaan. Het effect van de geactualiseerde grondexploitaties is meerjarig zichtbaar in het verloop van de reserve grondexploitaties. Deze geactualiseerde grondexploitaties en het verloop van de reserve grondexploitaties worden toegelicht in het Meerjarenperspectief Ruimte (hoofdstuk financieel beeld grondexploitaties en in de financiële bijlage per grondexploitatie-project). Het MPR wordt gelijktijdig met de Voorjaarsnota in de Raad behandeld. Daarmee is het resultaat op de grondexploitaties een onderdeel bij de jaarlijkse integrale afweging van de Voorjaarsnota.

In het MPR staan actuele risico's en beheersmaatregelen beschreven. Conform de nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen worden de risico's van alle grondexploitatieprojecten jaarlijks geactualiseerd. In het algemeen geldt dat risico's in eerste instantie opgevangen moeten worden met beheersmaatregelen binnen het project zelf. Daarnaast geldt bij binnenstedelijke grondexploitatieprojecten dat er in de reserve grondexploitaties op basis van een risicoanalyse een bedrag is gereserveerd. Voor risico's samenhangend met het Stationsgebied is een reservering binnen het weerstandsvermogen gevormd. Risico's aangaande Leidsche Rijn kunnen worden

opgevangen met de in het MPR beschreven beheersmaatregelen binnen de grondexploitatie Leidsche Rijn. Voor Leidsche Rijn is buiten de mogelijkheid tot het treffen van beheersmaatregelen geen (andere vorm van) risicobuffer aanwezig. Er is dus geen sprake van een stapeling van risico-afdekking.

Na de integrale afweging in het voorjaar (die leidt tot de Tweede begrotingswijziging) en de vaststelling van het Meerjarenperspectief wordt de raad via de tweede bestuursrapportage (onderdeel peilstok Stedelijke Ontwikkeling) geïnformeerd over de stand van de lasten en baten per jaarsnede van de grondexploitaties. In de peilstok wordt een actueel beeld gegeven van de stedelijke prognose woningbouw en wordt gerapporteerd over de stand van de grondexploitatieprojecten (zoals binnenstedelijk, Leidsche Rijn en Stationsgebied) voor zover deze afwijkt van het MPR. De actualisatie van de kasstroom op het lopend jaar wordt verwerkt in de technische begrotingswijziging op het lopend jaar.

Aanbevelingen/genomen maatregelen

1) Resultaten grondexploitaties

Bij de tweede bestuursrapportage 2021 is een wijziging voorgesteld voor het verwerken van de resultaten van de grondexploitaties. Hierdoor worden deze resultaten//tussentijdse winstnemingen-verliesvoorzieningen in het lopende boekjaar ten gunste of ten laste van de reserve grondexploitaties gebracht. In lijn met de nota Grondbeleid wordt het resultaat op de grondexploitaties verrekend met de reserve grondexploitatie om vervolgens bij de integrale afweging te besluiten over de benodigde omvang van de reserve en de inzet van eventueel vrijvallende middelen.

2) Tussentijds bij- en aframen

In de tweede bestuursrapportage 2021 is nog scherper gekeken naar te verwachten afwijkingen in de budgetten en reserves. Ook wordt hiervan een begrotingswijziging gemaakt zodat de verwachting is dat begroting en realisatie nog meer op elkaar aan gaan sluiten.

De tweede bestuursrapportage heeft als peildatum 1 juli van het betreffende jaar. Hierdoor is er nog een relatief lange tijd waarin zich niet voorziene situaties voor kunnen doen zodat begroting en realisatie alsnog afwijken. Het is het onderzoeken waard om te kijken of het mogelijk is een extra bijstelmoment- met begrotingswijziging- later in het jaar te creëren. Dit geldt ook voor de effecten van bijvoorbeeld de septembercirculaire. Deze zouden hierbij betrokken kunnen worden of middels een aparte begrotingswijziging worden verwerkt.

3) Beter begroten

Binnen de gemeenten is onderbesteding een gedeeld probleem doordat er nog laat in het jaar extra (rijks)middelen worden ontvangen en door vertraging van projecten/verandering van kasritmes. We gaan in overleg met de G4 om gezamenlijk verdere oplossingsrichtingen uit te werken. Hierbij zullen eerdergenoemde aandachtsvelden nog verder uitgewerkt en ingevoerd kunnen worden binnen de gemeente.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

Burgemeester en wethouders

Datum	26 oktober 2021
Ons kenmerk	9356285

de secretaris,

de burgemeester,

Jaarplan Adviescommissie Controle en Financiën 2022

(oktober 2021)

Datum en tijdstip 2022	Onderwerpen
<i>Uitgangspunten</i>	– In beginsel 8 x 1,5–2 uur overleg, waar nodig in aanwezigheid van ambtelijke organisatie, rekenkamer en accountant. – De cursief gedrukte onderwerpen zijn aanvullende onderwerpen (naast de reguliere cyclus). – Onderwerpen voor de adviescommissie (kunnen) zijn: jaarstukken, voorjaarsnota, programmabegroting, financiële verordeningen en beleidsnota's, art. 213a-onderzoeken, alle overige onderwerpen waarvan de adviescommissie van oordeel is dat deze een (sterke) financiële component bevatten. – Het Jaarplan wordt elke vergadering indien nodig geactualiseerd. – We vergaderen van 20.00–21.30/22.00.
<i>Overige onderwerpen (veeglijst en lopende toezeggingen)</i>	– Uitkomsten onderzoek cederen kasstromen erfpachtcontracten, adviescie 20–1–2020 (voor VJN 2021) --> uitgesteld**. – Budgetrecht van de raad (voorstel volgt, bijvoorbeeld MPR) --> vanuit zomersessie 2020 en advies bij de PB 2021 --> lopend – Financiële spelregels (27–10–2020) – Voortgang financiële paragraaf in RV (toezegging wethouder, tevens lopend bij RV begrotingswijzing) – Voortgang rechtmatigheidsverantwoording door college (reflectie bij de JS 2021) & aanpassen controleverordening (rechtmatigheid) – Decentrale sturing en opvolging IB --> Q1 2022 (toezegging bij VJN 2021) – WAAVA --> Q4 2021 – NB: raadstoets (niet in 2022)
Do. 20 januari	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – WAAVA – Evaluatie PB (tijd: 15 minuten) – Overdrachtsdocument – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Do. 17 februari <i>NB: Rein-Aart verhinderd.</i>	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Aanpak raadstoets na verkiezingen – Overdrachtsdocument afronden – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Do. 21 april	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Jaarverslag/jaarplan Rekenkamer (jaarplan loopt tot eind 2022) en jaarplan Concernaudit (loopt van april tot en met maart)* – 1^e commissie na verkiezingen (kennismaking)

Datum en tijdstip 2022	Onderwerpen
	– Invulling TB JS/VJN (15 minuten) – Voortgang accountantscontrole (15 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
Do 2 juni (let op langer door VJN en JS) 20.00–22.00	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Jaarstukken (beschikbaar 21 april 2022) – (concept) Accountantsrapport van bevindingen, incl. accountantsverklaring over de Jaarstukken – Concept Reactie van het college op het accountantsrapport – Voorjaarsnota (beschikbaar 12 mei 2022) – Berap incl. resultaatsbestemming en MPUV en MPR – Advies aan commissie M&S en S&R n.a.v. Voorjaarsnota/Berap/JS – Jaarplan concernaudit (10 minuten) – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (5 minuten)
<i>Zomersessie adviescie C&F</i> Vrijdag 2 september van 10.00–16.00	Nader in te vullen: donderdagavond 1–9 of vrijdag 2–9? – Aanpak raadstoets – Jaarplan 2023
Do. 29 september	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Programmabegroting + 2e Berap (tijd: 45 minuten) – Advies aan commissie M&S en S&R over Programmabegroting (na wissel, tijd 15 minuten). – Opdracht accountant (tijd: 10 minuten). – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (tijd: 5 minuten)
Do. 17 november	PM
Do. 15 december 20.00–21.30	Vergadering adviescommissie (90 minuten) – Opening, verslag en ingekomen stukken (tijd: 10 minuten) – Concept Boardletter van de accountant – Concept Reactie van het college op de Boardletter – Voortgang controle – 3e Technische Begrotingswijziging – Onderwerpen/ aandachtspunten voor onderzoeken in jaarplannen auditteam, Rekenkamer, accountant en evt. adviescommissie. – Vooruitblik volgende vergadering (tijd: 5 minuten) – Afsluiting (tijd: 5 minuten)
<i>** update maart 2021:</i> <i>Uitkomsten onderzoek cederen kasstromen erfpachtcontracten</i>	<i>Eind 2019 is een notitie in de AdviesCie geweest. Daarin was aangegeven dat de verwachting was dat dit onderzoek in 2020 afgerond zou kunnen worden. In dat geval hadden de uitkomsten mogelijk meegenomen kunnen worden met de VJN2021. Door een overvol werkprogramma heeft de uitvoering van dit onderzoek het afgelopen jaar lelijk in de weg gezeten. Het lijkt me goed om op dit punt het verslag van vorig jaar te volgen: agenderen zodra het onderzoek is afgerond.</i>

Voorstel aanpak Raadstoets 2021

Aanleiding

Jaarlijks vindt er een raadstoets plaats waarbij 2 beleidsprogramma's nader onder de loep worden genomen door raadsleden (raadsrapporteurs), onderzoekers, raadsadviseurs en de ambtelijke organisatie. Het hoofddoel van de raadstoets is om tot een oordeel te komen over het behalen van de beleidsdoelen, waardoor het de behandeling van en het debat over de jaarstukken in commissie en raad beter kan worden voorbereid en zo wordt versterkt. Daarna is de raadstoets doorontwikkeld om inhoudelijk meer aan te sluiten bij het Utrechtse dynamische controlemodel.

De onderwerpen voor de raadstoetsen de komende jaren zijn reeds eerder vastgesteld in de adviescommissie. Deze zijn opgenomen in bijlage I. In bijlage II zijn de processtappen opgenomen die horen bij de raadstoets.

Uit de evaluatie van de afgelopen jaren is naar voren gekomen dat de raadstoets door de rapporteurs en woordvoerders als zeer nuttig ervaren wordt. Het is wel een uitgebreid proces in een beperkte tijd. Doorgevoerde verbeterpunten zijn dat we eerder beginnen aan de hand van de concept jaarstukken en we werken met drie (i.p.v. twee) rapporteurs voor een breder draagvlak.

Aanpak Raadstoets 2021

Op basis van het schema zouden we nu aan de slag gaan met het programma Economie en Veiligheid. Er bestaat echter ook een wens om naar de vorm en doorwerking van de raadstoets te kijken, zodat dit instrument met nog meer impact ingezet gaat worden na de verkiezingen. Vergelijkbaar met het doorwerkingsonderzoek van de Rekenkamer. Daarnaast is onze inschatting dat er in de periode rond de verkiezingen lastig raadsleden gevonden kunnen worden die voldoende tijd vrij kunnen maken voor een actieve rol bij de raadstoets.

Gezien de komende verkiezingen stellen wij daarom het volgende voor:

1. Doorschuiven van de 2 onderwerpen van het voorjaar 2022 naar voorjaar 2023.
2. Onderzoeken in hoeverre de aanbevelingen zijn geïmplementeerd van de afgelopen 4 jaar. Wat is er nu echt veranderd? *NB: onze G4-trainee kan hiervoor ingezet worden 1 dag per week.*
3. Hoe gaan andere gemeenten om met dit instrument? Wat kunnen wij hiervan overnemen?
4. Opstellen plan van aanpak voor nieuwe raadsperiode (uiterlijk bespreken in laatste adviescie van 17 februari 2022) met nieuwe verdeling voor periode 2022–2026 (nieuwe cie-indeling). Waarbij in een verkiezingsjaar standaard naar doorwerking / impact van de eerste drie jaar van de periode wordt gekeken en geen eigen toets wordt gedaan.
5. Introduceren van dit raadsinstrument als onderdeel van het inwerkprogramma nieuwe Raad (kennis maken met dit instrument) inclusief de bevindingen uit de doorwerking en de vastgestelde verdeling 2022 – 2026.

Gevraagd besluit

- Kan de adviescie C&F met deze aanpak zoals hierboven uiteengezet instemmen?
- Welke vragen wil de adviescie C&F meegeven richting het onderzoek (punt 2 en 3)?

Bijlage I: Onderwerpen raadstoets

Programma	Planning
Jeugd (M&S) en Duurzaamheid (S&R)	Voorjaar 2017
Werk & Inkomen (M&S) en Openbare ruimte en groen (S&R)	Najaar 2017
Cultuur (M&S) en Stedelijke Ontwikkeling (S&R)	Voorjaar 2019
Onderwijs (M&S) en Vastgoed (S&R)	Voorjaar 2020
Maatschappelijke ondersteuning (M&S) en Bereikbaarheid (S&R)	Voorjaar 2021
Veiligheid (M&S) en Economie (S&R)	Voorjaar 2022 (tevens verkiezingsjaar)
Bewoners en Bestuur (M&S) en Volksgezondheid (M&S) en Sport (M&S)	Voorjaar 2023

NB: dit schema is vastgesteld in de adviescommissie van 21 februari 2019.

Bijlage II: Overzicht proces en bijeenkomsten Raadstoets (per programma)

Wat	Toelichting	Dag	Aanwezig
Bijeenkomst 1: Startbijeenkomst per onderwerp	Uitleg van aanpak en opzet. Uitwerken planning. Bespreken welke (verdiepende) onderwerpen specifiek aandacht krijgen in de rapportage.	Maart 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
Rapporteurs analyseren het programma	Rapporteurs bekijken de betreffende programma's en stellen voor zichzelf eerste observaties en bevindingen op. Rapporteurs bereiden zelf bijeenkomst 2 voor en leveren hun oordeel over het behalen van de gestelde beleidsdoelen.	April 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers
Bijeenkomst 2: Per onderwerp opstellen van eerste reactie van de rapporteurs op het programma. Bespreken met ambtelijke organisatie van wijze van aansturing.	Opstellen van rapportage over het behalen van de gestelde beleidsdoelen. Eerste reactie ophalen van de rapporteurs op het programma. Het is de bedoeling in de raadstoets niet alleen aandacht te geven aan de doelen en (cijfermatige) indicatoren, maar ook nadrukkelijk aan welke wijze waarop de ambtelijke organisatie (informeel) sturing geeft aan het programma. Om hier zicht op te krijgen wordt de ambtelijke organisatie ook uitgenodigd voor dit gesprek.	April 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Ambtelijke organisatie
Bijeenkomst 3: Per onderwerp opstellen van informatie over het behalen van de doelen en opstellen conclusies en aanbevelingen	Opstellen van rapportage over het behalen van de gestelde beleidsdoelen. Beantwoorden van de vraag of het beleid volgens plan verloopt, aandacht verdient of niet volgens plan is. Afronden rapportage en opstellen conclusies en aanbevelingen.	Mei 2 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
Raadsinformatiebijeenkomst (besloten): Rapportage aan de commissie	Besloten vergadering met de woordvoerders voor het bespreken van de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Tijdens deze bijeenkomst presenteren de rapporteurs de rapportage aan de woordvoerders. Het is de bedoeling dat de volledige raad instemt met de conclusies en aanbevelingen. Het college is hierbij niet aanwezig.	Mei/Juni 1 uur	• Rapporteurs • Onderzoekers • Woordvoerders
Optioneel: Gesprek met de portefeuillehouder	~~Ter vergroting van de effectiviteit van de implementatie van de aanbevelingen.~~		• Rapporteurs • Onderzoekers
Behandeling van de rapportage tijdens commissie behandeling Jaarstukken	Openbare vergadering waarin de rapporteurs de bevindingen, conclusies en aanbevelingen presenteren aan de portefeuillehouder. De raadsleden kunnen de analyses ook betrekken bij de inhoudelijke behandeling van de Jaarstukken.	Juni	• Rapporteurs • Woordvoerders